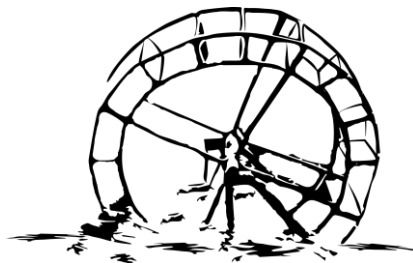
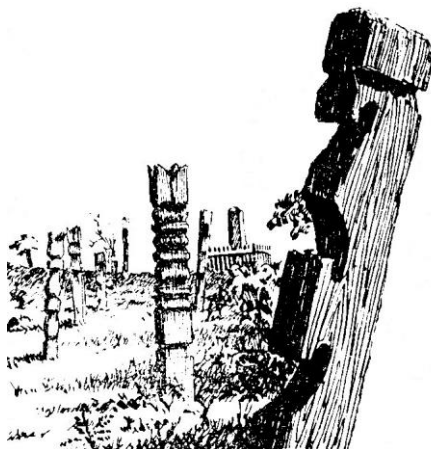

JÓSVAFŐI
HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK

49. füzet, 2024

Alapító szerkesztő (1994–2013):

SZABLYÁR PÉTER
(1948–2013)

Szerkesztőbizottság:

IZÁPY ZSÓKA
BERECZ BÉLA
SZMORAD FERENC

HU ISSN 1785-9956

Kiadja a Jósvafőért Alapítvány
Felelős szerkesztő és kiadó: SZMORAD FERENC

31. évfolyam, 49. füzet
2024

A kiadvány megjelentetését a Jósvafőért Alapítvány az SZJA 1%-os felajánlásaiból és adományokból finanszírozta.

A JHF korábbi számai elektronikus formában elérhetők a
<http://epa.oszk.hu> oldalon.

Nyomdai munkák: Litoplan Kft. (Kazincbarcika)
Felelős vezető: TÓTH ZOLTÁN

A kiadvány másolása nem tilos, inkább megtisztelő!

Jósvafő jövője – Jósvafő múltja

Tisztelt Olvasók!

A mindenkori szerkesztőnek egyszerre van nehéz és könnyű dolga, amikor a Jósvafői Helytörténeti Füzetek aktuális száma elé ír bevezetőt.

Kissé nehéz a feladat, mivel az elmúlt években a leginkább esszenciális gondolatokat már papírra vetettük, így kihívás újszerű, de magvas gondolatokkal előállni. Nehézséget jelent az is, hogy a jó három évtizede megcélzott helyi fejlesztési irányok újabban elhalványultak, s egyfajta bizonytalanság ütötte fel a fejét: mi lesz a település jövője, lesz-e még kitörési lehetőség, megvalósulhatnak-e az egykori álmok, élni tud-e a helyi közösség a falu adottságaival, a természeti és kulturális örökségre alapozottan elindul-e ismét egy felfelé ívelő pálya? A tovább szaporítható súlyos kérdések a hétköznapokra is egyértelműen rányomják a bélyegüket, s hatásuk alól még a települési ügyek iránt abszolút elhivatottak sem nagyon tudják kivonni magukat.

A helytörténetírás mezsgyéjén ugyanakkor könnyű a lépés, hiszen újra és újra megtörténik az, amiben időnként bizonytalanok vagyunk: még mindig kerülnek elő adatok és történetek, még mindig könnyen összeáll az új füzet tartalma, még mindig tudunk új témákat felszínre hozni. Ismét csak meg tudunk győződni arról, hogy felbolydult, zaklatott világunkban Jósvafő (a hétköznapi létezés, a megélhetés minden nehézségével együtt) még mindig egy csodálatos (mellesleg sokak által irigyelt) hely, s nagy öröm számunkra, hogy ehhez a településhez kötődhetünk, múltját kutathatjuk, jelenében részt vehetünk, s talán a jövőjét is alakíthatjuk.

A JHF idei számához összegyűjtött írások a korábbi évekhez hasonlóan sokrétűek. A történeti tanulmányok mellett egy nagyobb barlangos „csokorral” jelentkeztünk, de a cikkek között találunk néhány évtizedes időtávlatot átfogó visszaemlékezéseket és gyermekkori élményeket feldolgozó verset is. Beszámolunk az elmúlt év néhány közösségi rendezvényéről, köszöntjük az újszülötteket, elköszönünk az eltávozott „öregektől”, továbbá felvillantjuk a helyi közélet néhány kérdését.

Jósvafő, 2024. december

Szmorad Ferenc

**Egy kora újkori jósvafői jegyzőkönyv:
kérdések az újkori faluközösség öngazgatásáról
(Forrásközlés)**

Ha létezik a kora újkori magyar írásbeliségnek egy árnyékban maradt kutatási területe, az a községi kiadmányok létrejötte, ezzel együtt a helységet vezetőkhöz valódi funkciója, az öngazgatás mibenléte és története. Természetesen általánosságokat meg tudunk fogalmazni, de hogy az egyes falvakban ez pontosan mely korokban miként volt – mert az bizonyos, hogy a középkortól az újkor későbbi századaikig nem maradt mindez változatlan –, azt legtöbbször nem tudjuk. Még kevesebb ismeretünk van arról, amikor egy-egy falu vezetésére kijelölt-megválasztott testület nevében iratot állítanak ki. Azt az irodalomból ismerjük, hogy a bíró megbízatása a legtöbb faluban Szent György-naptól Szent György-napig tart, s hogy a földesúr is kell a bíró megválasztásához (a három jelölt közül ő vagy megbízottja választ majd bírót, ahogy majd azt utóbb – bizonyára az ország egyes helyein élő szokásjogok általános szabályozással tételével – a Mária Terézia-kori urbáriumok 9. pontjában rendezik) (EMBER 1946, KOCSIS 2000). De hogy ez pontosan hogyan is zajlott tényszerűen egy-egy általunk kutatott településen, források hiányában még nem, de lehet, soha nem is fogjuk tudni megválaszolni. Mozaikkockák fel-felbukkannak, azonban a házagok miatt a teljes képet képtelenség megrajzolni.

Jósvafő bíróival kapcsolatban mindjárt ott a kérdés, mi van, ha a település – illetve jobbágyságai – több földesúr fennhatósága alatt állnak, ott mely földesúr vesz részt a bíró kijelölésében? Biztos, hogy van itt ennek bármi szerepe? Tudniillik Jósvafőn az újkorban soha nem volt olyan, hogy az egész telekállomány egyetlen kézben lett volna. Álljon itt példaként néhány olyan forrásból vett adat, amely a birtokosokat is nevesíti. Az 1572-es portaösszeírás alapján a falunak 5 portája volt, ebből Csetneki László 4 egész és 1 fél, 5 pusztá, Szini Rafael 1 fél, 4 pusztá, Szini Albert 1 pusztá, Basó János özvegye 1 pusztá portával rendelkezett. 1598-ban a házakat írták össze, mint adóegységet, ekkor a faluban 25 ház volt, ebből Mór Istváné 4, Csetneki Ferencé 18, Mocsári Györgyé 1, Szini Boldizsár özvegyéé 2, és van egy nem adózó ház, a bíróé.

A Mária Terézia uralkodása alatt lezajlott úrbérrendezés alatt, az 1772. január 18-i úrbéri tabella szerint a falu 8 és hétnyolcad jobbágyhelyet számlált, ebből Szepegy László 1 egész-, 2 fél-, 1 háromnyolcad- és 2 negyedhellyel, Gyulaffy Miklós 2 negyed- és 2 nyolcadhellyel, Pletrich Imre 3 fél- és 2 negyedhellyel, 2 házasszellel, a kamara 1 fél- és 2 negyedhellyel, Andrassy Károly 1 félhellyel és egy házasszellel, Pothurnyai János özvegye 2 negyedhellyel, Péchy Gábor 1 félhellyel, Dely András 2 nyolcadhellyel, Dely István 1 negyedhellyel és két házasszellel, Draskóczy Sámuel 1 negyedhellyel, az egyház pedig két házasszellel rendelkezett.

A falu önkormányzatiságának feladatait mindenekelőtt a közösség és a fölötte állók (az adót beszedők) közötti kapcsolattartás, a földesúri, állami és egyházi adók beszedése, elszámolása, az előfogatolás sorrendjének megállapítása, a katonaállítás, a katonák elszállásolásának megszervezése jelentette. Emellett a falu tanácsának szerepe volt a helyi közrend fenntartásában, a közerkölcsök megtartásában, az egyes jogszokásokkal szembemenők elítélésében (olyan, igencsak korlátozott jogkört mutató ügyekben, ami a földesúri, illetve vármegyei joghatóság alá nem tartozott), egyes peres ügyekben döntések meghozatalában, a jobbágszerződések megszövegezésében, a különféle igazolások kiadásában (KOC SIS 2000). Számos döntés csak szóban született meg, ha papírra vetették, annak olyan oka lehetett, hogy jogbiztosítékként nem egyszeri alkalommal volt rá szükség, esetleg más hatóság kérte bizonyítékként.

Az Esterházyak hercegi levéltárában fennmaradt egy ívméret felét sem elérő irat, amely a jósvafői faluközösség vezetőinek jegyzőkönyvét tartalmazza. Keltezéssel nem látták el, de az írásképből látszik, hogy az a 17. század második felétől a 19. század első feléig terjedő időszakban szülehetett. Egyedül az iraton látható 18. század második felében használt (egyébként évszámmal el nem látott) községi pecsét szűkíti a felső időhatárt. Akárhogyan is volt, ez még mindig legalább száz év, lehetséges, hogy ennyre tág időintervallum a falu életében ne lenne tovább szűkíthető? Jósvafőn ez a kérdés – egyelőre bárhol is igyekszünk – nem oldható meg.

Ami bizonyos, hogy a papírost Jósvafőn szövegezték és pecsételték meg, s azt követően juthatott a Szilason működő szádvári uradalmi központba. Viszont ezzel is csak némiképpen jelölhető ki az előbb megadott időtartomány, mivel 1686 (1711) és 1865 közé tehető az az időszak, amikor Szilasról igazgatták az uradalmat.

De most lássuk az iratot! A jegyzőkönyv az előzményeket nem tartalmazza, in medias res a tárgyra tér. Csakhogy éppen azt nem írták le, hogy mikor, mi célból, kinek a kérésére bonyolítják le a tanúkihallgatást, ami mindössze egyetlen vizsgálendő kérdésből áll: Arról mit tud a tanú, hogy a Tohonya-fenéken lévő, Bak István által bírt irtvány korábban kié volt?

A vizsgálatot a falu bírása, Ficsor István „főbíró” vezeti az iraton megnevezett négy másik személlyel, akik mind a hitesek, azaz „tanácsbeli személyek” (mind a „főbíró”, mind a „tanács” szóhasználat mezővárosi mintát követ, rártartian hetyke szereptévesztés ez egy kis falu vezetésénél): ők Tarjányi Gergely és János, Pogány Péter és Mizser György. Eszerint a bíróval együtt a jósvafői testület öt tagú. Jelen vannak más falusiak is, őket nem nevesítik, egyszerűen csak „és több becsületes emberek előtt”, és ezzel az irat utolsó szavait látjuk. A közösség jelenléte utalhat arra is, hogy a falu éves gyűlésén szövegezték meg.

Ami tovább árnyalja az eddig tudottakat, az az irat hátára tett feljegyzés. Ez az uradalom adminisztrációját ellátó szilasi tisztartói házban kerülhetett az iratra, mint irattárba helyezendő dokumentumra. Ahogy egyfajta (utóbb javított) sorszámot is ott

kaphatott. Az írásképet számos más, uradalmi irattárban elhelyezett iratról jól ismerjük. Eszerint a szilasi molnár részére végezték el a jósvafőiek a vizsgálatot. A szilasi határban álló uradalmi malmot gyakorta más és más molnár bérelte, többük nevét ismerjük is, de ez sem vezet előbbre, mivel a jósvafőiek ezt nem írták bele a jegyzőkönyvbe. Vajon milyen ügylete lehetett a szilasi molnárnak Bak Istvánnal, ami indokolta a vizsgálat elvégzését?

Négy tanút hallgattak ki – Pogány Gergelyt, Silye Andrást, Bak Gergelyt és Pogány Andrást –, akik elég idősek (60 és 80 esztendő közöttiek) lehettek ahhoz, hogy emlékezzenek a múltbéli történésekre. Ez általános ebben a korban, legtöbbször a falu „véneitől” várnak választ általános, a közösség múltját érintő kérdésre (TÓTH 1986), hiszen koruk (tapasztalatuk) okán több ismerettel bírhatnak, mint a fiatalabb falubeliek. Jól kivehetően az „ortvány”-t birtokló személye fontos a kérdezőknek, az sem derül ki, hogy ez az irtványföld szántó avagy kaszáló használatban állt; elvileg mindkettő lehetett. A kérdéses irtvány a mai településtől északra fekvő Tohonyavölgyben feküdt, egészen pontosan a „kis malom” fölött valahol, feltehetően a malom ekkor még működhetett, különben „puszta malmot” olvasnánk ezen a helyen. A négy tanú egybehangzóan állítja, hogy a föld Bak Jánosé volt a múltban is, mind „nyilván” (=nyilvánvalóan) úgy tudják, egyikük csak hallomásból tudja így.

Itt egy rövid kitérőt tehetünk a családnév azonosítására: Jósvafő legkorábbi jegyzéke, amely azonosítja az adófizető családfőket, 1560-ból való. Ebben négy vezetőknév máris felbukkan: Bak, Ficsor, Mizser, Pogány. Ha a már többször említett Mária Terézia-féle úrbérrendezés iratait nézzük, az úrbéri tabellán (1772) pedig mindegyik, a kérdéses iratban szereplő név olvasható: Bak, Ficsor, Mizser (Miser), Pogány, Silye, Tarjányi (Tarján). Mit bizonyít ez? Leginkább lakosságfolytonosságot, azaz hogy Jósvafőn ugyanazon családok éltek az egész kora újkorban. A két „új” név (Silye, Tarjáni) kapcsán lehetne még kereséseket eszközölni a különböző fennmaradt adójegyzékekben, azonban ehhez azt is tudni kell, hogy egy iratot az azt létrehozó adminisztráció szemével kell nézni. Az adójegyzék az adókötelet azonosítja, nem népszámlálási igénnyel készült összeírás. Így egy olyan személy, aki egy portán él az apósával, nem jelenik meg az iratban. S olyan lajstromban is hiába keressük a zsellért, amely a telkes jobbágyokat írja össze. Ami biztos: az utolsó Torna megyei portaösszeírásig (1696) a névsoros jegyzékekben (1578, 1588, 1596, 1598, 1696) ez a két családnév még nem bukkan fel. A keresztnév pedig kimondottan gyakoriak, illetve egy-egy családban generációkon keresztül is hagyományozódnak, ami az egyes személyek, illetve egy időben élt személyek azonosítását ugyancsak megnehezíti.

Az ilyesfajta vizsgálatokat a faluközösség végezte el, feltehetően felkérésre. Ha elfogadjuk az irat háttára írt egykorú megjegyzést, akkor az uradalmi molnár megbízásából folyt le a vizsgálat. De a vizsgálat alá vont személy, Bak János is felkérhette erre a község elöljáróit, mintegy írott bizonyítékot szerezve ezzel jogosnak tartott birtokáról. Mégis, mivel többnyire ezek az iratok csak egy példányban születtek meg, s az az egyetlen példány is az uradalomhoz került, az

előbbi megbízó életszerű. A jegyzőkönyv mint formula nem lehetett idegen a jósvafői bíró és hitesei előtt, hiszen ilyen iratokat akár az uradalom, de a vármegye is gyakran készített hivatali működése során. A „De eo utrum...”, a kihallgatást bevezető néhány latin szó kötelező eleme ennek az iratfajtnak, ahogy a tanúk azonosító leírása. Itt az szokott állni, hogy hány éves a tanú és honnét való, esetleg kinek a jobbágya. Miután mindenki jósvafői volt, így fölösleges adatokkal nem terhelték meg az írást, amivel – ez helyenként szembetűnő – megszenvedett a szöveget papírra vető személy. Egyes mondatok meglehetősen suták, előfordul szókettőzés a szövegben, a többször előforduló családnevek leírt alakja is következetlen. Azt szokás tartani, hogy ezeket a községi iratokat a helyi oskolamester, esetleg nemesember – mint írástudók – készítették el (TÓTH 1984). Itt erre utalás nincs, de a szöveg minősége, az előforduló tévesztések nem vallanak gyakorlott kézre. A tanúk esküt is tesznek a vallomás előtt, erre utal a „hiti után”, azaz a hit itt az esküvést jelenti. A záróformulában felsorolják a jelenlévőket, a bírót és a hiteseket, s utalnak további jelenlévőkre is.

Végül az iratot alul, középtűt megpecsételték a falu pecsétnyomójával oly módon, hogy a még képlékeny viaszt kicsiny szögletes papírfölvettel látták el, erre nyomták a tipáriumot, ezzel leginkább a mai szárazbélyegzőkre hasonlító nyomat jött létre. Feltehetően a nyomat azonos azzal, amit az úrbérrendezés során, 1771. február 3-án született kilenc kérdőpontos vizsgálaton látunk. A községi pecsétek szívósan fenn tudtak maradni, s leggyakoribb, hogy egy-egy faluközösség az egész újkor folyamán ugyanazt a pecsétet tekintette „a helység élő pecsétjének”.

A mai hivatalok ismeretében nehéz elképzelnünk a kora újkori falu írásbeliségét. Azt mondtuk már, hogy sokszor ezek az iratok egy példányban születtek, nem iktattak belőlük másodpéldányt a falu bíróról bíróra továbbadottládájába. Ezt a kort sokkalta inkább a kollektív emlékezet jellemezte, a faluközösség döntéseit szóban hozta meg és tettel hajtotta végre, ha pedig nagy ritkán papírhoz kellett nyúlnia, az csak elvétve maradt fenn – mára soha ki nem bomló tényeket rögzítve, hogy aztán az utókor törhesse rajta a fejét, pontosan mit is akartak vele egykor.

* * *

A szövegek közlés során az eredetit közelítettük a mai szabályokhoz, de meghagytuk azokat a hosszú és rövid mássalhangzókat, amelyek ejtémódot is jelölhetnek, pl. *tanu, es*. A külön- és egybeírás, a kis- és nagybetűk használata a mai helyesírást követi, ahogyan a központozás is. A tulajdonneveket, illetve a belőlük képzett közneveket betűhíven közöljük.

A szöveg kevés latin eredetű kifejezését, azok fordítását a szövegben kurzíválva (dőlt betűvel szedve), szögletes zárójelben adtuk meg; az egykorú rövidítéseket álló szögletes zárójelben oldottuk fel. A latin szövegrészeket Tóth Péter fordította, és neki köszönhetem az összeolvasás korrekcióit is.

*Jószafo és a Tohonya-völgy környéke az I. katonai felmérés térképén (18. sz. vége)
(Forrás: <https://maps.arcanum.com/hu/map/europe-18century-firstsurvey/>)*

Koleszár Krisztián

Irodalom:

- EMBER GY. (1946): Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet 1.) – Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 625 pp.
- KOCSIS GY. (2000): Öngazgatás, közigazgatás. In: PALÁDI-KOVÁCS A. (főszerk.): Társadalom. (Magyar Néprajz VIII.) – Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 585–597.
- TÓTH I. GY. (1984): Írásbeliség a körmendi uradalom falvainak paraszti jogügyleteiben a XVII–XIX. században. – Levéltári Közlemények, 1984/1, p. 31–50.
- TÓTH I. GY. (1986): Az öregek tanúsítják. Seniores referunt. – Honismeret, 1985/5, p. 21–23.

Levéltári források:

- portaösszeírások: MNL OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest)), E 158 = Magyar kincstári levéltárak; Magyar Kamara archivuma; Összeírások; Conscriptioes portarum (1529–1774), Tom. XV. (Gömöriensis, Tornensis, 1567–1635), Tom. XLVI. (Comitatus Thurociensis, Liptoviensis, Tornensis, Arvensis, Tolnensis, Borsodiensis, 1534–1696)
- Mária Terézia-kori úrbérrendezés: MNL OL, C 59 = Helytartótanácsi levéltár; Departamentum urbariale (1724–1848), Torna megye, Jószafo
- uradalmi iratok: MNL OL, P 108 = Magánlevéltárak; Családi fondok, levéltárak; Esterházy család hercegi ágának levéltára; Repositorium, Rep. 24. (A szádvári uradalomra vonatkozó iratok), Fasc. J. (Szilas birtoka)

Függelék
Tanúkihallgatási jegyzőkönyv egy jósvafői irtványföldről
[Jósvafő], s. d.

De eo utr[um] [=Arról vajon...]

Tud-e tanu, hogy azmely ortvant Bak Istvá[n] bir az Tohonya fenekb[en], az kis malom[na]k felyül, kié volt, es meddig vagyon.

1. testis [=tanú] Pogany Gergely, annor[um] circiter 67 [=körülbelül 67 esztendő]. Hiti utá[n] azt vallya, hogy tudom nyilván, hogy az Bak Jánosé volt.
2. testis Silye Andras, Andras [!], annor[um] circiter 66. Hiti utá[n] azt vallya, hogy nyilván[n] az Bak Jánosé[na]k hallotta.
3. testis Bak Gergely, annor[um] circiter 62. Hiti utá[n] azt vallya, hogy nyilván[n] az Bak Jánosé volt.
4. testis Pogany Andras, annor[um] 79 [=79 esztendő]. Hiti utá[n] azt vallya, hogy nyilván[n] az Bak Jánosé volt.

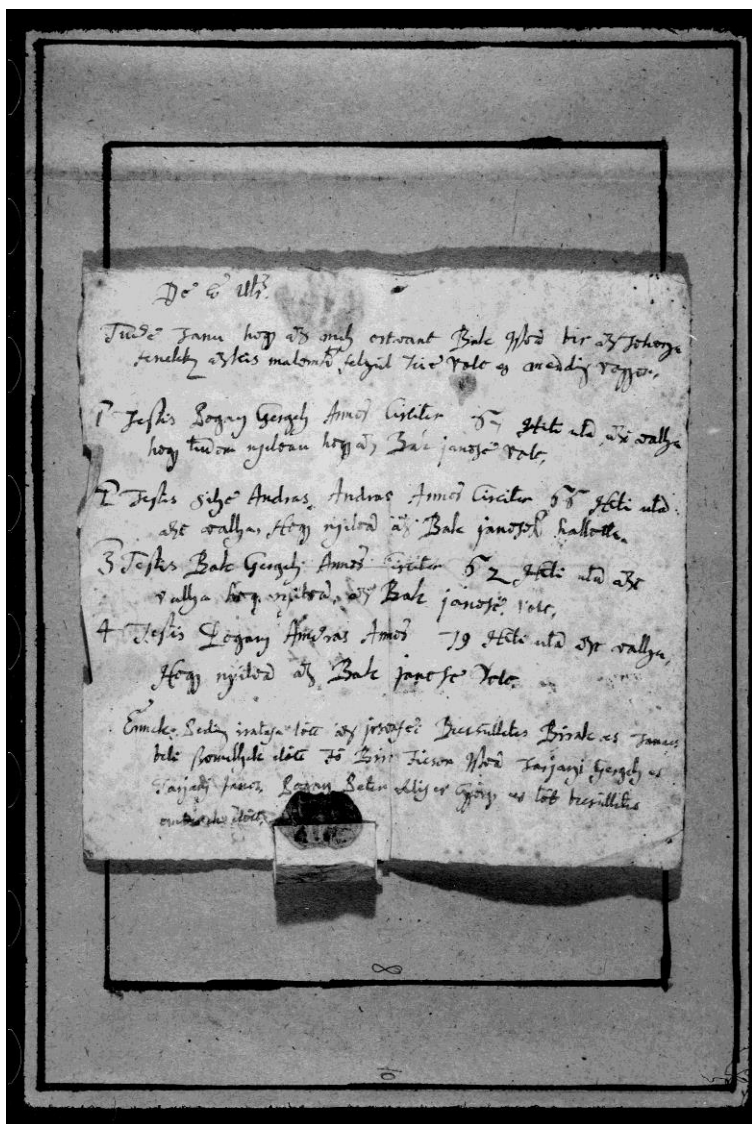
Ennek pedig iratása lött az josvafei becsülletes birák es tanácsbeli szömellyek előtt, főbiro Ficsor Istvá[n], Tarjani Gergely es Tarjanj János, Pogany Peter, Miser György es több becsülletes emberek előtt.

[papírfözlzetű pecsét]

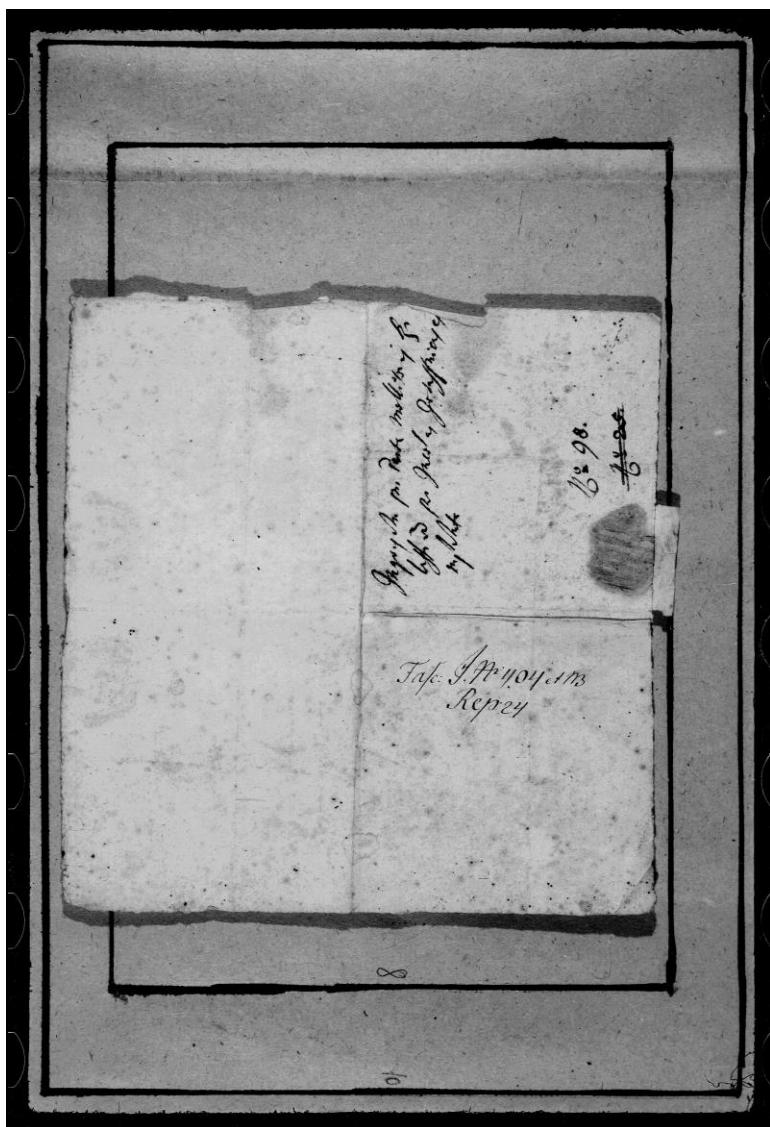
[az irat hátán, más kézzel:] Inquisitio pro parte mollitoris Szilassien[sis] per incolas Josaffeiensens instituta [=A jósvafői lakosok által elvégzett vizsgálat a szilasi molnár részére] | No 98 [kihúzza: No 25]

* * *

Magyar nyelvű kézirat, eredeti. MNL OL, P 108, Rep. 24., Fasc. J., No 404 et Nb.

Az Esterházyak hercegi levéltárában fennmaradt irat másolata
 (Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára)

A szádvári uradalom adminisztrációjára utaló feljegyzések
és a hercegi levéltár jelzetei az irat hátoldalán
(Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára)

Raisz Keresztély munkálatai a Jósva völgyében

Raisz Keresztély neve sokak számára ismert, hiszen a Baradla történetét bemutató írások mindig említést tesznek barlangi tevékenységéről, de életéről, munkásságáról mindeddig nem sokat tudunk. Elsőként unokája, Raisz Gedeon (1840–1908), neves orvos, emlékezett meg róla: „*Raisz Keresztély előbb gömör-vármegyei tisztí főmérnök, utóbb herceg Eszterházy uradalmainak kerületi mérnöke, született Toporczon, Szepesmegyében 1766-ban, meghalt Körtvélyesen Torna-megyében, 1849-iki aug. 13-án, tehát éppen a világosi fegyverletétel napján*” (SIEGMETH 1890). Ezeket az adatokat vették át később a lexikonok is, kiegészítve azzal, hogy ő volt a Baradla első felmérője és ismertetője, valamint a Szoroskői út építője.

A jeles barlangkutatók sorozat részeként megjelenő, Raisz Keresztély életét bemutató könyv előkészületei során kiderült, hogy az eddig ismert adatok nem minden esetben fedik a valóságot. De arra is fény derült, hogy az Országos Levéltárban (Budapest), a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltárban (Miskolc), az Országos Széchényi Könyvtárban (Budapest), a Sárospataki Református Főiskola Könyvtárában, a Lőcsei Levéltárban, de főként a Torna vármegye iratait őrző Kassai Állami Levéltárban többszáz Raiszra vonatkozó, eddig alig ismert anyakönyvet, térképet, tervrajzot, jegyzőkönyvet, iratot, levelet őriznek (SZÉKELY 2024).

A dokumentumok áttanulmányozásának eredményeként napvilágra került, hogy Raisz Keresztély nemcsak a Baradla felmérője és leírója volt, hanem a reformkor korai szakaszának kimagaslóan termékeny mérnöke, aki iskolája, az Institutum Geometricum szellemében az ország különböző pontján végzett kataszteri térképezés mellett utakat, házakat tervezett, kivitelezett, és komolyan foglalkozott a Jósva és a Bódva szabályozásával.

A Reisz Christian néven anyakönyvezett Raisz Keresztély – az unoka által említett időponttól eltérően – nem 1766-ban, hanem 1768. július 20-án született Toporccon (Toporec), és Körtvélyesen (Hrušov), 1849. szeptember 8-án (tehát nem augusztus 13-án) hunyt el. Sírja ma is megtalálható a település almáskertjében. Ma mindkét település Szlovákia területéhez tartozik. Az iratokban leggyakrabban a Reisz Keresztély név szerepel, s ő maga is ezt a nevet használta elsősorban.

Raisz Keresztély a pesti mérnöki intézetben (Institutum Geometricum) 1791-ben fejezte be tanulmányait. 1795-től, mint Gömör és Kishont vármegye hites földmérője tevékenykedett. 1799-ben elkészítette a vármegye térképét, ami 1801-ben Görög Demeter Magyar Átlásában (atlaszában) jelent meg. 1801-ben felmérte a Baradla ismert járatait, felszíni területét és német nyelven leírta a látmivalókat. E két térkép ugyancsak a Magyar Átlásban, 1802-ben látott napvilágot. A barlang ismertetése a térképekkel együtt 1807-ben került forgalomba. Ezek a Baradla első

mérnöki pontosságú, művészi kivitelű, ma is azonosítható, nyomtatott dokumentumai (BREDETZKY 1807, GÖRÖG 1802–1811).

Azt, hogy Raisz jól ismerte Aggtelek környékét, a fenti térképek mellett az a 29 oldal terjedelmű, *„Agtelek hejiségének föld könyve”* című kézirata is igazolja, melyben 18 paragrafusban áttekintő képet nyújt a területről, táblázatos kimutatást csatolva a közölt a házhelyekről, erdőkről, szántóföldekről, kaszálókról (RAISZ 1806). Emellett viszont csak érintőlegesen tudjuk, hogy munkássága több ponton kapcsolódott a Torna vármegyéhez tartozó Jósvafőhöz is.

Raisz Keresztély ugyanis 1807-től már nem mint Gömör vármegye hites földmérője tevékenykedett, hanem egészen 1840. évi nyugdíjazásáig az Esterházyak uradalmának mérnöke volt. Bár Körtvélyesen lakott, nemcsak a hercegség szádvári, hanem egyéb, távolabbi birtokainak felmérését is végezte. Látványos kidolgozást, kéziratban fennmaradt színes kataszteri térképeinek száma megközelíti a negyvenet.

Miután Torna vármegyének nem volt hites földmérője, a vármegye felkérésére – Esterházy herceg engedélyével – egyéb mérnöki munkát is vállalt, így utakat tervezett, és irányította a kivitelezéseket. Egyebek között több változatban felrajzolta a ma már csak romokban álló tornai megyeháza épületeinek tervét, és elkészítette a Bódva (tornai szakasz), valamint a Jósza szabályozási tervét.

Torna vármegye iratait ma a Kassai Állami Levéltárban őrzik, így ezekről a munkálatokról az ott fellelt, több száz kézirat, jegyzőkönyv, levél, tervrajz adott információt. A dokumentumok értelmezése, annak ellenére, hogy főként magyar nyelven íródtak, a dagályos megfogalmazás, a cirkalmas betűk és a nem szabályozott helyesírás miatt igen nehézkes volt.

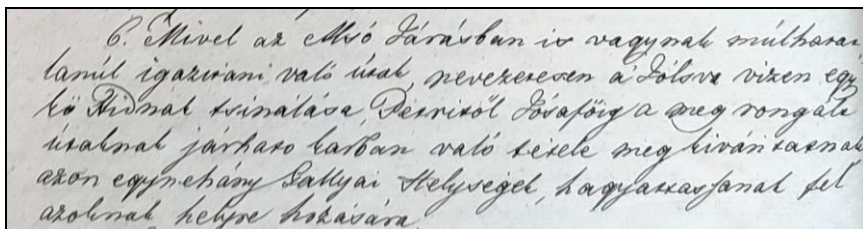
Jósvafő neve Raisz Keresztély munkái között egy elszámolásban tűnt fel. Ebben szerepel, hogy 1815. július 24. és augusztus 1. között öt napot a Torna és Somodi közt építendő, mintegy 4 km hosszú országút fekvésének felmérésével, három napot a rajzok elkészítésével töltött, október 9. és 17. között 3 nap alatt pedig kimérte a Somodi felé vezető utat (az út „kijegyeztetett”) egészen Torna vármegye határáig. November 6. és 17. között 5 napot Jósvafőn töltött, *„A Jószafoi Útnak további folytatása végett”*. Sajnos az ezen felmérésekről készült térképek nem maradtak fenn (REISZ 1816). A jósvafői úttal Raisz később is foglalkozott, de erről csak egy Szoroskői úthoz kapcsolódó, 1829-ben íródott levélből tudunk.

Raisz Keresztély a Baradlában végzett munkája mellett a régi, igen veszélyes Szoroskői út helyébe épült, Hárskutat és Almást összekötő új, ma is használatos út építésére volt a legbüszkébb. Megbízatását Ragályi Ábrahám javaslatára a vármegyétől kapta. Az út *„igazításának”* tervét 1817. november 12. és 29. között el is készítette, bár a hercegi engedélyt csak később kapta meg. A vármegye 1818. július 20-i ülésének jegyzőkönyve szerint *„a herceg május 21-én örömet megengedi azt, hogy az ő kerületbeli föld mérője Raisz Keresztély ezen Szoros kői útnak kivitelezését kormányozza”* (KNÉZSIK 1818). A közadakozásból épült út tervének több lapja és számtalan dokumentuma ismert. Raisz maga is adományozó

volt, miután a tervezésért járó pénzt az út építésére ajánlotta fel, de később is hozzájárult a költségekhez. Raisz nemcsak megtervezte az utat, hanem a későbbiekben is foglalkozott a költségvetéssel, a jelentésekkel, a rendelkezések kivizsgálásával, nem vett részt viszont a munkák helyszíni felügyeletében.

Az új út 1828-ra készen volt, rajta a közlekedés zavartalanul bonyolódott, csak kiegészítő munkák voltak hátra. Ezeket a feladatokat 1829. május 23-án Koós Károly szolgabíró (királyi tanácsos, később Torna megye alispánja, főispánja) és Nagy Ádám esküdt „Reisz Keresztély táblabíró s egyszersmint a Szádvári uradalomnak igen érdemes földmérőjével” helyszíni bejárás tapasztalatai alapján 8 pontban foglalták össze. A feladatok nem a főútra, hanem csak az Almás, Görgő és Hárskút településekhez kapcsolódó javításokra, mellékutak, csatlakozások bekötésére vonatkoztak. Egy javaslat azonban a Torna vármegye Alsó járását érintette, miszerint a Jósván egy köhidat kell létesíteni, valamint a Petri és Jósvafő között megrongálódott utat járhatóvá kell tenni (RAGÁLYI 1829):

„6. Mivel az Alsó Járásban is vagnak múlhatatlanul igazítani való utak nevezetesen a Jólsva vizen egy kő hídnak tsinálása Petritől Jósvafőig a megrongált utaknak járható karba való tétele meg kívántatnak azon egynehány Gallyai Helységek, hagyattassanak fel azoknak helyre hozására.”

6. Mivel az Alsó Járásban is vagnak múlhatatlanul igazítani való utak nevezetesen a Jólsva vizen egy kő hídnak tsinálása Petritől Jósvafőig a megrongált utaknak járható karba való tétele meg kívántatnak azon egynehány Gallyai Helységek, hagyattassanak fel azoknak helyre hozására.

*A Jósvafőt érintő rész Ragályi Ábrahám 1829-ben kelt leveléből
(Forrás: Sztátny Archiv v Košiciach / Kassai Allami Levéltár)*

Sajnos ez is csak egy rövid hír, miután a hozzá kapcsolható dokumentum nem ismert. Nem tudjuk, hogy az utat a patak rongálta meg vagy a szekerek, mint ahogy azt sem, hogy a Jósvára tervezett köhid helyét hol jelölték ki.

A Szoroskői út dokumentációja közötti, úgynevezett „nyugtató levelek” között is találunk jósvafői kapcsolatot. Ezek és más dokumentumok, például jelenléti ívek alapján megállapítható, hogy az építkezésben a környező települések (Körtvélyes, Almás, Görgő, Hárskút) több mint 700 lakója vett részt. A bányamunkákra dernői és kovácsi (Kovácsvágása) bányászok voltak kirendelve, a munkák felügyelője és az éjjeliőr is helyi ember volt, a bérlistán idegen név nem szerepel. A meszet főként

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 49.

jósvafői, aggteleki, égerszögi mészégetők, a robbanóanyagot (bányászport) a rozsnói kereskedő, Mayer Izrael, illetve az almási Lükő Sándor szállították. A számszámok, vasárúk szintén Mayer boltjából kerültek az építkezésre, a kavics pedig a közbirtokosság területéről. A bányászszerszözök javítását almási cigányok végezték. Az egyik ilyen dokumentum név szerint rögzíti két jósvafői mészégető, Oláh János és Oláh István nevét.

Jósvafő és a Jósva völgye legtöbbet a Bódva és a Jósva szabályozása kapcsán szerepel. A Bódvával kapcsolatban iratok azt mutatják, hogy Ragályi Ábrahám a vármegye alispánja, mint a Bódva-szabályozás ügyében létrejött bizottság vezetője, 1816 júliusában kérte fel Raiszt arra, hogy a Bódva és a Jósva szabályozása érdekében készitendő tervek megalapozására mérje fel a területet (REISZ 1817):

„a Boldva és Josfa Vizeknek Regulatiojának Planuma elkészitése végett ezen Vidékeket felmérjem, Mappát készitsem es vélekedésemet az ez iránt kirendelő Tettes Bizottsagnak benyujtsam”

Hogy Jósvafőn lakó Oláh János és István
a Szendrőer Mezővármegye Akadémia
mai alább írt napon, jelen léttemben
Akár tite hordó mértet fel mértet, mely
nek is Hatvan hordóját Égerszögi 12 kékér,
az 50^é pedig Köllös Árdai 10 kékér Alapra
vitt, Szendrőer Farkas Antal jó kholga.
Biro's ur rendeltéjéből, esennel bizonyítottam
Jósvafőn 21. máj 1827.

Azaz 110 hordó mért.
Szendrőer Mezővármegye Akadémia
Chapier János győztes

A Jósvafőn 1827. május 21-én kelt, Oláh János és Oláh István
nevét említő „nyugtató levél”

(Forrás: Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár)

Raisz a munkát 1816. július 21. Tornaújfalu környékén kezdte meg, 8 napot töltött ott, majd további 5 napot a térkép készítésével és a vízszintmérés számításával foglalkozott (REISZ 1816):

„a Bóldva árja idejében beöntetni szokott vidéknek mérését ezen hónap 26^{-dikais} es azontúl még Kiss Asszony (augusztus) is folytattam a velem faradozo praktikant eltöltette szintén 8-8 nap”

Az elkészült dokumentáció nem, csak annak 1816. szeptember 10-i latin nyelvű borítója maradt meg. Ebből tudható, hogy készült egy bizottsági jelentés, amelyhez tartozott egy összefoglaló és a vízszintmérés térképe, valamint Raisz terve (FÁY–KOMJÁTHY 1816). Még abban az évben megkezdődött a vízesárcok és malomzúgók kialakítása, de Raisz vármegyének címzett leveléből tudjuk, hogy azokat nem fejezték be (REISZ 1817):

„Ezen alkalmatossággal alázatossan jelenteni batorkodom hogy Torna Ujjfalussi határba a mult esztendőbe asni kezdődött Víz árcok és Malom zúgója még ekkoráig nintsenek egészen elvégezve ha pedig tökéletesslgre nem hozatattnak, lehetetlen hogy a várt haszonnak mellynek Zsengélyét az Ujjfalussiak már tapasztallják egészen megfélellyenek.”

Raisz aktivitása ennél a munkánál megállt, mert a hercegségi feladatok Szabolcs és Bihar vármegyébe szőlították. Ezért arra kérte a vármegyét, hogy járjon el Esterházy hercegnél annak érdekében, hogy a munkát mielőbb folytatni tudja. Hangsúlyozta, hogy ez a herceg érdekeit is képviseli, hiszen az árvizek az ő birtokaiban is kárt okoznak (REISZ 1817):

„Hogy ezen munkához annal hathatósabban foghassam, alázatossan essedezem hogy Tettes Ns Vármegye méltóztatna magának Ő herczegségnek ez irant irni, hogy mivel azon kívül Ő Herczegsege Szadvari Uradalombeli java is ezen rendbe szedesel össze van szerkesztette az Uradalombeli Tisztseg által ne subfumaltassam és annál több időt ezen tárgynak fordíthassam.”

A kérelem vagy nem ment el, vagy a herceg nem járult hozzá a munka folytatásához, mert az 1818. szeptember 18-án kelt, a vármegyének címzett levél szerint, miután Raisz Bihar vármegyében lévő hivatalos elfoglaltságai miatt nem tudja a „Bóldva és Jósva Vizek regulációjához” szükséges méréseket elvégezni, maga helyett segédjét, Pazár János urat ajánlotta (GÖRGEY–FÁY 1818). Pazár János személye nem ismert, de lehetséges, hogy azonos az Institutum Geometricumban 1819-ben földmérőként végzett Pazár Dániellel, akinek neve később, más tornai munkáknál is megjelent. Az, hogy a vármegye Raisz kérését teljesítette-e, és az, hogy Pazár a felméréseket elvégezte-e, dokumentumok hiányában nem tudható.

Az azonban biztos, hogy a Bódva szabályozásával foglalkozó bizottság a munkáját Raisz távolléte miatt a következő évben sem tudta teljesíteni. Ezt Ragályi Ábrahám, 1819. június 19-én kelt jelentésében rögzítette (RAGÁLYI 1819):

„Méltoztatott a’ Jeles Nemes Vármegye engemet több esedező leveleknek következtésében á végett kegyesen ki küldeni, hogy a Boldva vizének folyását mellém veendő hivatalos Társaimal és á Szádvári Uradalom Inzsenyérjével Reisz Keresztély Úrral meg vizsgálván az eránt való vélekedésünket miképpen lehetne annak folyását úgy igazítani hogy az árvizek által okozatni szokott károk elháritassanak adnám be.

Ezen kötelességemet hogy eddigig nem tellyesítettem egyedül á volt az oka hogy említett földmérő Úr hivatalos dolgaiban már több Esztendőktől fogva az All-földi uradalmakban hivatalos kötelességében foglalatostodván midön ére az alkalmatos idő lett volna jeleni nem lehetett valamint mostan is oda vagyon ...”

Ragályi Ábrahám kérésére, a hercegség jószágigazgatójának, Gedeon Ferencnek közbenjárására Esterházy végül is 1820-ban vagy 1821-ben engedélyezte, hogy Raisz a Bódva szabályozásával foglalkozzon. Az erről szóló megjegyzés Ragályi Ábrahám Tornán, 1822. szeptember 4-én kelt beszámolójában olvasható. Sajnos a beszámoló teljes szövege nem ismert, mert a Kassai Levéltárban ez a dokumentum ma már nincs meg, doboza üres volt. Szerencsére Rémiás Tibor még látta és a Bódváról készített írásában részletet közölt belőle (RÉMIÁS 1999):

„...hogy mind ez ideig a’ Tttes Ns. Vármegye végzsének eleget nem tehettünk, ’s várakozásának meg nem felelhetünk fő oka az volt, hogy az Tttes Ns. Vgyének rendes ingenérje nem lévén, fent említett ingenér úr pedig az ő Herczegsége alsó uradalmainak rendbe hozásával elfoglalva lévén, az kívánt munkát ... el nem készíthette, ’s ennél fogva az szükséges vizsgálás is, meg nem tetethetett.

Minek utánna pedig ez esztendőn hivatalos foglalatossága ... egy kevés ürességet engedett, ’s ezen nagy munkának véghez vitelére, ezen uradalom praefectusátúl, Tttes Gedeon Ferenc Úrtól, a’ közjó elősegéllésének tekintetítúl is, említett Engenér Úrat ő Herczegségének kegyes engedelmének következtéséül kikértem volna, említett Ingenér Úr, a Tttes Ns. Vgye iránt, minden esetekben bizonyított, ... az kívánt felmérést megtévén, ’s azt kezemhez megküldvén ... az ide csatolt abroszokba látható, ’s vélekedésébül kitettző munkáját ... elkezdvén Jósvafő helységétől Petri és Szín felé, a Bódva vizéig a’ vizsgálatot, amint ez az abroszbül látható ...”

Raisz fennmaradt, „*Előadása azon Napoknak, mellyeken a Perkupai határon lefolyó Boldva Vize és Malmok Regulatiojokra czélso Planumok készítésebe faradoztam*” (REISZ 1822) című, 1821–1822. évi elszámolójából az pontosan tudható, hogy 1821. szeptember 9-től 14-ig a szalonnai Alsó-malomtól a Tzango (Czangó) nevű malomig 6 napon át, 2 pengőforint napidíj mellett, egy segítővel vízszintmérést folytatott, és részt vett a bizottság helyszíni vizsgálatában. 1822. július 22–25. között a Czangó-malomtól felfelé, Dobódél határig vízszintet és vízmélységet mért, majd 2 napon át egy segítséggel Dobódél határától a Bakos-malomig – ami RÉMIÁS (1999) munkájában Rákai-malomként szerepel – a „*Víznek sebességét*” vizsgálta és mérte.

Raisznak a Bódvát érintő szabályozási terve 1822. szeptember 4-én készen volt, hiszen az a térképekkel együtt a vármegye elé került. Miskolcon, a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltárban őriznek egy nagyméretű (195 x 66 cm), cím és

szerző nélküli, igen összetett, darabokból összeragasztott, színes, kéziratos térképet, ami a Bódva Szögliget és Szalonna közötti szakaszát ábrázolja, feltüntetve a Jósva befolyását is. A nyilvántartásban (T. 149) mint 19. század eleji térkép szerepel. Rajta látható a Bódva medre, a kialakítandó csatornák vonala, a malmok helye, az utak és a települések. A tájékozódást települések, határok, völgyek, bércek, mezőgazdasági területek nevei segítik. A feliratok nyelve magyar, de német mondatok és latin szavak is előfordulnak. A lap felső részén 14 keresztoszelvény, valamint a Superintendentialis (református püspöki?) malom zúgójának és zsilipjének, valamint a Czangó-malom és a Bakos-malom zsilipjének rajza kapott helyet. Lent a Bódva G–H keresztoszelvényétől a szalonnai Alsó-malomig terjedő szakaszának kiterített hosszmetzete látható, mutatva a közönséges árvíz, valamint a nyári kisebb árvíz szintjét, a keresztmetszetek és a malmok helyét.

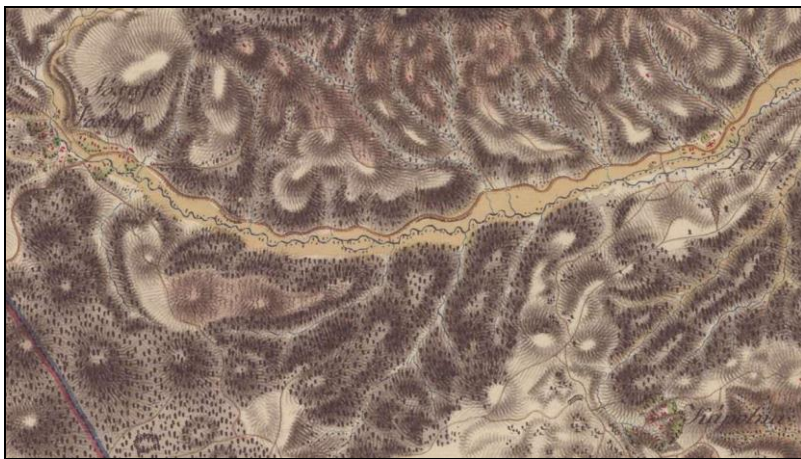

*A Jósva és a Bódva találkozására Raisz Keresztély 1822-ben készült térképén
(Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltára, Miskolc, T. 149.)*

Sajnos a térképhez tartozó jelkulcs és magyarázat nem maradt meg, de egyértelműen Raisz 1821–1822. évi munkájának mellékletét képezte. Jelentős dokumentum a Bódva 200 évvel ezelőtti, eredeti, jelentős kanyarokat leíró nyomvonaláról.

A Bódva szabályozási terve mellett a Jósvával is Raisz foglalkozott. RÉMIÁS (1999) szerint (az általam üresen talált 162. számú dobozra hivatkozva) 1822. április 9. és május 11. között 3 napot töltött a völgy tervrajzának készítésével. Június 2–20. között 19 napon át vízszintméréseket végzett, és a térképet rajzolta. Július 9–10. között két napot még mindig a patak vízszintmérésével töltött.

Ragályi Ábrahám 1822. évi jelentése is kitért Raisznak a Jósván végzett munkájára, amikor rögzítette, hogy „*elkezdvén Jósvafő helységétől Petri és Szín felé, a Bódva vizéig a' vizsgálatot, amint ez az abroszból látható ...*” (RÉMIÁS 1999). Rémiás irodalmi hivatkozásai között egy érdekes kiegészítés is szerepel: „*30 Šoba TŽ I. H6/1822.162. dob. Lásd ugyanitt a Reisz Keresztély által készített, a Jósva patak szabályozásának áttekintő térképéről adott részletes elemzését, a kivitelezési gondokat, az ún. »alázatos közvélekedés«-t.*” Nagy kár, hogy ezeknek is nyoma veszett az elmúlt 25 évben. Mint ahogy Ragályi 1823. március 1-én Tornán kelt levelének is, amelyben javaslatot tett a Jósva szabályozása során észlelt hiányok orvoslására. A levél részletei Rémiás munkájából ismertek. Így tudható, hogy a vármegye 1822 szeptemberében elfogadta a Jósva szabályozási tervét, melynek alapján meg is kezdődött a vízvezető árkok kiásása és hidak készítése. Ennek során néhány helyen azonban probléma adódott. Ezért Ragályi azt javasolta, ha a rossz minőségű hidak helyébe olyan hidak épüljenek, amik a vízfolyást nem gátolják, illetve Szinnél a rossz helyen mélyített árkot a terv szerinti helyen alakítsák ki.

*A Jósva-patak kanyargós medre Jósvafő és Szinpetri között az 1780-as években
(Forrás: <https://maps.arcanum.com/hu/map/europe-18century-firstsurvey/>)*

„... jelentem, az Tttes Ns. Vármegyének, hogy a múlt Septembri Gyűlésen az Jósva vize járásának el igazítása eránt táblabíró 's ingener úr, Reisz Keresztély urral béadott vélekedésünket jóváhagyni méltóztatván, annak kiásattatását járásbeli főszolgabíró urak, ... az alsó járás részirül egész Szin helységéig, ... Szintől azon hátra lévő kis darabot a helységek közt kiosztván, az tökéletességre hajtattott, 's ez által azon helyiségeknek réttyeik az további víz állások alól felszabadítottak ...

Mivel az árkok kiásásával a szénához való utak elzárattak, ... holmi aprólékos gánylással készült Hidakat készítettek, ezeket pedig most a vizek gazzal megtoldván a víz folyást megakadályoztatták, ... szükséges lész az illető helységekkel rendes magas hidakat tsináltatni.

Sok helyeken az ódalt fekvő hegyekrül folynak be a rétre patakok, ... ezeket is szükséges az anya árokba béigazítani.

Az Szini veszedelmes part alatt, hogy történt, hogy nem, nem tudom, ... az árok nem az megállapított helyen ásatott, 's ennél fogva azon veszedelmes útnak a hegy alatt való elvitele előttem nagyon kétséges, ... az víznek az megállapított helyen való vitele szükséges képpen megkívántatik ...” (RÉMIÁS 1999).

Raisz még 1829-ben is foglalkozott a Bódvával, de a Jósvát érintő szabályozásról nincs több információ. E kevés leírás és adat is kiegészíti azonban Jósvafő történetét. Jó tudni, hogy a 19. század első felének egyik legjelentősebb és legtermékenyebb földmérő mérnöke Jósvafő környékén is eredményesen tevékenykedett. Bár életművének csak töredékét ismerhetjük, munkásságának megítéléséhez ezek is nagy segítséget nyújtanak.

*A Jósva-patak ma ismert, kiegyenesített nyomvonala Jósvafő és Szinpetri között
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

Akit egyébként érdekel Raisz Keresztély részletesebb életrajza, az elolvashatja a 2024 decemberében, a Jeles Barlangkutatók sorozat 5. köteteként megjelent „Raisz Keresztély földmérő – a Baradla kutatója” című könyvben.

Székeley Kinga

Irodalom:

- BREDETZKY S. (1807): Neue Beiträge zur Topographie und Statistik des Königreichs Ungarn. – Geistinger, Wien und Triest, 352 pp. + 2 Karten
- FÁY F. – KOMJÁTHY S. (1816): Ad Ujfalu ... – Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár, Ltsz. 482., 219. doboz, szept. 10., 2 pp.
- GÖRGEY S. – FÁY F. (1818): Alázatosan jelentjük... – Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár, Ltsz. 482., 219. doboz, Torna, szept. 18., 1 p.
- GÖRÖG D. (1802–1811): Magyar átlás az az Magyar, Horvát és Tót országoknak vármegyéji. Folytatta és végezte Márton József. – Vienne, 2 sztl. lev. 60. tábla (metszett térkép), 18 sztl lev. (mutató táblák)
- KNÉZSIK J. (1818): 1818-ik esztendőben Sz. Jakab havának 20-kán Tornán tarttatott Köz Gyűlésükből. – Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár, Ltsz. 482., 219. doboz, Jegyzőkönyv, 1 p.
- RAGÁLYI Á. (1819): Jelentés a Bódva szabályozási munkálatokról. – Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár, Ltsz. 289., 79. doboz/731., Torna, jún. 19., 3 pp.
- RAGÁLYI Á. (1829): Tekintetes Nemes Vármegyének (Útépítési tervvel). – Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár, Ltsz. 482., 219. doboz, Torna, máj. 27., 5 pp.
- RAISZ K. (1806): Agtelek hejtségnek Föld Könyve mely készítetett 1795-ik évtől 1803ik évig (kelt Csetnek 28. junius). – Sárospataki Református Főiskolai Könyvtár Kézirattára, Sárospatak, 1795. sz., 38 pp.
- RAISZ, CH. (1807): Topographische Beschreibung der im Gömörer Komitate bey dem Dorfe Aktelek befindlichen Höhle Baradla: mit Anmerkungen und Kupfern. In: BREDETZKY, S. (Hrsg.): Neue Beiträge zur Topographie und Statistik des Königreichs Ungarn. – Geistinger, Wien und Triest, p. 243–311.
- REISZ K. (1816): Elő adása azon napoknak mellyeket a Tettes Ns Torna vármegye végezése szerint különféle kiküldettésekben eltöltöttem. – Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár, Ltsz. 289., 79. doboz/731., Szilas, szept. 12., 1 p.
- REISZ K. (1817): Tekintetes Nemes Vármegye (Levél a Bódva és Jósua vidékének felmérésével kapcsolatban). – Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár, Ltsz. 289., 79. doboz/731., Torna, okt. 9., 1 p.
- REISZ K. (1822): Elő adása Azon munkának és költségnek mely a Szoroskövi útnak tökéltetésére még hátra van a Felséges K. H. M. Tanácsnak 21179 821 szám alatt költ kegyes Parancsolatjához képpes (két átiratban). – Štátny Archív v Košiciach / Kassai Állami Levéltár, Ltsz. 482., 219. doboz, Torna, febr. 1., 4 pp.
- RÉMIÁS T. (1999): A Bódva folyó szabályozási tervei a 18–19. századi Torna vármegye területén. In: BODNÁR M. – RÉMIÁS T. (szerk.): Tanulmányok a Bódva-völgye múltjából. (Múzeumi Könyvtár 5.) – Gömöri Múzeum és Baráti Köre, Putnok, p. 765–804.
- SIEGMETH K. (1890): Az Aggteleki cseppkőbarlang. – Eperjes, 64 pp.
- SZÉKELY K. (2024): Raisz Keresztély földmérő – a Baradla kutatója. – Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat, Budapest, 204 pp.

70 éve ismerjük a jósvafői Vass Imre-barlangot

Jósvafőn mindenki ismeri a Papp Ferenc Karsztvízkutató Állomást, a „Kutatót”. A műegyetemi professzorról elnevezett állomás nemcsak a hazai barlang- és karszthidrológiai kutatásban, de Jósvafő életében is új fejezetet nyitott. A „Kutató” működése során a településnek hazai és nemzetközi hírnevet, több helyi lakosnak munkalehetőséget teremtett. A „Kutató” dolgozói és azt otthonuknak is tekintő barlangászai a település életére is hatással voltak, és ahol tehettek jóhírért vitték a településnek. De egyáltalán miért és honnan jött a gondolat, hogy a „világ végén” létesüljön a „Kutató”? Egyértelmű, hogy a Kutatóállomás létrejöttében döntő szerepe volt a 70 éve feltárt Vass Imre-barlangnak, és a barlangot feltáró és kutató barlangász csoportnak.

1954. augusztus 8-án a BME Ásvány- és Földtani Tanszék Barlangkutató Csoportjának tizenöt elszánt barlangásza Papp Ferenc professzor javaslatára nekilátott a teresztenyei forrásbarlang további feltárásának. Nyolc napi, négy műszakban folytatott bontás után az omlásveszélyes kutatást abbahagyták. A barlangi feltáró munkával párhuzamosan a térség forrásainak mennyiségi és minőségi vizsgálatával is foglalkoztak. Így jutottak el Jósvafőre is, ahol a VITUKI (Vizgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet) dolgozója, Chambre Attila hívta fel a figyelmüket a Tohonya-völgy végén a Kis-Tohonya-forrás árvízi forrasszájára, amely a június 15-i nagy esőzés után több napig öntötte magából a karsztvizet (MAUCHA-SÁRVÁRY 2004). Mivel a VITUKI képviselője anyagi támogatást is ígért, ha folytatják a forrásvizsgálatokat, egy héttagú csapat áttelepült Jósvafőre, a Tohonya-völgy végébe, hogy megkezdje egy új barlang feltárását a Kis-Tohonya-forrás völgyfőjében. A feltárás rövid történetét a kutatási jelentés (HOLLY-MAUCHA 1954) alapján ismertetjük:

„Aug. 20.

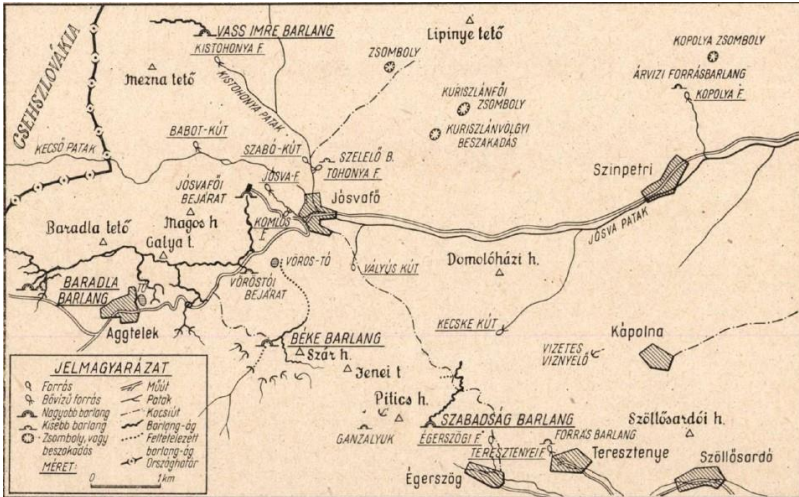
Csomagolás és átköltözés Jósvafőre. Új munkahelyünk a Kistohonya-forrás tavasszal megnyílt árvízi forrástölcsére. A forrás vízhozama nagymértékben ingadozó, és az analízis eredmény is biztató.

Aug. 21.

Táborverés a Kistohonya völgyben. Többen hazautaznak. Öten a Bükkbe utazunk egy karsztakna kutatásánál segédkezni. A kistohonyai táborban hárman maradnak (Holly I., Kertész T., és Turtsányi S.).

Aug. 22–25.

A munka szünetel, mert a kutató csoport nagyrésze a Bükkben van. A forrástölcsér beszintezése.

*A barlangkutató csoport kutatási területe
(Forrás: HOLLY 1956)*

*A kis-tohonyai tábor a Tohonya-völgy végében
(Maucha László archívumból)*

*Az árvízi forrásszáj ürege, mélyén Maucha László
(Maucha László archívumból)*

Aug. 26.

A tavaszi vízfeltörés helyén 1,5m x 1,5m keresztmetszetű aknát kezdünk mélyíteni. A kutatócsoport létszáma mindössze hét, ezért csak nappal folyik a munka.

Aug. 28.

A ducolás befejezése. Az aknát tovább mélyítjük. Ősemberi maradványokat találunk az agyagos lejtőtörmelékben.

Aug. 29.

Ásás közben egyre nagyobb kövekre bukkanunk. Sárváry István elmegy a kuriszláni beszakadást megvizsgálni. Útközben egy érdekes kis barlangot talál, amelyet „Kuriszlánfői-zsombolyinak” neveznek el. Délután mindenki elmegy megnézni ezt a „zsombolyt” – fel is mérik és fényképeznek – a két forrásmérő kivételével, akik a Kistohonya-forrás vizét analizálják.

Aug. 30.

Az akna további mélyítése. Délutánra elérjük a szálkőzetet! Estére a fenék törmelékei közül gyenge, lüktető huzat kezd előtörni!!

Aug. 31.

Teljes erővel folyik a munka, a szálkőfal mellett bontunk lefelé. A törmelék egyre üregebb, s még a délelőtti folyamán megpillantjuk a szálkőzetbe behúzódo barlangjárat szájának felső ívét! Ekkor omlás történik. Sárváry István és Weress Kálmán könnyen megsérülnek. A munkát abbahagyjuk és a délután folyamán kiducoljuk az alsó részt is.”

(Az aknába később ismét Sárváry István ment le bontani, mondván, hogy kisebb a valószínűsége annak, hogy még egyszer ráomlik a törmelék, mintha egy új ember menne le – HOLLY 1995.)

„Még az este folyamán sikerül annyira kitágítani a bejáratot, hogy hason be lehessen kúszni. A járat hamarosan kitágult, s megjelentek az első cseppkövek is. A barlangból kb. 60 métert jártunk be. A felfedezést megünnepeltük a Tengerszem-szállóban, a barlangot az Aggteleki barlang múlt században élt bátor felfedezőjéről Vass Imréről neveztük el.

Szept. 1.

Három csoportot szervezünk. Az első a bejárat szűk járatokat tágítja, a második tovább kutat, a harmadik térképez. A továbbjutásra több lehetőség is van, de mindegyiket laza, mosott omladék tömi el, amelyek rései közül erős huzat tör elő. Ezen a napon a könnyen járható részeket teljesen felmértük 60 m hosszúságban.

*A feltáró hetek: Maucha László, Holly István, Holly Ferenc, Sárváry István,
Weress Kálmán, Holly Sándor, Turtsányi Sándor
(Maucha László archívumából)*

Szept. 2.

Megérkezik Budapestről Chambre Attila. Napszámokkal kitágítja a bejáratot. A tábor környékének rendezése.

Szept 3.

Jakucs László megtekinti a barlangot, és elismerően nyilatkozik róla. Megérkezik Budapestről az Asványtan Tanszék képviselőjében Almássy Bálint és Mándy Tamás tanársegéd. Ők is megtekintik a barlangot. A nap hátralevő részében fényképezés a terepen és a barlangban. A forrásmérők a Lófej-forráshoz mennek. Morfológiai megfigyelések a Haragistyán.

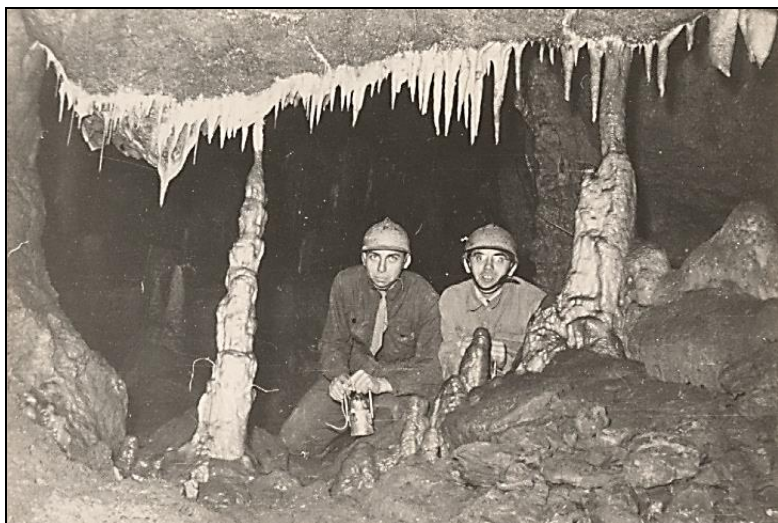
Szept. 4.

Nem sikerül a továbbmaradásra engedélyt szerezni. Utazás Szín-Miskolcon keresztül haza.”

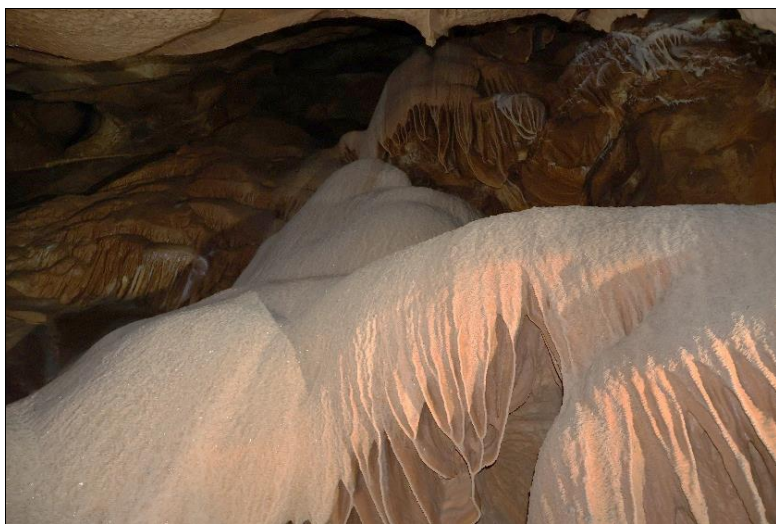
Mivel az iskolaév elkezdődött, és a csoport nagy része egyetemi hallgató volt, a további bontáshoz nem kaptak engedélyt, így a feltárás folytatása a következő évre maradt. A Magyar Hidrológiai Társaság azévi Vásárhelyi-díját a barlang felfedezéséért Holly Ferenc, a csoport vezetője kapta, amivel a csoport tudományos karsztkutató tevékenységét is elismerték (HOLLY 1995).

A következő év januárjában még csak a további kutatási irányt tudták kijelölni. Érdemben csak augusztusban tudták folytatni a feltárást, mivel az egyetem és a nyári katonai szolgálat miatt csak ekkor tudott a csoport nagyobb létszámban résztvenni a barlangfeltárásban. Először a beomlott bejáratú aknákat kellett megerősíteni, majd az ún. cseppkőkapu átrobbantásával (Holly István, Kertész Dóri, Verbály György) augusztus 18-án feltárult a barlang főága. A siker ekkor sem volt felhőtlen, mivel a járatban 0,3–1,0 m magasságban +8 °C-os víz állt. Holly Ferenc és Kertész Dóri az átrobbantás után a Rokokó-kapun keresztül jutottak be a főágba, majd a Narancs-zuhatagig mentek be. A további bejárással megvárták a napokkal később érkező társaikat – akik a miskolci Karszt- és Barlangkutató Ankétről csak augusztus 21-én értek a barlanghoz –, hogy ők is részesei lehessenek a feltárás gyönyörűségének.

A feltáró csapat (Holly Ferenc, Maucha László, Pályi Gyula, Török László) csak az ún. Lagúnás-szifonig jutottak el, ahol 6 méter mély víz zárta le az ismeretlenbe vezető utat. Ekkor kb. 230 méter hosszban ismerték meg a barlang főágát, amelyet bejárva csak csodálni tudták a barlang szépségét, hiszen a cseppkőcsodákat közvetlen közélről lehetett „tapintani” a barlang ideális méretei miatt. Bár a továbbjutást a barlangi vizek eltávozásáig el kellett halasztani, a bejárható részekben megtörténtek a szokásos névadások. A nevek nagyon jól tükrözték a képződmények alakját, formáját. A Rokokó-kaputól befelé haladva elhaladtak az Eresz, a Kísértet, a Baradlai cseppkőoszlop mellett, és a Háromszög-folyosón eljutottak a Narancs-zuhatagig.

*A Rokokó-kapu a feltárás idején
(Maucha László archívumából)*

*A Narancs-zuhatag ma
(Fotó: Istenes Judit)*

*Hátul a Fűrő, előtte a Medúzák és a hófehér Gyertya
(Sárváry István archívumából)*

A Narancs-szifont megkerülve a Fűrő, a Medúzák és a Gyertya cseppkőképződményeit láthatták meg. A Hólepel mellett elhaladva, a hideg vízzel telt Cidri-folyosón átgázolva, a Gyémánttavi-ág csodáját átélve jutottak el a Borzalmak terméig, ami a zárt Lagúnás-szifon előtti utolsó, jéghideg vizű, cseppköves terem volt.

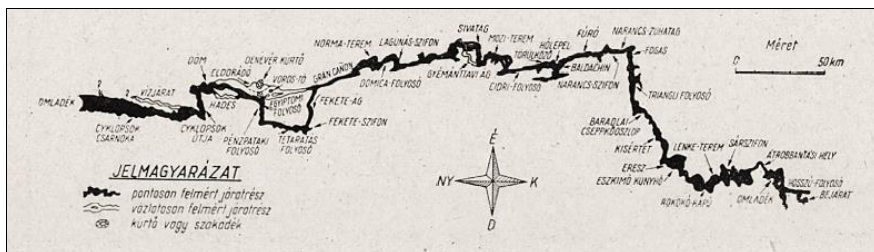
A várva várt továbbjutásra október elején kerülhetett sor, miután szeptember végén Jakucs László jelezte a csoportnak, hogy a barlang bejárati aknájában megindult a huzat, tehát a Lagúnás-szifon kinyitotta a továbbjutás felé vezető utat. Berhidai Géza, Holly Ferenc, Holly Sándor és Maucha László október 8-án a sáros Lagúnás-szifonon átkúzva, a Grand-kanyon, majd a Fekete-szifon, a Halál-torka és a vendégmarasztalóan sáros Hádesz után a méltóságteljes Dóm termébe jutottak. Innen a Vizes-ág (az időszakos barlangi patak medre) előtt található Márványlépcsőházon keresztül sikerült a kb. 55 m hosszú, 8–10 m széles és 10–12 méter magas, óriási kőtömbök („amikkel a mondabeli óriások dobálództak”) alkotta Cyclopszok csarnokába bejutni. A bejárattól kb. 600 m-re lévő termet lezáró

omladék az ember által járható barlang végpontját jelentette, és jelenti ma is. A terem kialakuláshoz egy óriási omlás vezetett. A Vizes-ág felett egykor húzódó emeleti járat közete a terem északi oldalán lévő vetőlap mentén megcsúszott, leszakadt, törmeléke elzárta az alatta lévő járatot, megakadályozva ezáltal a barlangkutatók Vizes-ágban való továbbjutását (MAUCHA–SÁRVÁRY 2005).

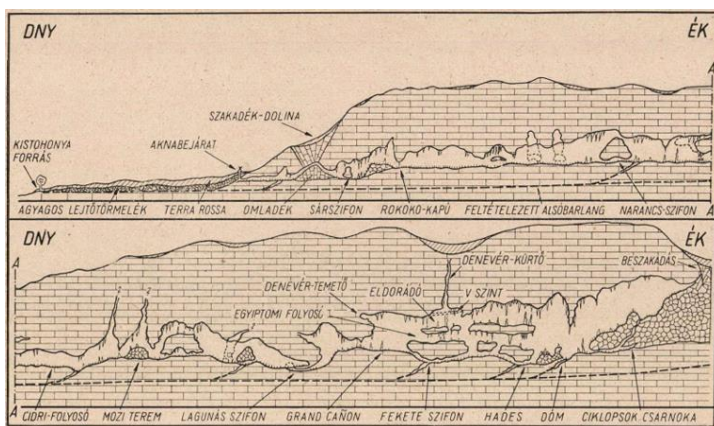

*A végpontot jelentő Cyklopszok csarnoka és a végponti vetőtükör
(Maucha László archívumból)*

A Vass Imre-barlang feltárási időszaka az 1955. november 5–12. között tartott újabb kutatótáborral gyakorlatilag befejeződött. Ekkorra a barlang teljes főágát a bejáratától a végpontig megismerték, új emeleti járatokat találtak, amelyek megkönnyítették a végpont megközelítését, és elkészült a barlang első térképe is.

*A Vass Imre-barlang első térképe (a „méterek” eltűzésével)
(Forrás: HOLLY 1956)*

A Vass Imre-barlang vázlatos keresztmetszete az öt járatszint feltüntetésével
(Forrás: HOLLY 1956)

1956. január 25–31. között egy különleges, hazánkban akkor még egyedülálló, felszín alatti expedícióval keresték a továbbjutást. A $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ -os felszíni hidegben legalkalmasabb bázishelynek a barlang negyedik szintjének tekinthető Eldorádó-ágat választották a kutatók. A tábor végeztével az omladék átkutatásával és az észlelt huzat alapján kitűzték a kutatás irányát. Az elért kutatási eredményekről és a barlangi táborozás tapasztalatairól a Karszt- és Barlangkutatási Tájékoztató március-júniusi számában (HOLLY–MAUCHA 1956) számoltak be. A megszakítás nélkül, végig bent tartózkodó kutatók Holly Ferenc, Maucha László és Török László voltak, akik szerint a legnehezebb feladat a tábor végén a felszerelések Jósvafőre (vizes overallban, fagyban és nagy hóban) történő beszállítása volt.

A terepi munka mellett a kutatócsoport tagjai fontosnak tartották, hogy a kutatásokról és a kutatásokhoz kapcsolódó tudományos vizsgálatokról is beszámoljanak. Az 1956 júniusában megjelent Hidrológiai Közlönyben – az adott szám címlapján a jósvafői Vass Imre-barlang egyik legszebb, Eldorádó-ági termével – a barlang feltárásának körülményeit és karszthidrológiai vonatkozásait taglalta Holly Ferenc cikke. A szerző itt leírta, hogy milyen, Maucha László által végzett forrástani, geológiai, hidrológiai vizsgálatok előzték meg a kutatást, és vezettek arra a következtetésre, hogy a hatalmasnak ígérkező barlang feltárását folytassák. A cikk megemlíti, hogy Magyarországon ez az első olyan többszintes barlang, amit jelentős hosszban a forrás felől sikerült feltárni, és a barlang kialakulásában mészkőnél keményebb kőzet nem vett részt. A cikk végén a szerző fontosnak tartotta megemlíteni, hogy az eredmények elérésében a csoport munkáját a VITUKI, a Haltenyésztési Kutatóintézet, a Hidrológiai Társulat és a BME Ásvány- és Földtani Tanszéke erkölcsileg és anyagilag is támogatta (HOLLY 1956).

*Földalatti tábor az Eldorádó-ágban 1956 januárjában
(Maucha László archívumából)*

A Vass Imre-barlang feltárását, illetve a feltárás körülményeinek jelentőségét a karszt- és barlangkutatásban az is mutatta, hogy 1956. augusztus 18-án a Magyar Barlangkutatók Második Országos Ankétját a jósvafői kultúrházban tartották. Itt a neves magyar karsztkutatók (Papp Ferenc, Kessler Hubert, Jakucs László) előadása mellett Holly Ferenc ismertette a Vass Imre-barlang tudományos feldolgozását (közel 1 km hosszúságban elkészült a barlang térképe, ezzel párhuzamosan történt a barlang rendszeres fényképezése, valamint a barlangfalakat alkotó kőzetekből és a fenéküledékekből a minták begyűjtése fizikai-kémiai vizsgálatok céljából), és ismertette azokat az új módszereket, amelyek alkalmasak patakos barlangrendszerek kimutatására a karsztforrások összehasonlító vizsgálata alapján (MAUCHA 1956).

A Vass Imre-barlangi feltárás „hősi korszaka” a végpont elérésével egyelőre lezárult. A későbbi kutatásokkal, bontásokkal ugyan annyi új járatot sikerült feltárni, hogy a barlang összes hossza kb. 2 km lett, de a Cyklopszok csarnokában nem sikerült továbbjutni, nem sikerült megtalálni az „óriás barlang” folytatását. Ezt a csapat tagjai „költői” versben is megfogalmazták:

*„Valamikor hét ember volt,
gyorsan ment a barlang feltárása,
ám tíz éve ötven ember egyre csak
az omladékot ássa.”*

A barlangkutató csoport tagjai feltételezték, hogy a Kis-Tohonya-forrás jelentős vízhozamingadozása miatt a barlangnak nagy víznyelővel is kell rendelkeznie. A Kis-Tohonya-forrás magyarországi, haragistyai vízgyűjtőjén ilyen víznyelőt nem találtak, ezért 1958-ban a Szlovákia területére eső szádvárborssai Helena- és Milada-barlangok víznyelő-vízfestésével próbálták igazolni a forrás és a nagy víznyelők kapcsolatát (MAUCHA 1959). Noha ezek a vizsgálatok csak a szlovákiai Kecső-forrással mutattak kapcsolatot, az elképzelés, hogy hidrológiai összefüggés van a Milada-barlang és a Vass Imre-barlang között, nem merült feledésbe, ezért a Haragistya-fennsíkron tovább folyt a lehetséges víznyelők keresése. 1972-ben egy helyi pásztoreMBER – Varga László – mutatta meg a Musztáng-barlang bejáratát, melyet ekkor a már Papp Ferenc nevét viselő barlangkutató csoport abban a reményben kezdett el bontani, hogy ez a Vass Imre-barlang folytatása. Ekkor született egy új ének Maucha László tollából a vágyott Vass Imre-barlangi folytatásról (az ún. Musztáng-nóta), melynek refrénje így szól:

*„Vezess minket tündéri szép tájra,
Kongó-bongó folyosókon át!
Vezess minket Vass Imre ágába,
Szépszerével tárjad fel csodád!”*

A barlang bontása azonban néhány év múlva látványos eredmény nélkül leállt, és kb. 30 évig szunnyadt a remény, hogy a Vass Imre-barlang folytatását megtalálják. 2014-ben az ANP Igazgatóság által (a szlovák féllel közösen) a Haragistya-fennsíkron végzett víznyomjelzési vizsgálatok azonban mégis arra utaltak, hogy a beszivárgó vizek nemcsak a Milada-barlang, hanem a Vass Imre-barlang forrásának, a Kis-Tohonya-forrásnak a vizében is megjelenhetnek. Ez új lendületet adott a Vass Imre- és a Musztáng-barlang kutatásának, amelynek alakulásáról reményeink szerint a jövő évi JHF-ben tudunk majd beszámolni.

A Vass Imre-barlang feltárását követően gyorsan megindult a barlanggal, illetve a karszttal kapcsolatos tudományos kutatás. Ezt segítette a Papp Ferenc, a BME Ásvány- és Földtani Tanszékének professzora kezdeményezésére létesült jósvafői, akkori nevén Vass Imre Barlangkutató Állomás, amit 1957. november 9-én avattak fel. (Az állomás 1979-től az alapító Papp Ferenc professzor nevét viseli.) A BME által létrehozott kutatóállomás kezdetben a Vass Imre-barlang és Kis-Tohonya-forrás barlangrendszerének feltárását, tudományos jellegű vizsgálatát célozta meg, de néhány éven belül – oktatási és továbbképzési feladatokat is ellátva – a helyi meteorológiai, szeizmológiai, biológiai, hidrogeológiai, vizsgálatoknak, kutatásoknak

is központja lett. 1968-ban a Kutatóállomás a VITUKI-hoz került. 1968–1985 között a VITUKI irányítása alatt a Karsztvízkutató Állomáson a kutatások súlypontja a barlangkutatás felől a karszthidrológia irányába helyeződött át. Az Aggteleki-karszt forrásainak mennyiségi és minőségi vizsgálata mellett a karsztos beszivárgás, lefolyás, intercepció kísérleti méréseivel bővültek a barlangi klíma-, csepegés-, közetdilataációs és radioaktivitás mérések. 1985 után fokozatosan megszűnt a Kutatóállomáson a kutatómunka, miután az állomás az ÉVIZIG-hez került, és a fő tevékenység a forrásmérő-hálózat üzemeltetése maradt.

A Vass Imre-barlang feltárása tehát nemcsak egy új barlangot, hanem a hazai barlang- és karszthidrológiai kutatás egy új fejezetét is jelentette. A Vass Imre-barlangban és a kutatóállomáson végzett különböző vizsgálatokról több száz publikáció jelent meg (MAUCHA 1992). A legjelentősebb összefoglaló jellegű munka a VITUKI kiadásában, Maucha László szerkesztésében 1998-ban megjelent ún. zöld könyv: „Az Aggteleki-hegység karszthidrológiai kutatási eredményei és zavartalan hidrológiai adatsorai 1958–1993” című kiadvány, amely az Aggteleki-karszt területén közel három évtizeden keresztül, világviszonylatban is komoly értéket képviselő módon folytatott hidrometeorológiai és forráshozam-méréseket tette közzé nyomtatott formában (MAUCHA 1998). A kiadvány jelentőségét az adja, hogy az Aggteleki-karszt vízrendszere antropogén hatástól csaknem mentesnek tekinthető, a mért adatok így a természetes állapotú karsztos vízforgalom megismerését teszik lehetővé. A kötetben a mérési adatok mellett az Aggteleki-karszt vízföldtani viszonyai és a mérési adatokból levonható kutatási eredmények is ismertetésre kerültek. Kiemelten szerepelt továbbá a kiadványban a forráshozamok változását befolyásoló természeti tényezők áttekintése, a karsztos beszivárgás számítására szolgáló új módszer, valamint egy a karsztban történő hidrológiai folyamatok jellemzésére alkalmas új karsztmodell, amit Maucha László dolgozott ki.

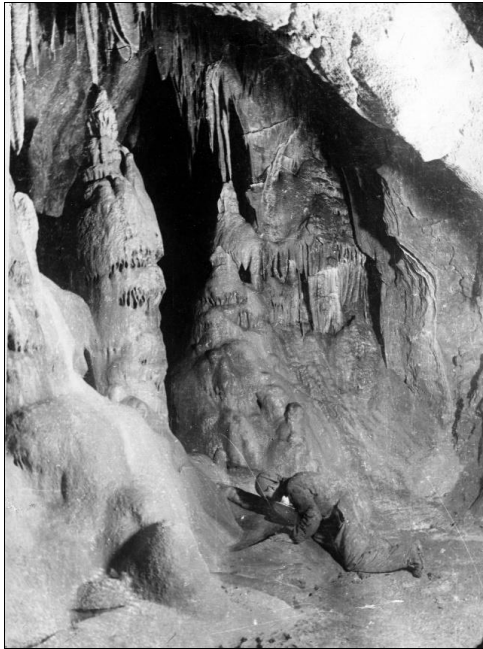
A Vass Imre-barlang kutatásában 1954 óta többszáz ember vett részt, akik kisebb vagy nagyobb mértékben hozzájárultak a barlang feltárásához, tudományos vizsgálatához egy olyan időszakban, amikor még sokszor az anyagi feltételek is csak erősen korlátozottan álltak rendelkezésre. A Kutatóállomás 1957 és 1968 között, amíg a BME üzemeltette az állomást, több mint száz jósvafői embernek nyújtott alkalmi munkalehetőséget (összesen mintegy 450 alkalommal), 1968 után pedig 3–4 jósvafői lakosnak jelentett állandó munkahelyet. Jósvafő és a Vass Imre-barlang, illetve a Kutatóállomás kapcsolatát mutatja az a tény is, hogy a „Kutatóhoz” valamilyen módon kapcsolódó személyek közül hatan Jósvafő diszpolgárai lettek.

Izápy Gábor

Irodalom:

- HOLLY F. (1956): A jósvafői Vass Imre cseppkőbarlang – Hidrológiai Közlöny **36(3)**: 230–239.
HOLLY I. (1995): Vass Imre-barlang felfedezése. – Karszt- és Barlangkutatás **10(1981-95)**: 27–32.

- HOLLY F. – MAUCHA L. (1954): A Budapesti Műszaki Egyetem Ásvány és Földtani Tanszék Barlangkutató Munkaközösségének, s egyben a Magyar Hidrológiai Társaság Karszt és Barlangkutató Munkacsoportjának Jelentése 1954 nyarán, a gömör-tornai karszton végzett kutatásokról. – Kézirat, Budapest, 4 pp. + 9 kép
- HOLLY F. – MAUCHA L. (1956): Földalatti tábor a kutatás szolgálatában – Karszt-és Barlangkutató Tájékoztató, 1956. március-június, p. 28–31.
- MAUCHA L. (1956): A magyar barlangkutatók második országos ankétja (Jósvafő, 1956). – Karszt-és Barlangkutató Tájékoztató, 1956. július–december, p. 1–10.
- MAUCHA L. (1959): Beszámoló az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Ásvány- és Földtani Tanszéke Barlangkutató Csoportjának 1957. októberétől 1959. márciusáig végzett munkájáról – Karszt-és Barlangkutató Tájékoztató, 1959. szeptember, p. 11–18.
- MAUCHA L. (1992): A jósvafői „Papp Ferenc” karsztkutató állomás publikációi és kéziratos jelentései (1954–1990). – Kézirat, Budapest, 41 pp.
- MAUCHA L. (1998): Az Aggteleki-hegység karszthidrológiai kutatási eredményei és zavartalan hidrológiai adatsorai (1958–1993). – VITUKI Hidrológiai Intézete, Budapest, 414 pp. + 2 térkép
- MAUCHA L. – SÁRVÁRY I. (2004): Ötven éve fedeztük fel a Vass Imre-barlangot. – Jósvafői Falunapi Hírmondó, XII. Jósvafői Falunapok, Jósvafő, p. 18–21.
- MAUCHA L. – SÁRVÁRY I. (2005): 1955. évi felfedezések a Vass Imre-barlangban. – Jósvafői Falunapi Hírmondó, XIII. Jósvafői Falunapok, Jósvafő, p. 16–18.

*Vass Imre-barlang – Eldorádó-ág
(A Hidrológiai Közlöny 1956. évi 3. számának címlapfotója)
(Maucha László archívumából)*

Barlangi túravezető voltam a Baradlában

Akkoriban már három éve minden nyaramat, sokszor a hétvégeket is a kutatóállomáson töltöttem Jósmafőn...

A hatvanas évek végén ősztől tavaszig péntekenként a 17 órakor induló expresszvonattal utaztunk szardíniamód a Keletiből a miskolci Tiszai pályaudvarig. Legtöbbször rohanva értük csak el ezt a járatot, majd a vonat peronján, a budí előtt nyomorogtuk végig az utat. Miskolcon futás a tornanádaskai vicinálisra, bár az minden alkalommal bevárta a többnyire késéssel érkező vonatot. Hamar akadt ülőhelyünk is, mert a menet közbeni állomásokon sok volt a leszálló. A Jósmafő–Aggtelek vasútállomáson aztán felszűföldtünk a helyközi „faros” Ikarusz buszra, amely pont Jósmafő kocsmája előtt állt meg. A hivatalosan este nyolcig nyitva tartó „műintézmény” azért megvárta az általában fél kilencre odaérkező buszt. A hétvégére hazautazó helyiek és mi, barlangászok persze megrohmoztuk a helyiséget. Fialat korom ellenére én is kaptam vagy vettem egy-két felest. A körömlakknak becézett kevert pálinkát vagy a drágább Triple Sec nevű likőrt szerettem igazán, még ha ezek kifejezetten női, kontyalávaló italoknak minősültek. De hát mindig is édesszájú voltam! Így erőt gyűjtve tettük meg az utat a kutatóállomásig, két kilométert gyalogolva hegyek-völgyek között, legtöbbször bokáig érő sárban, télen jégben és hóban csúszkálva. Vasárnap pedig a 15 órakor induló, mindig tömött buszra felpréselődve kezdődött a visszaút Budapestre. S amíg a tornanádaskai vonatra vártunk, a vasútállomással szemben lévő krimóban üttünk el az időt, egy-két gyors feles társaságában.

Már serdülő legény voltam (tizenhat is elmúltam), mikor egy szép nyári délután „Mokka” Laci, a kutatóállomás főnöke, egy péntek délután így szólt hozzám:

– Öcsi, menjél szombat reggel a Baradlába, a Tengerszemhez, mert túrát kell vezetned a barlangban!

Szó szerint majdnem hanyatt vágódtam a meglepetéstől! Ugyan sokszor voltam már a Baradlában, és Aggtelektől Jósmafőig a mellékágakban is túráztam idősebb barlangászokkal, de hivatalos idegenvezetésen még nem vettem részt egyszer sem. Legtöbbször éjjel jártuk a barlangot, mert Magyarai, az akkori barlangigazgató, csak akkor engedett be minket. Tilos volt, de mi még a reflektorokat is bekapcsoltuk a hivatalos túraútvonalon. Minden egyes alkalommal, ámulattal bámultam a hatalmas járatokat, termeket és a változatosan színes cseppkővilágot. Némelyeknek nevet is adtak az idők során.

Egész éjjel Jakucs László „Aggtelek és környéke” c. útikalauzát bújtam. Betanultam mindent a geológiától az állatvilágig! Reggel már háromnegyed nyolckor ott voltam a barlang bejáratánál, és jelentkeztem Berecz Lajos főtúravezetőnél.

Négy állandó túravezető volt akkortájt a jósvafői oldalon. Mindegyiküket ismertem látásból, a faluból és persze a könyvekből is. Berecz Lajos volt a leghíresebb, ő vezette a legérdekesebb túrákat. A kötelező sablonszöveg mellé sok-sok érdekes anekdotát is mesélt az ámuló turistáknak. Garam Lajos is híresen jó túravezető volt. Bagó Benedek csak a szokásos szöveget mondta, és a középtúrákon néha hajszolta a bámélszókodó tömeget:

– Csipkedjék már magukat, mert mindjárt sötétben maradnak!

Az „öreg” Mizser Károly világ életében a barlangnál dolgozott. Már suttyó fiatalként vízihordó gyerek volt, amikor a század elején a jósvafői barlangbejáratot fűrták. Vezetet, Mizsert és Garam Lajost Jakucs László „Faggyúfáklyás expedíció” című könyvéből már kezdő barlangász koromban ismertem meg. Nem is álmodtam arról, hogy egyszer majd együtt fogok dolgozni velük. Rémesen izgultam, hogy fogadnak ezek a híres barlangi idegenvezetők engem, a fiatal kölyköt. Nem sok idő maradt elmélkedni a fogadtatásomon, mert akkoriban hétvégeken özönlöttek a barlanghoz a turisták. Augusztusban, a csúcsszezonban egymás után jöttek a különjáratú buszok, megpakolva barlang iránt érdeklődőkkel. Később jutott csak tudomásomra: megütköztek azon, hogy kapásból letegeztem a javakorban lévő kollégákat. Akkor nem szóltak semmit, de később megtárgyalták egymás között ezt a pofátlan viselkedésemet. Rögtön rám is osztottak egy autóbusznyi embert, akiket bevittem egy rövidtúrára az Óriások terméig. A villanykapcsolók helyét már megtanultam az éjszakai barlanglátogatásaim során, így ezzel gond nem volt. Aznap még három rövidtúrát vittem le a barlangba.

Másnap, vasárnap lévén egy középtúrát is vezethettem. Ez a majd két és fél kilométeres túra a Vörös-tói barlangbejáratától a jósvafői kijáratig a barlang legszínesebb szakaszán halad. Itt volt elég idő a vendégekkel beszélgetni és kérdéseikre válaszolni. Általában harminc-negyven főt vittem egy túra alkalmával. A különjáratú jövő csoportoktól még pár forint borraalót is kaptam. Az orosz turisták viszont „szúrós” jattal hálálták meg az idegenvezetésemet. Ez általában egy vörös csillagot vagy Kreml-t ábrázoló jelvényt jelentett, amit valamelyik „tovaris” ki is tűzött a mellkasomra nagy szertartásosan.

Jósvafőn hamar maguk közé fogadtak a túravezetők. Szemléatomást meg voltak elégedve velem, mert mikor rájuk került volna a sor, akkor helyettük is vittem csoportokat le a barlangba. Később, amikor már a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Idegenforgalmi Hivatalnál voltam alkalmi munkavállaló, Aggteleken is kellett túrát vezetnem. Ott viszont már kissé ellenségesen fogadták a barlangászokat. Különösen Várnai Bertalan üzemvezető, ő nagyon nem kedvelte a magamfajtaikat. Várnai Gyula, Nagy János, Szűcs Béla és Szabó Péter, majd később Nemes Péter voltak az idegenvezető kollégáim. Aggteleken sokkal több turista látogatta a barlangot, mint a jósvafői szakaszon. Nyáridőben nem nagyon volt pihenőnk, hétvégén pedig végképp nem. Itt egészen más képét mutatta a barlang, mint Jósvafőn. Lenyűgöző, óriási termék láncolatán vezetett a túra útvonala. Az Oszlopok csarnokában volt egy

picinyke cseppkőmedence, tele vízzel. Különbféle szerencse-mesékkel kábítottuk a turistákat, akik a történeteken felbuzdulva pénzt dobáltak ebbe a medencébe. Vasárnap, az utolsó túra után Szabó Péter a pénz nagy részét kihalászta a vízből, aztán nagy műgonddal megtisztította a sok tíz-, húsz-, ötvenfillérest és a néhány egyforintost. Különválogatta vagy ki sem halászta a külföldi aprópénzt. Négy kupacba rakta a zsákmányt, és igazságosan szétosztotta a kollégái között. Akkor tudtam, hogy befogadtak maguk közé, amikor már öt kupacba rakta a pénzt. Ez nem volt egy hatalmas vagyon, de nekünk, és főleg nekem nagyon jól jött. Várnai Bertalan üzemvezető is befogadott a szívébe a 1969-es Meteor barlangi mentés után, amiben mindketten részt vettünk. Sőt tegezhettem is, ami nagy szó volt akkoriban.

Bányásznapokon a barlang előtti placcon ökörsütést rendeztek, sörsátrakat és lacikonyhát is felállítottak. A szakácsok már előző este elkezdték sütni és sörrel, olajos páclével locsolgatni az ökröt. Ilyen alkalmakkor vagy tízezer ember is összejött. A hatalmas tömeg egy része a barlangot is látni akarta. Annyian voltak, hogy szó szerint nem fértek el a barlangban. Sokan a bejárat előtt ácsorogtak, bebocsátásra várva. Attól féltünk, hogy megver minket a jónép, ha nem jutnak le a felszín alá. Minden túravezető a barlangban volt Várnai Gyula kivételével. Ő szedte a jegyeket és eresztette be az embereket. Épp kijöttem az előző túráról, ami elég rémes és nehezen kezelhető volt a sok bepiált bányász miatt, akik mindent jobban vélték tudni, mint én. A bejárat előtt még mindig rengetegen tolongtak. Szóltam Gyulának, hogy engedje be az összes embert, de számolja is meg őket. Több mint négyszázat számolt össze Várnai kollégám a bejáratnál. Csak a Hangversenyteremben tudtam néhány szót mondani a sokaságnak, akik végeláthatatlanul hömpölyögtek a barlang járatain. Azt hiszem, ezzel én viszem a rekordot, én lehetek, aki egyszerre a legtöbb embert kalauzolta a jó öreg Baradlában!

Egy ilyen bányásznap után még két napig szedtük a szemetet a gyepen. Pomaj László, az öreg parkőr járt a legjobban, aki a tarifát szedte a parkoló autók után. Sok borralvót is kapott, de néha csak egyszerűen nem adott vissza a kisebb értékű papírpénzből. Ennek az összegnek egy részét napközben szeszecitalra váltotta. Egy alkalommal olyan kaptos lett estére, hogy hazafelé az aprópénz egy részét a mezőre szórta, hogy majd az másnapra kikel, mint a gabona! Reggel gyerekek hada túrta át négykézláb a veteményt a sáros mezőn.

Általában másfél óra volt egy túra időtartama, ami függött a látogatók létszámától és attól, hogy mennyire volt beszédes a túravezető. Nagy János rendszeresen belemelegedett a magyarázásba, olyannyira, hogy a következő csoport beérte őt. Ez eléggé kínos helyzetet teremtett, mert mégsem állodogálhattunk ilyenkor az előző teremben. Ha úgy láttuk, hogy beérjük Jánost, meséltünk valamit még a barlangról. Egy alkalommal a Fekete-teremnél megint beértem az ő csoportját. Egyszerűen szóltam, hogy „tessék, félreállni, mert mi sietünk”! Beszédtema lett, hogy Adamkó egy csoporttal csak úgy egyszerűen kimellőzte Jánost. Ezután engem mindig előtte indítottak a barlangba.

*Egykori aggteleki kollégáim poharznak:
Pomaj László parkőr, Nagy János túravezető, Szűcs Béla túravezető
(Adamkó Péter archívumból)*

*Egy lánycsoportot kábítok a Teknősbéka-teremnél, az aggteleki rövidtúrán
(Adamkó Péter archívumból)*

Egyébként a csoportok érdeklődése meglehetősen változó volt. Talán a kisgyerekcsoportokat volt a legnehezebb kezelni és terelgetni. Az egyéni turistákból összeverődött csapatok mutatták a legnagyobb érdeklődést. Azért én legjobban a diáklányokból álló csoportokat szerettem. Kaptam is sűrűn szerelmes leveleket. Néha naponta többet is. Sokszor gavalléros borraivalót kaptunk a hosszútúrák után. Aggtelektől Jósvalfőig vittük a túrát, hat és fél kilométeren keresztül a barlang főágában. Itt volt idő ismerkedni és beszélgetni is a résztvevőkkel. Az aggteleki, kiépített, reflektorral megvilágított szakasz után Maxim benzinlímpás világítással mentünk a Vörös-tói bejáratig, innen megint kivilágított részen sétáltunk Jósvalfőig. Útközben az úgynevezett Csikós-tanyánál megálltunk pihenni. A legtöbb résztvevő itt a magával hozott szendvicset majszolta, míg én a meghibásodott gázlámpákat hoztam üzemképes állapotba. Minden ötödik turista kapott Maxim gázlámpát, de nagyon sokan nem tudták kezelni a szerkezetet. Javítás közben is szóval tartottam vendégeimet, főleg a fiatalabb, szép arcú hölgyeket, és azokat, akik megkínáltak valamivel. Előkerült a butykosokból a szíverősítő is, de nekem azért mindig észnél kellett lennem, mert vagy harminc ember biztonságáért feleltem.

Különös élményként maradt meg emlékeim között a hangversenytermi koncertek. Magyar igazgatósága alatt komolyzenei művekkel csalogatták oda a jónépet. Legtöbbször a „Kékszakállú herceg vára” című alkotás volt a favorit. Sajnos mi, túravezetők, a többi karbantartó melóssal együtt rémesen utáltuk ezt a zenei műfajt. Abban az időben még nem volt úgynevezett ereszke kiépítve a hangszerek lejtuttatásához, a kellékek leeresztését nagyban segítő csille csak később épült ki.

Nekünk kellett tehát a lépcsőkön lecipelnünk a sziklafal alatti főbejáraton keresztül a zongorát, a pianínót, a cimbalmot és a hárfát is. Hihetetlenül fárasztó meló volt ez. A legtöbb hangszer elhangolódott útközben. Az előadás előtt a színpad mellett lesüllyesztett két fémvödörbe denaturált szeszt töltöttünk és azt meggyújtottuk. Szép látvány és rém bűdös volt, de legalább nem kormozta a barlang levegőjét. Előadás közben a háttérben reflektorokkal színes fényeket villogtattunk, és különlegesen szép cseppkőalakzatokat világítottunk meg. Irtó giccses volt, de a jónépnek nagyon tetszett! A fényorgonát Várnai Gyula kezelte, és mellette én álltam készenlétben, hogyha valamelyik művésznek esetleg bármi gondja akad, azonnal segíthessek. A közönség nagyon élvezte a látványt. Ilyen komolyzenei attrakcióra Miskolcra és egyéb környékbeli városokból is jöttek az elvont művészetekre áhítozók. Azért nem voltak túl sokan, alig haladta meg háromszázat az érdeklődők száma. A Teknősbéka-teremnél minden látogató kapott egy deci édes vagy száraz Márka vermutot, amit üveg pohárból ott helyben kellett elfogyasztani. A termet és környékét kellemes kocsmaszag járta át. A túravezetők és a többi háttér munkás nem kis örömeire mindig jóval több ital volt, mint amennyi látogató!

Baross Gábor igazgatása alatt úgynevezett „Divat Koktél” koncertekre váltottunk. Először a TV Ki Mit Tud?-jából ismert művészek érkeztek: Ambrus Kyri, Aradszky László, Fenyvesi Gabi, Magay Klementina és még sokan mások, akiket sajnos az idő múlásával már feledtem. Sztárparádé volt, amit bújtatva divat-bemutónak álcáztak

akkoriban. Azonnal duplájára nőtt a koncertekre jövő nézők száma. Nekem kellett fogadni és a barlangba lekísérni művészeket, majd visszahozni a felszínre, s ott a saját autójukig kísérni őket. Ezt a megtisztelő feladatot bízták rám legnagyobb meglepetésemre. Hogy miért esett épp rám a választás? Talán mert nem volt tájszólásom és a városi aszfaltnyelvet is jól beszéltem.

A kezdeti sikeren fellelkesedve elhívták a Bergendy-együttest Koncz Zsuzsával. Majd Illések jöttek. Először csak ők, majd újra Koncz Zsuzsival. Ez már hatalmas siker lett! Őket követve a Hungária és a Neoton, majd az Omega együttes is sorra került. Zalatnay Sarolta (sztár-allűrjére jellemzően) majdnem a barlang bejáratáig hajtatott a Mercijével! Csak azért nem le a barlangba, mert lépcső állta el az útját. Őt is visszatapsolták, kétszer is. Nemcsak a produkciója, hanem miniszoknyája is elkápráztatta az illet még csak TV-ben látott közönséget. Nekem különösen emlékezetes, kellemetlen következménnyel járt Cini fellépése. A koncert előtt a Hangversenyterem feletti járat oldalába vájt, fűtött öltözőben készültek fel a művészek, sminkeltek, majd a fellépésük után ide is tértek vissza kifújni magukat. A barlangi körülményekhez igazodva minimális kényelmi eszközök tartoztak az öltöző felszereléséhez, köztük egy kis villanymelegítő a meglehetősen hideg miatt. Zalatnay művésznő előadás után az öltözőhelyiségben magára terített egy méregdrága leltári plédet, és koffer nagyságú sminkes táskáját kezembe nyomva a kijárat felé vette az irányt, ami a nagy sziklafal tövében háromszáz méterre van Hangversenyteremtől. Kint a pléddel együtt bepattant a kocsijába és a sofőr már indított is! Naná, hogy rám hátékázták a leltárhiányt, és négyszáz forintot levontak a havi, akkor ezernégyszáz forintos javadalmazásomból. Igaz, csak több részletben vonták le, de ez akkor nekem hatalmas összeg volt. Emlegettem is egy jó darabig a művésznőt!

Egy alkalommal az Illés–Koncz koncert után én is hazautaztam Budapestre. Felkérérdkedtem az Országos Rendező Iroda Robur autóbúszára. Legalább nem kellett Budapestig vonatoznom. Az ORI menedzsere, Annaházi Pál, akit több koncertről ismertem már, készségesen felengedett. Ott voltak a művészek hozzátartozói is. Én elől ültem Annaházival. Pásztori Zoli és Illés Lajos útközben megszomjazott. Megálltunk Kisterenyén a falusi krimó előtt egy rövid időre. Zsuzsi megvető pillantásaitól kísérve még Szörényi Szabolcs is bejött velünk a kocsmába. Érdekes módon nem ismerték fel őket. Igaz, akkoriban még a fekete-fehér TV is ritkaságszámba ment. Különben is ki hitte volna el, hogy ezek az országos sztárok ott iszogatnak egy falusi krimóban?

Mikor újból budapesti lakos lettem, az Illés együttesből Pásztori Zolival nagyon jó barátságba kerültem. Illés Lajos többször feljött a lakásomba sörözni és ultizni tíz-húsz filléres alapon. Koncz Zsuzsival napjainkban is tartom a kapcsolatot. A Koncz Zsuzsa Nagykönyvben nagy örömmre és büszkeségemre látható egy fénykép, amint ketten jövünk ki a barlangból.

Koncertek előtt a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Idegenforgalmi Hivatal Volga gépkocsijával és jópofa sofőrével a környék faluit házilag sokszorosított plakáttal

szórtuk meg. Zádorfalvától Bódvaszilasig minden egyes falut. A kocsmá és a bolt előtti villanyoszlopra tűzdeltem a plakátokat. Szó szerint özönlöttek az emberek a vasárnapi nagy eseményekre.

Az Omega koncertre már kaptam vagy tíz határórt, akik segítettek a színpad és a nézők közötti terepet biztosítani. Illéséket és Koncz Zsuzsit már ismertem Budapestről, ők nagyon jó fejek voltak. Igaz, Zsuzsi koncert előtti barlangba kísérésének megtisztelő feladatát ellopta tőlem Baross Gábor barlang-igazgató és Várnai Bertalan üzemvezető, de kifelé már az enyém volt a megtiszteltetés. Egészen a Cseppkő Szállónál parkoló Skoda 100 gépkocsijukig kísértem Zsuzsit és férjét. Még a kocsni ablakából is mindenkinek autogramot adott, a rajongóknak kedvesen válaszolt. Fényképeket is készíthettem róla és férjéről, Boldizsár Miklósról. Az Illés koncertre öltönyben, esernyővel a kezemben – nem mintha esett volna az eső – és keménykalappal érkeztem. Szőrényi Szabolcs rögtön el is kobozta ideiglenesen a fejfedőmet, és egy kis fém létrán ülve az én kalapomban nyomatta végig a koncertet. Bergendyékkel is hamar megtaláltam a közös hangot. Demjén Rózsiról, Bergendy Pistáról és rólam nagyszerű fotót készített Kutas Tomi barlangkutató társam. A Hungária vagy fél órát késett, és elég nehéz volt a barlangban szorongó embereket féken tartani. Lent a párás környezetben, tíz fokban ücsörögni nem túl kellemes élmény. Neotonék is késtek. Akkor még lányok nélkül léptek fel. Rögtön mondtam szegény Jakab Györgynek, hogy ne képzeljétek magatokat az Illésnek, hogy ezt megtehetitek! Vagy ezer ember vár lent titeket! Duzzogtak kicsit, de rátettek plusz számokat a koncert végén, és igen jól sikerült az előadás!

Utólag végiggondolva rém nagy megtiszteltetés volt, hogy a nagy generáció tagjait kalauzolhattam a felszín alatt.

Aggteleki túravezetéseim során az akkori Csehszlovákiában lévő barlangrész kiépített, Domicá nevű barlangszakaszába is vittünk át túrákat. Nem a föld alatt, mert az a barlang legnehezebben járható ága. A sáros-vizes, sokszor koszos járatokban csak hason csúszva lehetett eljutni a dupla határárcsig, ami mindkét oldalról lezárta a barlangot. Középen országhatárkövel. Sehol máshol a világon tudtommal nem volt ilyen és az óta sincs.

Akkoriban nagy szó volt még külföldre utazni. Egyszerűen nagy céció volt még szocialista országba is átjutni. Aggteleken volt egy kis határátkelő, eleinte csak a két ország barlanglátogatóinak. A barlangpénztárnál befizetett harminchárom forintért a túravezető átvitte autóbusszal a nagyérdemű látogatót a Domicáig. Leadott személyi igazolványok alapján készült egy lista, amit a határnál alaposan ellenőriztek mindkét ország határhoz. A Domicá barlangbejáratánál akkor még csak egy barlangpénztárnak otthont adó faház állt, és egy turistaház olcsó, de igen jó étteremmel. Mellette pedig volt egy büfé, ahol Becherovkát, csapolt sört és kolbászt árultak. Mellette üzemelt egy ajándékbolt is. Az akkoriban nagyon menő képeslapokat, barlangi bazarárut lehetett itt kapni. A sárga hullámpalával letakart előtérnél mindkét bódénál rettenetes nagy sor állt.

*Barlangi koncertjáró öltözékemben, a jellegzetes keménykalappal
(Fotó: Kutas Tamás)*

*Bergendy koncert után az aggteleki Barlang Szálló előtt pózolunk:
Demjén Rózi, Bergendy Pista és jómagam
(Fotó: Kutas Tamás)*

*Emlékképek Koncz Zsuzsa 1971. évi fellépéséről: Várnai Bertalan üzemvezető és Baross Gábor igazgató kíséri Koncz Zsuzsát a barlangba koncert előtt (fent), Koncz Zsuzsa és Adamkó Péter a koncert után, a barlangból kijelé jövet, illetve a barlangbejárat előtt (lent; a dedikált fényképre az aláírás egy évvel később került)
(Fotó: Kutas Tamás)*

A magyar barlanglátogatók a belépődíj ellenében egy barlangi túravezetésben részesültek, de kaptak még tizenkét korona készpénzt is! Egy korsó sör egy hatvan volt. A barlangba helyi túravezetők vitték le a magyar csoportokat, de ha túl sok volt a hazai vendég, akkor mi is kalauzoltuk a saját csoportunkat. A Domicá-barlang igen szép, teli nagy termekkel, színes cseppkőcsodákkal. Ráadásul volt itt (és ma is van) egy körülbelül száz méter hosszú csónakázó tó is. Három vasladikba ültették a látogatókat. Az egyik csónakkal mi vittük a jónépet. A barlangi látogatás után mindenki próbálta a tizenkét koronát felélni. Ki ajándéktárgyakba, ki sörivásba fektette kevéske tőkéjét. A barlangtúra kb. másfél órát tartott. Utána majdnem ugyanennyit elidőzött minden csoport a büfé és az ajándékbolt előtt.

Naponta egy vagy két ilyen túra indult át a Domicába. Odaátról is jöttek Aggtelekre viszonzási alapon a csoportok. Egy ilyen túra (az adminisztrációval együtt) felemésztette a forgalmas nyári hétvégeken egy barlangi vezető majdnem egész napját. Engem csak úgy „pluszba” vittek át ismerkedni a barlanggal, aztán mikor hivatalos idegenvezetői státuszba kerültem, önállóan mehettem a csoportokkal. Valuta ugyan nem járt nekünk, de sohasem haltunk szomjan. Volt olyan turista, aki ekkor lépte át először szép kis országunk határát. Akadt, aki többször is átment így kifejezetten csak piálni. Aggtelekiet ingyen, úgynevezett X-s, azaz nem fizetős vendégként vittünk át a turistacsoporthoz csapva. Az öreg Pomaj parkőr szabadnapjain kihasználta ezt a lehetőséget. A Domicá utáni első faluban, Hosszúszón rokonai voltak, akik odaát a parkolóban várták az öreget, és amikor eljött a hazaindulás időpontja, elég kaptatosan hozták vissza. Említeni sem kell, hogy csak szigorúan a barlangig szólt a határátlépési engedélyünk. Lebukás esetén a túravezető volt a felelős. Odaátról Kecsről és a többi faluból is jöttek át hozzánk aggteleki rokonnal rendelkező „turisták”. Egyik oldalról sem bukkott le senki tudtommal, pedig az aggteleki határőrön volt egy civil ruhás, őrnagyi rangban lévő politikai tiszt is, aki gyakran járt a barlang bejáratánál. Mi csak szimatnak hívtuk őt. Igaz, ő is aggteleki hozzátartozóval rendelkezett. Így nem volt probléma egy alkalommal sem.

Már rég nem dolgoztam Aggteleken, de rendszeresen visszajártam a környékre barlangászni. Ilyenkor szinte minden alkalommal átlátogattam a Domicához. Egyszer még Demszky Gábort, Budapest főpolgármesterét és Kóródi Mária környezetvédelmi és vízügyi minisztert is átkalauzoltam. Ekkor már a határon is könnyebben lehetett átkelni. Egy alkalommal megdöbbenve láttam, hogy a barlang parkolójában egy nagy tábortűz mellett gatyában és kombinében lévő emberek egyéb ruhadarabjaikat kézben tartva szárítkoznak. Hamar kiderült, hogy Segyó bácsi domicai túravezető az egész csoportját (úgy harminc embert) beültette a ladikba. Pedig ez a vízi jármű csak húsz emberre volt hitelesítve. Az öreg, szokásához híven, a csónakút közepén, mikor már visszafelé evezett a kikötő felé, felállt egy-egy lábbal a ladik mindkét oldalára, és elkezdte himbálni a szerkezetet. A meglehetősen túlterhelés miatt ekkor beömlött a víz a turisták közé. Azok ijedten felpattantak, erre még több víz ömlött be, és süllyedni kezdett a vasszerkezet. Az öreg Segyó ordított: „Mélyvíz, megfulladunk, mindenki kapaszkodjon fel a partra!” Ő nem tudott úszni,

talán néhány turista sem. A víz mellig ért, ezért néhányan kilábalnak a kikötőig. Ám akadt, aki a sáros, csúszós partra próbált kikapaszkodni, sikertelenül. Az öreget is a turistáknak kellett a partra menteni. Ráadásul a bejárat zárva volt, és csak hosszas dörömbölés után jutottak a felszínre. Óriási balhé kerekedett az ügyből! A turistáknak kártérítést fizettek. Szinte mindenki azt állította, hogy az arany pecsétgyűrűje, meg a Doxa órája, arany nyaklánc elmerült és örökre eltűnt a zavaros vízben. Hogy ki mennyi kártérítést kapott, arról nem tudok, de Zoli, az egyik túravezető, bűvárszemüveget és légzőpipát vásárolt, majd napokig kereste a jéghideg vízben az állítólag eltűnt smukkokat. Mondanom sem kell, eredménytelenül.

A Baradla- és Domica-barlangi idegenvezetést, mint életem egyik legszebb, legeseménydúsabb időszakát tartom számon. Az aggteleki és jósvafői túravezetőkkel örök barátság kötött össze. Várnai Bertalan egy alkalommal a lakásomon aludt. Baross Gábor igazgató felhozta ugyanis az összes túravezetőt Budapestre várost nézni. Este a Vidám Színpadon előadás közben egy táncos lány beleült az első sorban ülő Nagy János túravezető ölébe, és őt nevéen szólította. Persze ebben benne volt az én kezem is...

1988-ban a Baradlában szerveztem egy expedíciót. Harmincan, tíz napig sátraztunk lent a barlang Aggtelek és Jósvafő közötti kiépítetlen szakaszán. Libanon hegye nevű táborhelyünkhöz bekábeleztek a kivilágított szakaszból a villanyáramot, a felszínről meg a városi telefonvonalat. Volt nagy felhajtás, és majd minden hírlap tudósítója meglátogatott minket a föld alatt. Az „Ablak” nevű TV-adásban meg élőben kapcsoltak minket, a riporter Peták István volt, a TV későbbi elnöke. Meglátogatott minket Maróthy László, akkori környezetvédelmi miniszter, Tardy János helyettes államtitkárral, valamint a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat vezetőivel. Buzetzy Győzöt, a nemzeti park akkori igazgatóját meg a guta majdnem megütötte, mert az általa nagyon favorizált kutyafuttató versenyre nem mehetett el a magas szintű látogatás miatt. Pecze Imre – akit kezdő túravezető kora óta ismertem és pártfogoltam – az expedíció idején három hosszútúrát is vezetett, és jó fél-fél órára mindig megállt vendégeivel a táborunknál. Nagyon szívesen csatlakozott volna hozzánk, ha tehette volna. Legjobban Berecz Lajos látogatásának örültünk, aki rém érdekes régi történeteket mesélt a barlang múltjáról.

Harmincan mentünk le a barlangba, de az egyik társunk, Füredi Zoltán a felszínen ügyeletben lévő barátnőjével telefonon összeveszett, aztán fogta magát, s unszolásunk ellenére összepakolta a cuccait, majd otthagytott bennünket. Bajban voltunk a létszámmal. Végül is a végig velünk levő Ticsi-Tacsi nevű tacskó kutyám lett a hivatalos harmincadik résztvevő ...

*Adamkó Péter, a Baradla '88 expedíció vezetője nyilatkozik a TV-nek
(Adamkó Péter archívumából)*

*Hajdani barlangi dolgozók: Várnai Gyula barlangüzem-vezető, Szűcs László villanyszerelő, Magyarai Gábor igazgató, Kovács László karbantartó, Adamkó Péter túravezető (a csoportkép 2008 júniusában, a Kessler-emplékház avatása után készült)
(Adamkó Péter archívumából)*

Egykori túravezetői élményeim az azok óta eltelt több évtized valamelyest már elhalványította, de ha Aggteleken vagy Jósmafőn járok, ma sem feledkezem meg a jó öreg Baradláról, s ha tehetem, bemegyek egy túrára a barlangba.

Adamkó Péter

Motoros kaland Jósvafőn (1967)

Már a jósvafői kutatóállomáson dolgoztam, mint tudományos kutatási segéderő, vagyis ahogy mi mondtuk, kutseg.

Minden hétfőn valakinek 0 órától 24 óráig végig kellett járni a környékbeli karsztforrásokat, ahol mérő-leolvasó műszer volt telepítve. Ott szalagot kellett cserélni a mérőórán, vízhőmérsékletet, meg ellenállást mérni egy magunkkal cipelt műszerrel. A Lófej-, a Kis-Tohonya-, a Nagy-Tohonya-, meg a Komlós-forrás volt a kötelező körben. Néhány óra alatt mindezt le lehetett tudni.

Sokszor én voltam, akire kiosztotta Maucha Laci főnökünk ezt a feladatot. A legtávolabbi cél a Lófej volt. Mindig ezzel a forrással kezdtem, majd manapság már nem használt útvonalon átvágtam a töbrök során, aztán meredeken le a Kecső-völgybe és fel a Kaffka-rétig, és már ott is voltam Tengersizem Szállónál. A kutatóállomáson mindig főzött ránk Bözsi néni, vagy ahogy mi egymás között hívtuk, Lupusz anyó, mert polgári néven Farkas Andrásné volt a neve. Sajnos a felhozatal szegényes, ráadásul húsmentes volt. Igaz, a kevés fizetésünkéből csak az ételmeztetésre, meg a ruhánk mosására kellett jelképes összeget fizetnünk. Általában szalonna és tojás volt a kiegészítő étel, meg a vegyesboltban kapható hús- és halkonzervből állt a menü, az erdőben nyaranta felelhető gombával kiegészítve.

Forrásészlelési körjárataim során majd minden alkalommal betértem egy jó kajára a szálló éttermébe. A pincér hölgyek – mind a négy – jól ismertek és szerettek is, baradlai túravezetői és karbantartói, nem is oly régi múltamból. Szóltak Fecske Guszti szakácsnak, hogy itt van a mindig éhes Adamkó. Guszti a tényéromat általában rogyásig rakta brassói aprópecsenyével. Ezernégyszáz forintos fizetésemből ekkortájt erre is tellett. Huszonöt-harminc forintból sörrel együtt kijött a cech.

Egy ilyen alkalommal az egyik asztalnál Szentes György geológust láttam jókedvűen falatozni. Az Állami Földtani Intézetben dolgozott. Gyakran járt Jósvafőre és környékére kiszállásra. Korábban már Magyar Gábor barlangigazgatónál – ahová gyakran járt – összebarátkoztunk. Asztalához ültem, s az ebéd mellé nemcsak egy sör, hanem a találkozásunk öröme egy-két feles is lecsúszott.

Aztán több mint szalonspiccesen mindketten Jósvafőre tartottunk. Szentes feljárnál, hogy 350 köbcentis bivalyerős IZS motorjával levisz a jósvafői kocsmáig. Jó, mondtam neki, de nekem még dolgom van a Komlós-forrásnál. Gyuri mondta, hogy nem probléma, üljek mögé, és már megyünk is. A barlang bejáratánál lévő motorbiciklire nagy dölyfösen Szentes mögé pattantam. Ő meg nem gatyázott, szép lassan lezötykölődött velem együtt a parkolónál lévő több mint száz lépcsőfokon, majd onnan le a Tengersizem-tóig, a Komlós-forráshoz, ahol dolgom volt. A barlangból pont ekkor jött ki egy turistacsoport, a buszparkolóban lent meg

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 49.

épp akkor állt meg egy turistákkal telipakolt autóbusz. Volt csodálkozás, és a végén, ha jól emlékszem, meg is tapsolták sokan a mutatványunkat.

Szentes Gyuri manapság a Tasmán-tenger partján éli nyugdíjas napjait. Gyakran levelezgetünk egymással, mint régi jó cimborák.

Adamkó Péter

*A motoros kaland helyszínéül szolgáló, Kessler-ház alatti lépcsősor napjainkban
(Fotó: Berecz Béla)*

A jósvafői Féldecis-barlang feltárásának története

Jósvafő környéke méltán híres a barlangjairól, melyek nagy számban és változatosságban találhatóak meg ezen a csodálatos karsztvidéken. A Baradla-barlangot tudvalevőleg már az ősember is lakta, használta, később híres emberek tucatjai hagyták ott kézjegyüket a falán. Szemet gyönyörködtető cseppkőképződmények és hús vizű szifonok találhatóak a Béke- és Vass Imre-barlangokban. A falu határában fakadó Nagy-Tohonya-forrás vize a legnagyobb szárazságban sem apad el, a mögötte található Kossuth-barlang víz alatti járatrendszere hazánk egyik legveszélyesebb szifonsorát rejt, amelynek felfedezése sajnos már több emberéletet is követelt. Kevesen tudják viszont, hogy Jósvafő határától 500 m-re délre, a Láz-tető töbrének délnyugati pereme alatt, 367 méteres tengerszint feletti magasságban egy különleges kis barlang nyílik, melyet még azoknak is nehéz megtalálni, akik korábban már jártak ott.

Első írásos említése is csak 1988-ban történt, amikor a környéken új barlangok után nyomozó Kutas Tamás jelezte, hogy egy 5 méter mély, nem túl jelentős üreg található ott. Független, zsombolyszerű bejáratában cseppkőképződményeket figyelt meg, de a barlang alját törmelék borította, és továbbvezető járat nem volt látható. Az üreg a nevét onnan kapta, hogy bejáratát állítólag egy jósvafői lakos mutatta meg, egy a mai napig ismeretlen minőségű féldecis meghívás fejében.

A barlang ezután újra feledésbe merült, és több mint tíz év telt el, míg az akkoriban a Béke-barlangban új járatok után kutató barlangászok ismét felkeresték a bejáratát. Ők megállapították, hogy ez valójában egy egykori vízvezető járat lehet, amely bár vízgyűjtő területét teljesen elvesztette, mégis erősen valószínűsíthető, hogy hidrológiai szempontból kapcsolatban lehet az alatta 80–90 méterrel mélyebben húzódó Béke-barlanggal.

A látottak alapján elhatározták, hogy felderítik a föld alatti folytatást, de az érdemi munka csak a következő év nyarán (1999-ben) indult meg, kezdetben csak 3–4 kutató részvételével. A bejárat kitágítását és omladékmentesítését a talpszint süllyesztése követte, teljes szelvényben kitermelve az évszázadok során behullott törmeléket. A kövekből és erdei talajból álló kitöltés recens házi (!) és erdei állatok csonttöredékeit, csigaházakat is tartalmazott, de előkerültek szögelt fadarabok is, amelyek akár egy régi létra maradványai is lehetnek. A kitermelt agyag a mélység növekedésével egyre inkább barnás-vöröses színű lett. Az ezredforduló évében egy a bejáratba települt darázscolád teljes mértékben megakadályozta a munkát, így a folytatás a következő év (2001) kora tavaszára maradt.

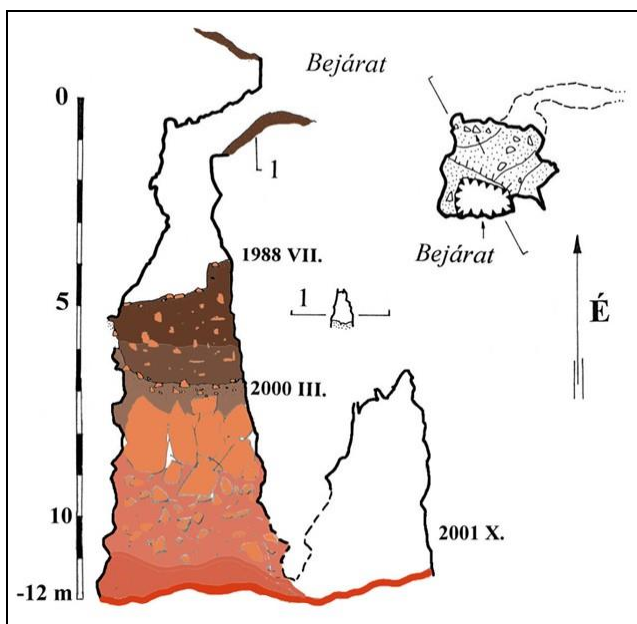
Ekkor a zsomboly keresztmetszete a mélység növekedésével egyre tágulni kezdett, két határozott hasadékirány is felismerhetővé vált, a kitöltés agyagjából pedig egyre több és érdekesebb csonttöredék került elő. Ezeket a Magyar Nemzeti Múzeumban

Gasparik Mihály határozta meg. A legtöbb értékelt lelet a –6 m és –8 m közötti szelvényből került elő. A leletek a megtalált és meghatározott fajok és a csontok megtartása alapján is egyértelműen holocén korúak, a pleisztocén (jégkorszak) nem jön számításba. Ezt olyan állatok maradványai teszik kétségtelenné, mint a kutya és a juh. Az egyetlen „kakukktojás”, ami ezt az állítást cáfolhatná, az az a csontdarab, ami egy füttyentő nyúl (*Ochotona*) része volt. Ez ugyanis egy jégkorszaki maradványfaj, amely hazánk területén nagyjából a neolitikum végéig élt. A rudabányai kutatási eredményei alapján méltán hírnevet szerzett Kordos László azonban korábban már kimutatta, hogy a füttyentő nyúl az Aggteleki-hegység területén reliktum populációként a bronzkor végéig, azaz akár 3000 évvel ezelőttig is megtalálható volt. Így az ebben a rétegben található leletek kora valószínűleg valahol 4000 és 7000 év közé tehető. Ebből a rétegből emberi csontok (koponya, hosszúcsontok, bordák stb.) is előkerültek, amelyek a fogak alapján nagy valószínűséggel egy 10–12 éves gyermekhez tartoztak.

A bontás 2001 áprilisában már 8 méter mélységben tartott, itt az agyagos törmelék nagy kövek, kőtömbök váltották fel, amelyek között kisebb-nagyobb üregek is feltárultak, és úgy tűnt, a huzat is elindult a résekből. Ez ösztönzőleg hatott a kutatókra, és a közeli továbbjutás reményében szinte az egész nyarat a barlang bontásával töltötték. Az sajnos hamar kiderült, hogy a nagy kövek között nem lehet lejutni, hanem az összeset fel kell aprítani, és a szűk bejáraton keresztül felszínre szállítani. Ezen a ponton a kézi erő sokszor nem bizonyult elégségesnek, ezért aggregátort, vésőgépet kellett felvinni a gépjárművel egyáltalán nem megközelíthető barlangbejáratához.

*Bontás a Féldecis-barlangban 2001-ben
(Fotó: Nyerges Attila)*

A Féldecis-barlang térképe

(Forrás: KöM Természetvédelmi Hivatal, Barlangtani Osztály, 1988–2001)

Nem kis meglepetésre az egyébként gyakran cseppkővel-borsókővel borított kőtömbök közül egy 20–30 cm átmérőjű, közel egy méter magas cseppkőoszlop is előkerült, teljes épségben, egy darabban. Arra, hogy ez hogyan került oda, és hogyan maradhatott meg ilyen szép állapotban, nem született még elfogadható magyarázat.

A nagy kövek kb. 10 méteres mélységben fogtak el teljesen, itt természetserűleg apróbb kövekből álló törmelék következett, amiben letört cseppkövek töredékei vegyültek gazdagon, értékelhető csontlelet viszont már nem került elő. Ez alatt már egyre idősebb, vörösgyagyas kitöltés borította a függőlegesen mélyülő akna alját. S bár konkrét huzatóló pont nem volt kijelölhető, a hosszú lent tartózkodás során sem fogyott el a levegő, ami állandó légcserre meglétére utalt, hiszen egy ilyen zsákszerű üregben a karbidlámpák hamar el tudják használni a levegőt.

Az egyre tömörebbé váló kitöltés bontása során 12 méteres mélységben egy átjáró nyílt meg nagyjából északi irányban, amelyen átbújva egy 2 méter széles, 5 méter hosszú, cseppkövek és borsókővek által borított oldaljáróban lehetett felállni. Maga a járat valószínűleg egy a felszínre jelenleg fel nem nyílt, ősi vízvezető járat része lehetett, az alját agyag borította.

Mire idáig eljutott a feltáró csapat, vége lett az októbernek is, a beköszöntött zord időjárás nem kedvezett a „Gergő kocma” udvarán, az akkor még létező csűrben való táborozáshoz, így a lendület megtört. Sajnos a barlang alján megjelent, a teljes szelvényben igen tömör, kézi erővel csak alig bontható kitöltés a további feltárásokat a későbbiekben is megakadályozta, az aggregátor felcipeléséhez pedig elfogyott a lelkesedés.

A barlang további feltárása több szempontból is komoly jelentőséggel bírna – ha lenne rá vállalkozó. A barlang falain megfigyelhető cseppköves, borsóköves képződmények, és a kitöltésből előkerült állócseppkő arra utal, hogy az üreg régebben egy nagyobb rendszer részét képezhette. Lehetőségként felmerült, hogy a Féldecis-barlang alatt húzódó Béke-barlanghoz csatlakozva, annak feltételezett felső szintjének kutatásához adhatna további támpontot, de egy esetleges közvetlen összeköttetés a Béke-barlang napjainkban kialakult szellőzési problémáira is megoldást jelenthetne.

A kutatómunkában részt vettek: Nyerges Attila (kutatásvezető), Egerland Zoltán, Egri Csaba, Gáspár Vera, Hlavács György, Holupkó Antal, Huber Kilián, Invics Gábor, Kertész Balázs, Köblös Csaba, Kucsera Márton, Menyhárt Krisztina, Nagy András, Németh Zsolt, Nyerges Miklós, Sőregi Ildikó, dr. Számadó István (†), Török Ágnes (†), Zengő Bea.

Nyerges Miklós

A Féldecis-barlang bejárata napjainkban

(Fotó: Berecz Béla)

Jósvafői emlékeim

Jósvafői emlékeim címmel új rovat indul a Jósvafői Helytörténeti Füzetekben. Az első emlékező Répási Erika (született Tóth Erika), aki anyai ágon a Dózsa György utca 3. alatti Szakal-portáról származik. Erika gyakran vendégeskedett ebben az épületegyüttesben, ahol később Szablyár Péter jóvoltából – idén éppen harminc éve – a Jósvafői Tájház is otthonra talált (BERECZ 2015). Előbb szüleivel, majd később gyerekeivel is gyakran látogatta Szakal Lászlóné, született Dely Gizella (1911–1987) anyai nagymamáját, aki szeretetével és kitűnő ételleivel fogadta hazalátogató családtagjait. A JHF olvasói számára ezt az időszakot eleveníti fel most Erika visszaemlékezése...

Emlékeim a Szakal-portáról

Ezek a gondolatok felkérésre születtek, de szívesen írok róluk, hiszen komoly családi kötődésem van Jósvafő településhez. Mint a fa a főgyökeréről, nálam minden innen eredeztethető. Mit is jelent nekem Jósvafő? Leginkább a Családot és az egykori Szakal-portát (BERECZ–ISTENES 2017). Így a napjainkban a tájháznak otthont adó épületegyüttes nekem nem csak egy múzeum. Ebben a házban lakott nagymamám – akit Nagyikának hívtunk – és ide született édesanyám (Szakal Gizella) és az ő testvére (Szakal Erzsébet). Gyerekkoromban minden nyáron itt üdültem és ezen az udvaron játszottam, ahol később a gyermekeim is gyakran megfordultak. Nagyon hálás vagyok azoknak az embereknek, akik ilyen állapotba hozták és fenntartják ezt a múzeumot, mert nélkük ez nem valósulhatott volna meg.

*A régi Pap-pallón 1954-ben (balról-jobbra): Szakal Erzsébet (1938–1999), Dely Vilma (1941–2024) és Szakal Gizella (1934–2014)
(Répási Erika archívumából)*

Természetszeretemet, a túrázás és a hegyek iránti lelkesedésemet is Jósvafőnek köszönhetem. Ezért ha Jósvafőről hallok, feltolulnak bennem az emlékek. Amikor kislányként a szüleimmel Nagykáához jöttünk, kiszálltam a kocsiból, és az első utam mindig a Jósva-patakhhoz vezetett. A tiszta vízű sekély pataknak le lehetett nézni az aljára, és láthatóak voltak a kis pisztrángok, ahogy cikáznak a vízben, és a nap megcsillan a pikkelyeiken. Szinte minden patak melletti ház előtt volt egy úgynevezett „meringélő”. Ott mélyebb volt a meder, és szépen ki volt kövezve kisebb-nagyobb kövekkel. Egy hatalmas lapos kő biztosította azt a kapcsolatot a vízzel, amelyen állva már a vízben érezhette magát az ember. Mi gyerekek szerettük felborogatni ezeket a köveket, mert láthattuk a szétszaladó zsidorkákat. A legnagyobb élmény persze a patakban való járkálás volt, aminek a szülők nem nagyon örültek, mert féltettek bennünket a felfázástól. Ezért a kiskaput Nagyika sokszor zárva tartotta, mert – amint lehetőségem adódott – rögtön kiszöktem a patak partjára. Volt egy nagy körtefa a konyhakertben, ami a patak partján állt. Szeptember elején a felnőttek megrázták a fát, és én ezt nagyon szerettem, mert a körték ilyenkor a patakba hullottak, és legalisan be lehetett menni a vízbe összeszedni őket. A csűr bal oldali hátsó felén, közel az istállóhoz volt a szénatároló. Kaszálások után a széna egy részét ide tárolták be. A kert felől volt két szabad nyílása, ahonnan hatalmasakat lehetett ugrálni a szénára. Nem is tudom, hogy ez a trambulinnak, vagy a bungee jumpingnak volt-e az őse? Gyermekként arra persze nem igazán gondoltunk, hogy az ugrásaink következtében összetörjük a szénát, melynek a háziállatok nem nagyon örültek.

*A nyaraló Siket család és a házigazdák a Szakal-porta tornácán, 1973-ban
(hátsó sor b3. Tóth Erika, első sor b2. Takács László, b3. Szakal Lászlóné)
(a Siket család archívumából)*

A nagyobb lányom nevét is Jósvafőnek köszönhetem. Nagyikámnak minden nyáron voltak nyaralói, akik asztmás tüneteik miatt a Béke-barlang gyógyterápiáján vettek részt. Sokszor a betegek elhozták az egész családjukat, akik között volt egy Ivett nevű kislány is. Én akkor 16 éves voltam, és ez a számomra ismeretlen név nagyon megtetszett. Akkor megfogadtam, hogy ha egyszer kislányom születik, őt is így fogják hívni. Az első lányomat ezért hívják Ivettnek. Amikor a lányaim nagyobbak lettek, egy egész nyarat töltöttünk itt Nagyikánál. Óriási gyalogtúrákat tettünk Jósvafő környékén. Az egyik ilyen alkalommal Szádvárra mentünk. Ez egy egész napos túra volt. Ilyenkor az ember visz magával valamilyen élelmet, leggyakrabban szendvicset és vizet. Az én Nagyikám gyümölcslevest és szilvalekváros derelyét készített, amit nem akartunk otthon hagyni, ezért a hátizsákban ezt vittük magunkkal. Amikor a Szádvár megmászása után lejöttünk a hegyről, egy kidőlt fára leülve az ölünkbe vettük a nagy tál derelyét, és jól becsemegéztük. Vízet soha nem vittünk magunkkal, mindig úgy terveztük meg a túraútvonalunkat, hogy közben legyen olyan forrás, amiből olthatjuk a szomjunkt.

*Ivett és Nagyika a nyári konyha előtt ücsörögnek (1987)
(Répási Erika archívumából)*

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 49.

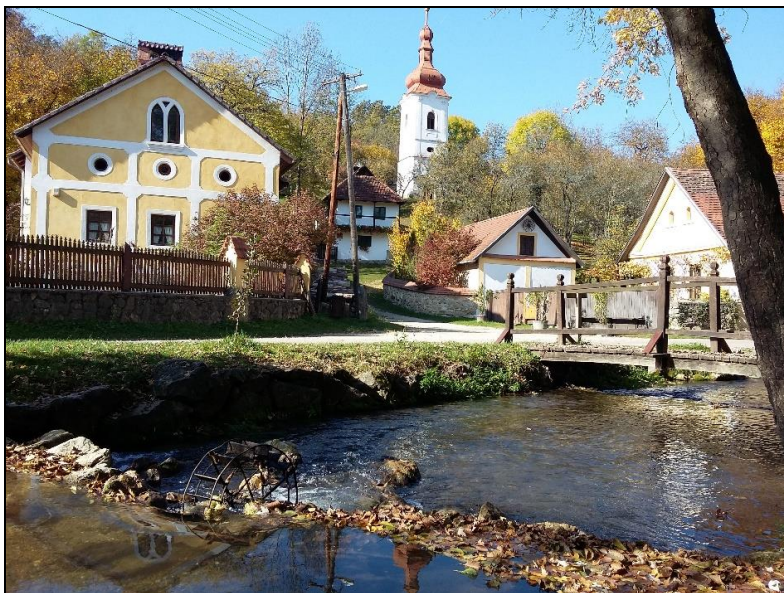
Ahogy mondani szokták, minden elmúlik egyszer. Az én drága Nagyikám 1987 óta nincs már köztünk, és minket is lefoglalnak az élet ügyes-bajos dolgai. Így sajnos mostanában nagyon ritkán jutunk el Jósvafőre. Az emlékek azonban velem maradnak, azok soha el nem múlnak. A számítógémem háttérképe is Jósvafőre emlékeztet, egy Pap-pallóról készült fotó a Jósvafői Tájházat, az Ófalui Vendégházat, a harangtornyot és az Öreg Malom Fogadót ábrázolja. Szinte minden nap látom ezt, így számomra nem csak szlogen, hogy „Jósvafő veled vagyok”. Ez életem része és emlékeim otthona...

Répási Erika

Irodalom:

BERECZ B. (2015): Szablyár Péter a múzeumalapító – Jósvafői Helytörténeti Füzetek **40**: 52–59.

BERECZ B. – ISTENES J. (2017): A Szakal családnévről – Jósvafői Helytörténeti Füzetek **43**: 78–81.

*A számítógép háttérképe: az ófalui látkép
(Fotó: Istenes Judit)*

Hétvége Szelcepusztán (1984)

Épp negyven éve, 1984 szeptemberében jártam először Jósvafőn. A látogatás lehetőségét az adta, hogy középiskolánk, az egri Dobó István Gimnázium és Erdészeti Szakközépiskola kollégiumában az első évben egy szobába kerültem ifj. Jóna Alberttel, vagy ahogy Jósvafőn mindenki ismeri, Jóna Öcsivel. Akkoriban nagy vadásznak készültem (végül nem lettem az), folyton Fekete István, Kittenberger Kálmán és Széchenyi Zsigmond könyveit bújtam. Ennek megfelelően teljesen lázba jöttem, amikor újdonsült szobatársam felvetette, hogy ha van kedvem, látogassak el hozzájuk Szelcepusztára egy hétvégére szarvasbőgést hallgatni.

Egerből vonattal érkeztünk a szini állomásra. A Bódva-völgyi szuperexpressz már akkor is döcögösen haladt, de az utazás gyorsan eltelt. Az állomásról kocsival érkeztünk a számomra akkor még teljesen ismeretlen karsztvidékre. Albert szülei, Albert bácsi és Borika néni nagy szeretettel fogadtak, a Szelcepuszta környéki erdőkben sok mindent láttunk és hallottunk. Jósvafőn, a faluban akkor kevés időt töltöttünk, a környékbeli élmények ugyanakkor olyan intenzívek voltak számomra, hogy azokat pár nappal később írógépen lepötyögtem. A kétoldalas gépirat nemrégiben a kezembe akadt, s most bátorkodnék azt – korrajzként, egyfajta élménybeszámolóként, az előző évben elhunyt Jóna Albert bácsira is emlékezve – változatlanul közreadni. A sorokat egy 14 éves kajla kölök írta, kéretik azokat ennek megfelelő empátiával olvasni ...

Érkezés, szeptember 27-én

Már sötétedett, mikor kiértünk az erdőből, és megpillantottam a Szelcepusztát jelző táblát. A kocsi bekanyarodott az udvarra és megállt. Kiszálltunk, csomagjainkat bevittük az ikerházba, ahol mindjárt ettünk is. Kicsomagoltunk, átöltöztünk, majd távcsövet és elemlámpát vettünk magunkhoz, és elindultunk a kastély felé vezető úton. Magas, szép formájú lucfenyők között haladva értünk el a kastélyhoz, ahol rátértünk az erdőbe vezető cserkészútra. Az erdőben már alig lehetett látni, ezért nemsokára kimentünk az erdőszélre és ott haladtunk tovább. A vadetető mellett megálltunk, és távcsövel pásztáztuk végig a völgyet. Az út mellett két őz legelt, de ezek is nemsokára eltűntek a leereszkedő ködben. Éppen tovább akartunk volna indulni, mikor a kerítés mellett egy szarvasborjút vettünk észre. Először azt hittük, hogy a kerítésben akadt fel, de később láttuk, hogy a hátsó lábai le vannak benulva. Visszamentünk Albert apjához és előadtuk a látottakat. Ő úgy döntött, hogy majd másnap reggel megyünk ki a borjúért.

Ez idő alatt a kaszáló felől szüntelenül bőgött hat-hét bika. Orgonálásuk az egész völgyet bejárta. Hol hosszan elnyújtva, hol rövideket bőfögre hallatták hangjukat.

Lefekvés előtt hallgattuk még nászidőszakuk jellegzetes hangját. Kilenc óra körül elkövtünk még egy pótvacsorát, és lefeküdtünk.

Másnap, szeptember 28-án

Albert apja fél hatkor költött bennünket. Gyors öltözködés, szedelözködés után indultunk is. Az úton leballagtunk a völgybe, onnan felkapaszkodtunk a cserkészüthoz. A cserkészüth leágazásainál néha lementünk az erdőszélre és onnan távcsővel pásztáztuk a völgyet. Az egyik ilyen leágazásnál egy bikát vettünk észre, amint éppen a dagonyához tartott. Szénézett, majd ivott a dagonya vizéből. Odébb lépett, agancsát a fűhöz dörgölte, aztán ismét ivott. Közben bögött is kettőt-hármat. A bika fiatal volt, agancsa páratlan tízes. Miután kigyönyörködtük magunkat, továbbindultunk. A cserkészüth feletti erdőben három malacka virgonckodott, többször is láttuk őket. A völgy túlsó oldalán, a Lipinyén három-négy bika bögött. Volt köztük egy igen mély hangú is. Kísérő bikája a kaszáló túlsó végéről felelgetett neki, de közelebb jönni nem mert.

Ekkorra már teljesen kivilágosodott, ezért visszafelé indultunk. A borjú ugyanott volt, ahol tegnap este láttuk. Szekérrel jöttünk kiérte. Gyors kegyelemnövény a füle tővére, és már tettük is fel a szekérre. Bent kizsigereltük és betettük a hűtőházba.

Megmosakodtunk, megreggeliztünk, majd délig tanultunk. Tanulás után a raktárból kukoricát vettünk ki, és elindultunk a közeli szóróra.

A ház mögötti bükkösben egy cserkészüton haladtunk. Magunkkal vittük a négy kutyát is. Velünk azonban csak a legkisebb maradt, a többi elcsavargott. A szórónál szétszórtuk a kukoricát, majd megnéztünk egy kotorékot és egy dagonyát. Hazafelé rövidebb utat választottunk, átvágtunk az erdőn.

Megebédeltünk, majd felmentünk a kastélyba. Ez az épület nem más, mint a volt Horthy-kastély, felújítva, kissé átépítve. Fenn az emeleten a vendégek szobái vannak. A földszinten van a konyha, a raktár és a személyzet szálláshelye. Az ebédlő berendezése nagyon szép, izléses. A falat három szarvasagancs és egy mufloncsiga díszíti. A bútorzat faragott, a sarokban cserépkályha áll. A külső homlokzat mészőfala és faborítása jól illeszkedik a szépen gondozott park tiszafái közé.

A kastély megtekintése után bepakoltunk a válltáskába, és elindultunk a mintegy hat-hét kilométerre levő Derenkre. A ház mögötti bükkösben leereszkedtünk a Patkósvölgybe, és időnként meg-megállva, távcsőveze, nézelődve haladtunk uticélunk felé. Kétórai gyaloglás után értünk el romkőszög feletti dombra. Innen már látni lehetett a derenki várat, vagy ahogy a térképen van, a Szádvárat, mely a romkőszögtől három-négy kilométerre van. Az út folyamán számos vaddal találkoztunk. Láttunk csapos bikát, teheneket. Többször hallottuk a hollók korrogását is. A romkőszöghez a szilváson át ereszkedtünk le. Érdekes, hogy a legtöbb fa kergét ellepték a zuzmók. Termés nincsen rajtuk, vagy ha van, alig mogyorónyi. A község helyén ma már csak két ház áll. A volt iskola és egy melléképület. A falut a 40-es években Horthy Miklós

telepítette ki és bontatta le, egy egységes vadászterület létrehozása céljából. Az iskola melletti pihenőnél leültünk és meguzsonnáztunk. Közben hallgattuk a bikák bőgését. Északról borulni kezdett az égbolt, ezért némi kerülővel hazafelé indultunk. Láttunk még három bikát és három tehenet. A völgyekbe leszállt a köd, és elkezdett sötétedni. Próbáltunk becserkészni egy bikát, de nem sikerült. A nap ekkor már lenyugodott, este lett. Megszaporáztuk lépteinket, nem álltunk meg csak a Patkós-forrásnál. Háromnegyed nyolcra értünk haza, majd tévét néztünk. Tíz óra körül fekiúdtunk le.

Harmadnap, szeptember 29-én

Reggel fél ötkor keltünk (új idő szerint, mivel visszaállították az órát). Még sötét volt, de fürgén bújtunk ki az ágyból. Ismét a Szelce-völgy volt az uticélunk. A cserkészútra már otthonosan léptem, gyakorlott mozdulatokkal kerülgettem a köveket és a száraz ágakat. A völgyön özeget, szarvasteheneket és egy egerészó rókát láttunk. Miután kivilágosodott, lementünk az útra, és azon haladtunk visszafelé.

Hazaérve reggeliztünk, majd NIMRÓD-okat és vadászatalógusokat böngészünk. Fényképeztünk a kastélynál, utána légpuskával célba lőttünk. A délelőtt gyorsan elment. Ebéd után pakoltunk, készültünk a visszautazásra. Fél háromkor indultunk le Jósvafőre. Gabi vezetett.

Kipihenten, élményekben gazdagon indultam vissza a kollégiumba.

*A szelcepusztai erdész-vadász szolgálati lakás, az 1984. évi látogatás helyszíne
(id. Jóna Albert archívumából)*

Szomorad Ferenc

Patakparti rege

Egy kis faluban fiatalon sok örömöm volt,
Így erről írok Nektek egypár rímekkel tűzdelt sort.
Édesapám oda sok ezer szállal kötődött,
Emiatt a család ott tengernyi időt töltött.

E füzet kedves olvasója könnyen rájöhet,
A történetnek Jósmafőhöz csak köze lehet!
Annak mesés tájai hagytak mély nyomot bennem,
Patakjai, barlangjai oly kedvesek nekem.

Edelényből legtöbbször mi vonattal utaztunk,
Ha a sinned csendben vártunk, Boci csokit kaptunk.
Az indulás fél nyolc volt, onnan Mi nem késhettünk,
Vagonunkból Apával őzet, s vadnyulat lestünk.

Hamarosan átszeltük a Bódva csodás völgyét,
Anya szendvicsei „nyam-nyam”, volt ám közben jólét.
Peronról leugorva vártunk a sárga buszra,
Nyáron követ pakolva, télen pocsolyán csúszva.

Öreg járművünk megérkezett, rá felpattantunk,
A kanyargós utat nem mindig bírta a gyomrunk.
Hogy rosszul ne legyünk, hát mi kifelé néztünk,
Szögligetre bementünk, majd belőle kiértünk.

Szinen, Szinpetrin átkelve Apa szólt sietve,
„Szedelőzködjetek”, látszik a templom teteje.
Kis táskánkat, majd sapkánk nagy lázasan felkaptuk,
S Magunk hamar Mamáék karjaiban találtuk.

Elénk Ők mindig nagy-nagy szeretettel kijöttek,
Házikójukba már szállingóztak a többiek.
Nagynénénk és kis családja, az unokatesók,
Örültünk Mi egymásnak, az örök csirkefogók.

Alig vártuk mehecsünk a patakra fürdeni,
Pisztrángot figyelni és vakrákot gyűjtögetni.
Aztán Mama szólt hangosan, hogy kész van az ebéd,
De könnyen nem lehetett minket becsalni onnét.

Éhségünknek ellenállni aztán már nehéz volt,
Az asztalon húsleves és leveshús tornyosult.
A levest bekanalazva már ment a nagy vita,
Kié legyen a tyúk zúzaja, s „tojástartója”?

A bölcs Mama köztünk gyorsan igazságot is tett,
Gyorsan szétosztotta a kapós csirkerészeket.
Aztán jöttek a második, s a harmadik fogás,
Úgy megteltünk, volt ott aztán fene nagy fújtatás.

Ebéd után átmentünk a Jósva túlszéljára,
Ott várt már Apa nagybajszú barátja, s komája.
Az Ő családja se kisebb a miénkhez képest,
Az időt csak húztuk együtt, mint a mákos rétest.

Apáék boroztak, sztoriztak, zengett a lugas,
Papó sürgetett, „váró busz nincs, csak váró utas”.
Mindenki felhajtotta kiváló itókáját,
S sietve Mamáék felé vette az irányt.

Az ételek már becsomagolva vártak reánk,
Oldalzsebbe rántothús, ha az úton még rágnánk.
Már a Kő-horgon a busz, hát siessünk, szaladjunk,
Ölelések, puszik, s már a helyünkön is vagyunk.

A vonatra átszállva jött ám a tragédia,
Kihajoltam, és a sapkámat a szél lekapta.
Volt miatta meglepődés, majd nagy sírás-rívás,
De nem jöhetett szóba a vészfékes megállítás.

Nyaralni is többször mentem szeretett falumba,
Nagy örömmel ébredtem, mikor vonult a csorda.
Kibújtam a dunnából, és a függönyt kihúzva,
Figyelgettem, van-e köztük kisborjú vagy bika.

Majd irány a parókia kézművestábor,
Készült agyagedény, nemezlabda, krumplipuska.
Árpi bácsi Wartburgjával zúztunk át a Jósván,
Addigra volt már „patkopéöntárcám”, s „diszkotászkám”.

Falunapokon Apa, s komája vetélkedett,
A három testvér patakfutásban jeleskedett.
Szegény Anya moshatta iszapos ruháinkat,
Nem bánta Ő, csak mosolyogni lássa mindhármat.

Később jött a kamaszkorom kusza időszaka,
Dolgozni, bulizni érkeztünk a fesztiválra.
Délelőtt információt adtunk vagy pakoltunk,
Estefelé időt már koncerteken múltattunk.

Visszagondolva mindig nosztalgiával tölt el,
Ahogy az utcán az embertömeg körülölel.
Bulik a barátokkal, s más faluban lévőekkel,
Nagy találkozások, hajnali hazamenetel.

Majd ősszel jött a szüreti multság a hegyen,
Elindultunk hát a pálinka-, s főzőversenyen.
Ha szakácsunkhoz pálinkával ritkábban megyünk,
Ha vetélkedőn nem is, de a pörkölttel nyerünk.

Majd jött a tél, mesebeli volt az erdei táj,
Jól melegített, ha az emberen volt egy kis háj.
Ezért Mama bablevest főzött a nagy kuktában,
Nem is gondolkodtunk mi túl nagy fogyókúrában.

Ó, s a tavaszi pásztorházi születésnapjaim,
Máig nehéz összerakni emléksarabjaim.
Ki akkor ott mellettem volt, feledni nem tudom,
Ha zuhanni kezdtem, mindig elkapták a karom.

Gyógyította ez akkoriban megtört lelkemet,
Édesanyám, majd Papóka is örökre elment.
A családban a hangulat búskomor lett kicsit,
De éreztük, hogy senki sem hagy magára senkit.

Ősszekapaszkodtunk, hogy elbírnjuk a nagy terhet,
De sajnós Édesapám szíve így is odalett.
A súly nagyobb lett, de felnőttem a feladathoz,
A gyászt az élet körbefonja, s ez nyugalmat hoz.

Jósvafőre ma, ha tehetem, autóval járok,
Elmúltak már a nagy családi vonatozások.
Mama szeretete kiapadhatatlan most is,
Vár minket a Nagynéni és Apa komája is.

Időközben az unokatesók elköltöztek,
De karácsonykor általában ők is eljönnek.
Ülünk a fa alatt, mint a régi szép időkben,
Elmerülünk a beszédben, s a finom ebédben.

Mára családfővé lettem a bükki hegyekben,
A sokat látott magaslatok húzták ide szívem.
Az ablakon kinézve sokszor az eszembe jutsz,
Áruld el a titkod Jósvafő! Mi az, amit tudsz?

Tudnék még sorolni Jósva-parti élményeket,
Túrákat föld felett, s alatt, komoly eszmecsereket.
De zárom soraim, mert az ihletem véges,
Ennyi gondolkodás után a pihenés édes.

Legközelebb is hátha kapok lehetőséget,
Ha költeményem meggyőzi a szerkesztőséget.
Addig igyekszem szerezni új emlékeket is,
Velem tart már feleségem, s újszülött fiam is.

Miskolc–Diósgyőr, 2024 októberében

Dr. Berecz Máté

*A nagyszülői ház (jobbra) a jósvafői Berecz-soron
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

Montázs egy élet dokumentumaiból (Szablyár Péter leveleiből)

Testvérem, Szablyár Péter középiskolás kora óta járt Jósvafőre. A halála előtti két évtizedben a jósvafői közélet aktív, szinte megkerülhetetlen alakja volt. Habitusa meghatározta a település közügyeihez való hozzáállását, a helyi viszonyok fejlesztésére irányuló törekvését és kiterjedt közösség szervező tevékenységét.

Egyéniségét most családi levelezésének felhasználásával, rövidebb-hosszabb idézetekkel próbálom felidézni. Szüleinknek, nekem és később férjemnek, Zalán Péternek írt leveleiből, lapjaiból, majd e-mail-jeiből állítottam össze egy csokorra valót. A válogatás célja az volt, hogy felvillantsam, mit tartott fontosnak megemlíteni, szereteteivel megosztani élete, pályája különböző helyszínein.

Viszonylag esetleges, hogy mely évekből vannak levelek. Amikor távol voltunk egymástól (például kiküldetés, utazások, külföldi ösztöndíj miatt), akkor írogattunk egymásnak sűrűbben. Az e-mail-es korszak az 1990-es években indult, a kézzel írt levelek-lapok ettől az időszaktól már elmaradtak. A kiválasztott levélrészleteket témák szerint csoportosítottam, azokon belül időrendbe szedtem. Ahol az idézet tartalma némi magyarázatra szorul, oda (szögletes zárójelben) kisebb kiegészítéseket tettem. Nyilván csak a közérdeklődésre számot tartó, érdekesnek tűnő mondatokat, sorokat idézem, de remélem, egy tarka montázs bontakozik ki belőle – érdekes élményekkel, gondolatokkal, melyek Péterre és az ő stílusára is jellemzőek.

Gyerekkor

Fonyódliget, 1956.08.11.

„Ezt a levelet a Balaton mellől írom. Nagyon jó itt, csak néha elfog a honvágy. Haza vágyom Pestre.”

Budapest, 1966.07.25.

„Az első két tekerics filmem jól sikerült, mindkettőt a Baradlában csináltam, nagyon jók lettek. Egy pár képet már megcsináltunk papírra, marha jók lettek. ... A Kevélyen öt napot töltöttünk. Rendkívüli tábor volt, egy csepp alkoholt sem ittunk, annyira nem volt pénzünk. Az egész táborban összesen száz forintot költöttünk.”

Budapest, 1967.07.24. [Drezdába, Szablyár Annának]

„Ne tekintsd szemétségnek, hogy kizárólag üzleti ügyekkel traktállak. Amennyiben marad még egy kis valutád, úgy vegyél egy-két db exponáló zsinórt, (tudod, amivel kiskorunkban injekcióstű gyanánt játszottunk) ... Remélem a karabínerek már a tatyód alján lapulnak ...”

Egyetemi évek

Miskolc, 1968.11.16.

„Itt nálunk a hegyen elég kedvezőtlen körülményeket teremtett a havazás. Napi két flaska szénünk elmegy, és reggel didergünk. [Nem kapott kollégiumi helyet, így egy barátjával albérletben laktak.] ... Szurekné (a főbérelő) a nekünk szomszédos szobában pálinkát főz, úgy hogy szeszpára lebeg a lakásban, eközben mozgalmi dalokat hallgat lemezzről (ez komoly!). Ebben a felemelő légkörben géptan példákkal bibelődünk ...”

Miskolc, 1969.01.20.

„Második nagy síleckémen is túl vagyok. A kis dologra Bükkszentkereszt és Fehérvölgy közötti terepen került sor csodálatos napsütésben (az Alacsony-Tátrát lehetett látni). Az esemény színvonalát még az is emelte, hogy felszenteltem új sibatjaimat (csehszlovák duralumínium), nagyon kellemes velük a közlekedés. Most már kezdek némi gyakorlatra szert tenni, feltűnően keveset esek. ... Mindent egybevetve nagyon klassz dolog, de vitathatatlan, hogy pénz kell hozzá ... A szerelésemnek nagy sikere van különben, első kiruccanásunk alkalmával a fehérvölgyi turház közelében versenyzőnek néztek ...”

Miskolc, 1969.02.09.

„Vártam, vártam a síbeszámolókat, de semmi hír. Így kénytelen vagyok én példát statuálni. Ómassa–Bánkút (ott kb. 2–3 órát siklottunk a közel 40 cm-es kitűnő hóban), majd innen le a piros jelzésen Csipkésút, Jávorkút ... Közben kísérletképpen átalakítottuk a lécen a kötést futóra, állati jól lehet vele tekerni ...”

Miskolc, 1969.02.18.

„Egy hatágyas oduban vagyok, abban, amiben UV előtt laktam ... Elég elviselhető banda, különben sem vagyok túl sokat »otthon«. A kolesz időnként idegesítő, de se baj. ... Kezd tánczenecsömöröm lenni, itt ugyanis állandó jelleggel az szól, reggel fél héttől este végkimerülésig ...”

Miskolc, 1969.02.27.

„... jobb lenne a miskolci látogatás helyett egy túrát csinálni. Pl. egy jósvafői. A téli ügyis elmaradt. Én előtte lelevelezném Mauchával a szállást ...”

Miskolc, 1969.05.17.

„Szerdán METRÓ hangversenyen voltunk itt az egyetemen. Elég elviselhető volt, a főszám az együttes új tagja Frenreisz Károly volt (a Bujtor testvére). Jó hülye gyerek. A városból kiszivárgott kis csajok úgy sikítottak, mintha csiklandozták volna őket ...”

Miskolc, 1970.09.22.

„Év eleji összeszokás ürügyén szombat vasárnap felmentünk a Bükkbe. A bánkúti turistaházban foglaltunk helyet (mint később kiderült, teljesen fölöslegesen – 125 Ft-ért. ... már 11 óra körül felértünk a házhoz. A cuccot otthagya elindultunk a Dédesi várhoz ... délután 5 óra tájt értünk a várhoz. Hosszasan időztünk a bazi nagy szikla tetején, majd szalonnát süttöttünk és megittuk rá az áldomást, egy liter bor formájában. Arra egyikünk se számított, hogy olyan hamar besötétedik. ½ 7 körül a kék jelzésen indultunk vissza. 7 óra körül olyan baromi sötét lett, hogy olyat én még erdőben nem éltem meg, az út azonban lábbal elég jól kitapintható volt mindaddig, amíg egy fakitermelésen vezetett át. ... Itt 5 perc múlva fogalmunk se volt, hogy hol az út. Egy órát tököldtünk ott, majd úgy döntöttünk, hogy itt kénytelenek vagyunk bevárni a világosságot ... Hosszas kísérletezés után tüzet raktunk és a körül leheveredtünk. Az éjszaka különben csodálatos volt. Egy kb. 200 m-es körzetben legalább 10–15 szarvas bögött és élte ilyenkor szokásos nemi életét. ... Reggel egy magaslatról saját szemünkkel is láthattunk néhány ilyen jellegű jelenetet. Visszakocogtunk a turistaházba, majd egy fennsíkron át vezető úton hazajöttünk ...”

Bánkút, 1972. (?)

„Most irigyeltek, mi? Hát van is miért, nagyon kellemes ez a szombati bükki csavargás. Az iskola [Nehézipari Műszaki Egyetem] sem olyan túl veszélyes, ha hét közben egy kicsit hajt az ember, akkor nyugodtan lébecolhat hét végén ...”

Barlangászás

Budapest, 1970.11. (?) [Zalán Péternek]

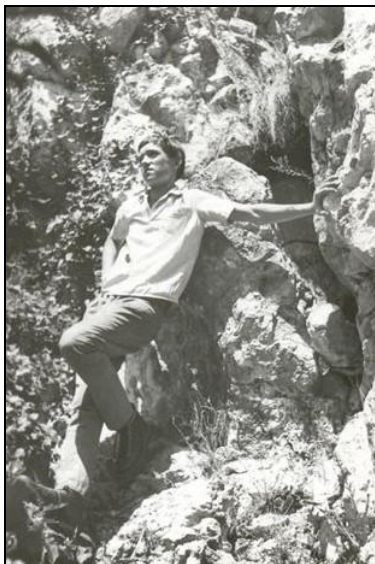
„Hétfőn (9-én) felmentünk a Kevélyre, megnéztük a barlangot, lementünk a Zsombolyba is. Elhatároztuk, hogy a tél folyamán részvételeddel szervezünk egy fotótúrát a Szabó Józsiába, dia-fekete-fehér felállással.”

Budapest, 1977.01.22.

„A legközelebbi program egy vasárnapi barlangászás Báróval (Havas Péter). Régi vadászmezőnkre, a Szabó Józsiába megyünk fűrni. Geológus kapcsolataim révén sikerült elintézni, hogy a Földtani Intézetben »feldolgozzák« a gyűjtött anyagot.”

Budapest, 1977.04.08.

„Én április 4-ét Báró [unokatestvérünk, Havas Péter] társaságában a Kevélyen töltöttem, kellemes tavaszi időben, kellemetlenül saras barlangokban. Az utóbbtól eltekintve rendkívül hasznosan telt a nap, sok mindent megtudtunk a »hegyről«. Másnap volt egy kis izomlázam, a huszonötkilós zsákot még a Cseszkóból hozott hordkeret sem szívesen viselte.”

*Szablyár Péter az általuk feltárt barlang közelében a Nagy-Kevélyen, 1964-ben
(Szablyár Anna archívumából)*

Budapest, 1977.04.14.

„A barlangász témáinkon is erősen dolgozunk, majdnem minden este éjjelig rajzolom az ábrákat az évvégi jelentésbe. Az agyagkitöltés vizsgálatainkba az összes neves intézményt bevontuk: Földtani Intézet, Műegyetem, KFKI. Azt hiszem egy nagyon érdekes dolgot fogunk kihozni a dologból.”

Utazás

Várna (Bulgária), 1966.08.12.

„Itt vagyunk Várnában. Tökéletes balkáni állapotok. Rengeteg ember, rengeteg sorban állás. Ma fürödtünk a tengerben, elég meleg volt. A kaja elég szar, de ki lehet bírni. Holnap megyünk tovább Plovdivba. Vasutak alig járnak, a közlekedés borzalmas. Különben minden jó.”

Plovdiv (Bulgária), 1966.08.14.

„Tegnap éjjélkor érkeztünk ide Plovdivba. Az utazás borzalmas volt, de a város nagyon jól néz ki. Az idő közepes minőségű. A pályaudvar mellett campingezünk, reggelente lebontjuk a sátrunkat és beadjuk a ruhatárba.”

Tirnovó (Bulgária), 1968.08.17.

„Utunk harmadik napján itt olvadozunk Tirnovóban. Óriási a hőség, de nagyon klassz a város. Ma éjjel megyünk tovább Plovdivba. Már csak a hegyek hűvösségében bízunk.”

Hunedoara (Románia), 1971. (?)

„Isteni három napot töltöttünk fent a Retyezátban, naponta többször esett, de a hegyek nagyon klasszak. Éppen most ájultunk ki az öreg várából. Ma különben város napunk van. Reggel a »magas Déva« váránál róttuk le kegyeletünket. Este indulunk le a Fogarasba.”

Triglav (Szlovénia), 1972.08.09.

„Ma délután erre a csodálatos vidékre, a Triglav lábához értünk. Az idő eddig állati jó volt, egyszer sem esett. Holnap kezdjük öt napos nagy túránkat, remélem az idő nem változik. Pénzünkből kijövünk, bár nem rossz, hogy hoztunk kaját.”

Wroclaw (Lengyelország), 1977.09.06.

„Utunk végén idekeveredtünk Wroclavba. Érdekes hely, sok klassz, régi épülettel. Most egy minirepülőgéppel indulunk Varsóba, remélem nem fog nagyon megdöböltetni minket. Ennyi azért Lengyelországból is elég volt.”

New York City (USA), 1978.01.25.

„Óriási élményekben volt részem és remélem, hogy ez a sorozat folytatódik. Ide egyszer mindenkinek el kell jönni!”

Stuttgart (NSZK, ma Németország), 1978.04.15.

„Ez a München (vagy ahogy az olaszok nevezik Monaco) egy csodálatos város. Ma a templomokat és a Deutsches Museum-ot néztem meg. Holnap sajnos már megyünk tovább Stuttgartba onnan Düsseldorfba.”

New York City (USA), 1979.02.20.

„Amerika nem sokat változott tegnap óta, de nekem már nem olyan megdöbbenő (a többiek néznek mint a moziban).”

(?) Oregon állam (USA), 1984.07. (?)

„Hát ide is eljutottunk, a világ másik végére. Itt ma 55C volt árnyékban, de délután a Mount Hood oldalában hógolyóztunk. A program egy kicsit szoros és fárasztó, de nagy élményekben van részem. Időben nem tudtam még átállni ...”

New York City (USA), 1984. (?)

„Üdv, üdv innen messziről. Csodálatos, de helyenként nyomasztó vidékein jártunk ennek a városnak.”

(?) (Japán), 1986.09.16.

„Egy alaszakai landolás után, meglehetősen gyűröten érkeztünk meg a felkelő nap országába. A tömeg és a tempó már az első percben mellbe vágja az embert. Az idő kellemes, a munka, ha döcögve is, de tegnap beindult. Este egy német nyelvleckét néztem a TV-ben.”

(?) (Japán), 1986.09.16.

„Egy igen kimerítő, hosszú utazás után érkeztünk meg ebbe a percről-percre izgalmakat tartogató országba. Közben Alaszkában nézegettük a kitömött jegesmedvéket és a szebbnél szebb prémeket. Tegnap a munka is megkezdődött, és egyre intenzívebben folyik.”

(?) (Kína?), 1988.09.20.

„Igen érdekes napokat töltünk ebben a tízmilliós városban. Estére már egy kicsit nyomasztó ez a nagy tömeg, de nagyon érdekes a város. Reggel indulunk a Nagy Falhoz.”

Varsó (Lengyelország), 198?, (?)

„A hőségtől kissé alétlan ülök itt a Hotel Riviera 16. emeletén. A kilátás csodálatos a városra, az emberek, mint a hangyák innen felülről. Tegnap dél óta vagyunk Varsóban, maga a város nem tetszik, de az óváros az csodálatos. A hőség már néha zavaró, de azért inkább ilyen legyen, minthogy zuhogjon. A pénzem eléggé fogyogat, pedig csak lapokat és üdítő italokat vásárolok.”

Östersund (Svédország), 1993.08.05.

„Stockholm izgalmas, nyüzsgő város, óriási forgalommal. Most készülünk átkelni Norvégiába.”

Család

Budapest, 1977.02.23.

„A nappalok hosszabbodásával (a gyerekek) egyre korábban kelnek, a fél hatos riadó már mindennapos, kórusban kiabálják: Édesapa. Édesapa! Amikor már a falat rugdalják, kénytelen vagyok kimenni.”

Budapest, 1977.03.16.

„Most a változatosság kedvéért mindkét gyerek beteg. ... elviselhetetlenül viselkednek, ágyban nem akarnak maradni, ha viszont felkelnek, akkor állandóan marják egymást ...”

Budapest, 1977.04.14.

„Ismét foglalkoztat a gondolat, hogy ősztől megszervezzük a házi kamarakórust, kéthetenkénti egyszeri összejövetellel. Szeretném támogató véleményeket kérni!”

Munkahely, munka

Budapest, 1976.11.07.

„Most, kb. 3 hete kaptam egy teljesen új munkát, egy új öntöde telepítésének tervezését, nagy feladat, közeli határidők. Nagy kedvem van hozzá, így az »elejétől« csinálni valamit, nagyon szép feladat, csak lelkiismeretes elvégzéséhez sokkal több időre lenne szükség.”

Leptis Magna (Líbia), 1981.04.06.

„Egy barlangász számára nagyon izgalmas a környék, sok új barlangot találunk. Az ellátás kitűnő, a hangulat jó, a munka jól megy.”

Leptis Magna (Líbia), 1981.04.06.

„... az utóbbi napokban egy kicsit felmelegedett az idő. A mai nap ide, a képen látható Leptis Magnaba zárandokoltunk el. Csodálatos rommező, de rendkívül elhanyagolt állapotban, félig feltárva.”

(?) (Líbia), 1981.04.29.

„A múlt héten a képen látható Sabratahba kirándultunk. Szép hely, bár a tálalása nem a legötökéletesebb. A képen látható színház a legmonumentálisabb rom, szép mozaikok, fürdők, komplett házak utcák vannak viszonylag ép állapotban.”

Budapest, 1991.02.18.

„Itt az ALU-ban teljes a bizonytalanság, mindenki vár valamire, de igazából azt sem tudja, hogy mire. Két dolognak kellene párhuzamosan futni, a létszámcsökkentéssel összekötött átszervezésnek és a június végétől esedékes átalakulásnak (társasággá!). Valahogy egyik se megy, az emberek fásultak, érdektelenek.”

Budapest, 1991.02.22.

„Itt az ALUTERV-ben teljes a csőd-hangulat. A február végére ütemezett átszervezést most egy hónappal eltolták, egy sor személyekkel összefüggő kérdésben nem nagyon tudnak dönteni. Közben persze az értelmesebbje megy el. ... A hangulat ennek megfelelően elég nyomasztó. Én persze találok magamnak mindig csinálni valót, bár a bizonytalan helyzeteket nem nagyon szeretem hosszú távon.”

Családtörténet, egyebek

(A papír alapon kelt levelek után hosszabb szünet következett, majd fellendült az e-mail-forgalom. Utóbbiakból is válogattunk néhány tipikusnak mondható részletet.)

2011.05.12.

„Helllllllllllllllllló Unokák! [címeztek: Vidovszky Ágnes, Vidovszky István és Szablyár Anna] Mellékelten küldöm Nagytata [Dr. Banner Benedek nagyapánk] 1912-ben Ságról megjelent tanulmányát. Ha sikerül, hamarosan személyesen is eljutok ebbe a Nyitra-megyei kis faluba. Érdekes lesz (de talán szomorú is) az elmúlt száz év »eredményeit« látni!”

2011.05.31.

„Helllllllllllló Skacok! A képen az általam beszkenelt Spolarich-étterem fotó a Kárpátia kirakatában.” [Apai ágon a Spolarich család rokon, náluk dolgozott férje halála után nagyanyánk. Itt, a Kárpátiában ünnepeltük 2011 novemberében édesapánk 90. születésnapját.]

2011.07.05.

Helyzetjelentés Noszvajról [Műemlékvédelmi Nyári Egyetem]

„Helló Skacok! Elnézést a hosszú hallgatásért, de mire itt vége lett egy napnak éjjel lett. Eddig elég jó a program, érdekesek az előadások, jók az előadók. A felvidéki (Pelsőc, Rozsnyó, Betlér) kirándulás is jó volt, mert hiába jártam ott százszor, olyan helyekre is bevittek a műemlékesek, ahová egyébként nem lehet. Számomra a Csetneki templom volt a csúc, ami Mátyás templom méretű, és ma egy cigányokkal elárasztott jelentéktelen szlovákiai falu ékessége (lehetne). Ez is Andrassy birtok volt, jelentős iparral. Ma lesz a búcsúest, és holnap indulok haza. Ha hazaérem, jelentkezem! ... A képen a Csetneki templom orgonái látszanak, amelyeket a 14. században készítettek és ma is működőképessé!!! Különösen a felső nagyon cuki.”

2011.07.06.

„Helllllllló Skacok! A sági polgármester megkapta a fotókat + rajzokat CD-n, teljesen el volt ragadtatva. [Nagyapánk, Dr. Banner Benedek erről a faluról írta a disszertációját 1911-ben.] Kérte, hogy az életrajzot is megkaphassa, hogy a kiadvány szerkesztésénél figyelembe vehessék.”

*A könyvhéten dedikálja új könyvét 2013-ban
(Szablyár Anna archívumából)*

2011.07.06.

„Helllllllllllllllló Skacok! Ma reggel elcsoszogtam a Nefejejts utcába [itt lakott a család a háború előtt], fél óra várakozás után valaki beengedett, így készültek a fotók: Most már úgy döntöttem, hogy Apó 90. születésnapjára csinálók egy kis füzetet hajdani lakóhelyeiről, a Kúria utcának csak a helyét tudtam lefényképezni. Azt kéne megkutatni még, hogy a Nagyenyedről [később ide költözött Nagyanyánk a gyerekeivel] belső lakásfotók nincsenek-e?”

2011.07.14.

„Helllllllllllllllló Skacok! Leírtam Apó [édesapánk, Szablyár Ferenc] kéziratát, nyomtasd ki és add vissza neki, hogy »fésülje«, egészítse ki szükség szerint. Van benne néhány nagy tévedés ... Apó piarista kísérletét [a piaristákhoz járt két évig] sem hallottam eddig, de az biztosan így volt. No, majd alakul! ... Szerencsére itt a tetőtérben kellemes hűvös van.”

2012.09.24.

*„Elnézést, csak most jutottam a mentő-kábelhez! [Zalán Brúnó unokánk első születésnapjáról küldött képeket.] Nem világszám a minőség (ócska a telefon), **de ez a pillanat már elmúlt, ezért felbecsülhetetlen az értéke!**”*

Szablyár Anna

Március 15-i megemlékezés és tavaszi gyalogtúra Kecőbe

Jósvafőn immár haladó hagyománnyá vált, hogy március 15-én a Komlós-forrás felett található 1848-49-es emlékhelynél ünnepi megemlékezést tartunk, majd ezt követően – különböző környékbeli útvonalakat bejárva – gyalogtúrán veszünk részt. Nem volt ez másként idén sem, hiszen a Jósvafőért Alapítvány szervezésében, mindez 2024-ben is megvalósult.

A Jósvafőért Alapítvány
sok szeretettel meghívja soron következő rendezvényére

Hagyományörző tavaszi gyalogtúra

2024. március 15. (péntek)

Jósvafő – Aggtelek – Kecő – Kecő-völgy – Jósvafő

Tervezett program:

- ünnepi megemlékezés a Községháza előtti Kopjafás Emlékparkban
- séta a Komlós-forrás feletti emlékműhöz, az 1848-49-es forradalom és szabadságharc helyi eseményeinek felelevenítése
- szervezett utazás Aggtelekre, koszorúzás a Baradla-barlang aggteleki bejáratánál lévő Kossuth-emléktáblánál
- gyalogtúra Kecőbe (Szlovákia); koszorúzás az evangélikus templom kertjében álló emlékoszlopnál; pihenő és helyi sörök kóstolása a kecsői kocsmában; gyalogtúra a Kecő-völgyön át Jósvafőre

Praktikus információk:

- a Községháza előtti ünnepi megemlékezés kezdési időpontja: 9.00 (programgazda: Jósvafői Önkormányzat)
- a Komlós-forrás feletti emlékműnél tartott megemlékezés után a túra résztvevőit az önkormányzati falubusz szállítja át Aggtelekre
- a táv kb. 14 km, a szintkülönbség kb. 200 m
- eurót (sörre, kofolára, stb.) javallott hozni
- a Jósvafőre való visszaérkezés tervezett időpontja: 16.00

A Jósvafőért Alapítvány által közzétett hívogató plakát

A program most is a Községháza előtti Kopjafás Emlékparkban tartott önkormányzati ünnepi megemlékezéssel kezdődött, ahol ifj. Jóna Gábor polgármester beszéde után egy rövid emlékező műsorra és a 48-as kopjafa megkoszorúzására került sor. Ezt követően az ünneplők felsétáltak a Kóhorog aljában lévő emlékkőhöz, ahol Izápy Zsóka – az 1849. februári helyi eseményeket felidézve – mondott emlékező beszédet. Ezután néhány 48-as dal éneklésével, az emlékmű megkoszorúzásával és a szokásos nemzeti színű papírzászlók elhelyezésével zárult az esemény.

Tisztelt Ünneplők, Barátaink!

Tizenhárom éve ünnepelhetünk itt, az emlékkőnél. Amikor hazajövünk, ez az emlékhely jelenti a falu kezdetét, visszautazáskor itt búcsúzunk el a falutól.

2011 telén, nagy hidegben avattuk a követ, és emlékszünk, hogy dr. Ravasz István alezredes beszéde alatt Fefe, egy kinőtt, nyári uniformisban fagyott kockára, átélve a hegyen átkelők szorongatott helyzetét. Az itteni történéseket részletesen olvashatjuk a visszaemlékezésekben, pl. a 2002-es Helytörténeti Füzetek 17. számában, dr. Zalán Benedek tollából, amiből egy rövid részletet olvasok most fel:

„Az elővéd Parrot vezetésével február 11-én hajnali 5-kor elindult Szinből az aggteleki hegyen át Tornaljára, ahova nagy nehézségek árán este 6-ra ért oda. Pontosabban egyharmadának sikerült a hegyen átjutnia, sok kocsinak meg kellett várnia míg a hold feljön, hogy lassan tovább tudjanak haladni. A hágó Jósvafő és Aggtelek között befalazott kötőmegekkel volt elzárva, amit valószínűleg a lakosság hordott oda. Ezt sikerült elbontani, de ezzel a megpróbáltatásoknak még nem volt végük. A keskeny, rossz állapotú hegyi út gyakran 25-30 fokok emelkedőt jelentett. Gyakran volt ékekre, emelőkre szükség. Tetézve gondjaikat az utat jégpáncél borította, így majdnem hogy lépésként estek el a lovak. Herzmanowsky ezredes lova lábát törte. Azon nyomban le is lőtték. Először a csapatok, majd végül a kocsik (1400 db.) keltek át. 36 órán át tartott az átkelés. A csapatok többsége már rég elhagyta a hágót mikor az utolsó kocsik még a hegyen voltak.”

Ez az emlékmű nem csak az eseményekről és a szereplőkről szól, ez számomra az elköteleződésnek is emléket állít.

Székely Kinga 1999-ben falutörténeti kutatás közben talált rá a bécsi Hadügyi Levéltárban a könyomatra, ami az átvonuló hadakat ábrázolja, ezután Szablyár Péter meg akarta jelölni a helyet, és segítői is voltak a megvalósításban, és itt ünneplünk mi is.

Mindenki: a harcolók, az ellenállók, a falut szerető tevékeny emberek és mi is, akik itt vagyunk, mind elköteleződünk valami mellett.

Ezek az elköteleződések alakítják a világot, reméljük leginkább jó irányba!

Köszönjük, hogy együtt ünnepelhetünk!”

Izápy Zsóka emlékező beszéde 2024. március 15-én

*Emlékezés és koszorúzás a Kőhorog aljában lévő, 1848-49-es emlékhelynél
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

A megemlékezést követően a gyalogtúrára is vállalkozó résztvevőket az önkormányzati falubusz szállította át a Baradla-barlang aggteleki fogadóterébe. Itt a barlangbejárat közelében, az 1992-ben elhelyezett Kossuth-, illetve a sziklafalon található Petőfi-emléktáblát is megkoszorúztuk. Majd Kecső felé vettük az irányt, és a régi határállomás épületét érintve, az egykori határsávon haladva gyalogoltunk kitérőt út felé. Útközben a kiváló kora tavaszi napsütésben meg-megállva, jókedvűen beszélgetve és nosztalgizva – a Poronya-tetőt és a közelében lévő egykori őrhely nyomait is megszemlélve – értük el a Kecső-patak forrásvidékét. Mivel a gyalogtúrát és a kecsői látogatást Kontra Lacival és Marton Ádammal előzetesen már bejártuk és előkészítettük, így mindkét meglátogatni kívánt helyszínen vártak bennünket. Előbb az evangélikus templom kertjében álló emlékoszlopnál énekeltük el közösen az 1848-49-es szabadságharc legnépszerűbb toborzó dalát, a „Kossuth Lajos azt üzenté” című nótát, majd együtt emlékeztünk és koszorúztunk a falu polgármesterével. Ezt követően Gerencsér Nikoleta Asszony egy kötetlen beszélgetés keretében mutatta be számunkra a település múltját és jelenét. Kérdéseinkre válaszolva felvázolta a helyi önkormányzat jövőbeni céljait is, mely szerint – alkalmazkodva a nemzeti parki státuszukhoz – települési szintű környezetkímélő gazdálkodás bevezetését tervezik. Jósvafőiként jó volt hallani az előremutató tervekről, meg arról is, hogy ezek szerint a határ túloldalán van érdemi együttgondolkodás és együttműködés a nemzeti park és a település vezetői között.

*Emlékezés és koszorúzás a kecsői emlékoszlopnál
(Fotó: Berecz Béla)*

A megemlékezést követően – útközben ismerősökkel találkozva és beszélgetve – átsétáltunk a másik kecsői helyszínünkre, a helyi vendéglőbe, ahol az első szomjoltó italra az előző polgármester vendégei voltunk! Érdekesség, hogy ezen a napon csak a mi kedvünkért nyitott ki korábban a kocsmát, amit túracsapatunk az elfogyasztott italok mennyiségével hálált meg. Ez persze nem esett nehezünkre, hiszen a hátizsákokban hozott szendvicseinkből falatozva figyelhettünk az evés és az ivás közötti egyensúlyra és harmóniára is. Mivel jó társaságban gyorsan telik az idő, a vidám kvaterkázás közben meglepődve kellett tapasztalnunk, hogy – amennyiben hazafelé, a Kecső-völgyben nem szeretnénk a sötétben botorkálni – indulnunk kell. Így rövid búcsúzkodás után szomorú szívvel, de jó érzésekkel hagytuk el a kecsői házakat, és a patak folyását követve, az esti szürkület előtt gond nélkül tértünk vissza Jósvafőre. Ezúttal is köszönjük a kecsőiek szíves vendéglátását, melyet már csak azért is megbecsülünk, mert korábban a COVID-világjárvány miatti határzár, tavaly pedig a zord, esős időjárás akadályozott meg bennünket abban, hogy meglátogassuk a Kecső-patak által szomszédos településünket.

„Az igazi hagyomány sosem a múlt élethű visszaállítására törekszik, hanem arra, hogy elibe álljon annak a pusztulásnak, amit az idő, a feledékenység, a dolgok természetes halála elhoz közénk.” Ennek megfelelően jövőre – új útvonalat keresve és Csóóri Sándor fenti gondolatait szem előtt tartva – folytatjuk az emlékezést és a túrázást. E tervünk megvalósításában az új csatlakozókat is szeretettel várjuk!

*Eszegetés, iszogatás és kvaterkázás a kecsői kocsmában
(Fotó: Tóth Éva Mária)*

*A hazafelé tartó emléktúrázók egy csoportja a Kecső-völgyben
(Fotó: Berecz Béla)*

Berecz Béla

**VII. Nemzetközi Barlangi Fotós Találkozó
Jósvafő, 2024. július 13–21.**

2024 júliusában Egri Csaba és Borzsák Sarolta barlangászok szervezésében nagyszabású nemzetközi barlangi fotós találkozóra került sor Jósvafőn. Az eseménysorozat még 2011-ben kezdődött Franciaországban, amikor francia barlangi fotósok szervezték meg az első ilyen találkozót. Azóta, ha a nem is minden évben, de néhány évente sor kerül egy hasonló eseményre a világ legkülönbözőbb barlangos vidékein.

A 2024-ben immár hetedik alkalommal rendezett tábor központja a jósvafői parókia volt, de a nagy létszám miatt a résztvevők elszállásolásában az Ófalui Vendégház és a Jósza Vendégház is részt vett. A tábor résztvevői 9 országot képviseltek: a fotósok és segítők az Egyesült Királyságból, az USA-ból, Csehországból, Svájcban, Szlovéniából, Franciaországból, Németországból, Spanyolországból és Brazíliából érkeztek. Ez utóbbi különösen jelentős volt, hiszen a dél-amerikai országból összesen 7 résztvevő volt! A külföldi fotósok kalauzolásában helyi barlangászok is közreműködtek, összesen 16 magyar, illetve szlovákiai barlangász segítette a barlangtúrák és a fotózások lebonyolítását. A segítőkkel együtt a tábor létszáma így összesen 40 fő volt.

*A VII. Nemzetközi Barlangi Fotós Találkozó résztvevői
(Fotó: Philippe Crochet)*

A barlangi fotós találkozó legfontosabb célja az volt, hogy az ide látogató külföldi fotósok eljuthassanak a környék leglátványosabb barlangjaiba, és ott minden lehetőséget és segítséget megkapjanak, hogy jobbnál jobb képeket készíthessenek. Az egy hét alatt összesen 6 nap telt el barlangi fotózással. Mivel sötétben fényképezni meglehetősen lassú és időigényes folyamat, továbbá az egyénileg alkalmazott világítástechnika miatt több fotós nem tud egyszerre egy helyen dolgozni, mert zavarják egymást, ezért a fotósok felváltva, vetésforgó-szerűen keresték fel a barlangokat. Természetesen minden fotóstúrának volt magyar túravezetője és segítője, hiszen egy barlangban elengedhetetlen a helyismeret. A tábor ideje alatt mindenki eljutott a nemzeti park legjelentősebb barlangjaiba: a Baradla-barlang hosszútúrájára és a Retek-ágba, a Béke-barlangba, valamint az Esztramos-hegy barlangjaiba. A többi felkínált helyszín közül már minden fotós saját érdeklődési körének és technikai tapasztalatának megfelelően választott. Így lehetőség volt fotózni a Vass Imre-, a Meteor-, és a Kossuth-barlangban, valamint az alsó-hegyi Almási-zsombolyban. Ezen felül a Speleo Rožnava barlangkutató csoport tagjainak köszönhetően a tábor ideje alatt mindenkinek lehetősége volt meglátogatni egy szlovákiai barlangot is.

*Fotóstúra után, a Baradla jósvafői kijáratánál
(Fotó: Annie Guiraud)*

A hét közepén – mintegy pihenőnapként – a tábor résztvevői egy szlovákiai kiránduláson vettek részt, amelyen délelőtt a betleri Andrassy-kastélyt, majd délután a Dobsinai-jégbarlangot látogatták meg. A pihenőnap nem csak a remek program miatt volt különleges, de az aznap esti, bográcsos vadpörkölt vacsora miatt is, melyet a nemzeti park dolgozói személyesen készítettek el, és ezzel vendégelték meg a táborlakókat.

A külföldiek részéről nagyon pozitív visszajelzések érkeztek mindenről, amivel itt találkoztak: a világörökség részét képező barlangjainkról, a jósvafői helyszínről, a falu kedves hangulatáról, a gyönyörű tájról, a magyar vendégszeretetről, a finom ételekről és a remek hazai borokról. A mi számunkra pedig az volt hatalmas öröm, hogy minden problémától mentesen, nagyon jó hangulatban sikerült ezt a tábort megszervezni. Reméljük, hogy a tábor alatt készült fényképek legjobbjait nemsokára egy kiállítás keretében tudjuk majd bemutatni.

*Finom volt a bográcsos vadpörkölt vacsora
(Fotó: Ricardo Martinelli)*

Borszák Sarolta, Egri Csaba

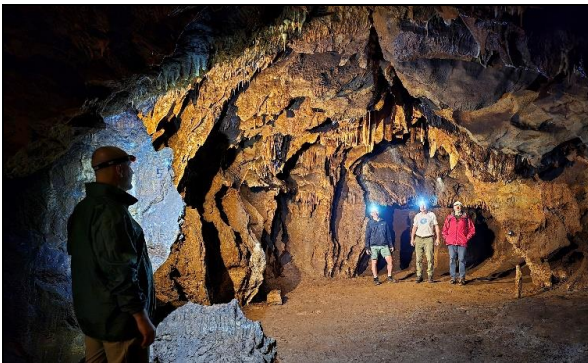
Beszámoló a negyedik Tájházi Találkáról

Negyedik alkalommal „találkázunk” idén (július 27-én) a tájházban. Szablyár Péter régebben hasonló szándékkal szervezett ilyen néven alkalmakat, akkor is értékeket mutatott be, és az együttlét akkor is nagyon fontos volt.

Minden évben van egy délelőtti és egy délutáni esemény. Most délelőtt Vass Imre-barlangi sétát hirdettünk, amit nem várt nagy érdeklődés kísért. A létszám nagysága miatt nem is egy, hanem három csapatra osztva tudtuk csak mindenkinek megmutatni a barlang jól járható szakaszát.

*Gyülekezés a Vass Imre-barlangi túrához
(Fotó: Istenes Judit)*

*Séta a Vass Imre-barlangban
(Fotó: Stibrányi Gusztáv)*

Időközben délelőtt egy másik esemény is zajlott a tájházban. Kézműves foglalkozás volt, amin a batikolást és a papírfonást is megtanulhattuk.

A délutáni program egy kiállítással indult és előadásokkal folytatódott. A megnyitóban megemlékeztünk a jeles évforduló kapcsán Maucha Lászlóról, aki a falu díszpolgára és idén lett volna 90 éves.

A kiállítás tárgyait idén a falubeliek, gyerekek és felnőttek saját kezűleg alkották meg, ez volt a címe, hogy „saját kezűleg”. Volt a kiállításon kötött, hímzett, batikolt, szövött, fonott, festett, szerelt, faragott, varrott tárgy is. Igazán ügyes, mives munkákat állíthattunk ki. Az érdekességek közül kötött ruhadarabok, batikolt terítők és festmények említhetők, de egy saját kézzel varrott táská és egy csillagászati távcső is bemutatásra került! Ez utóbbi attrakció volt a javából, mert napkitöréseket és napfoltokat tanulmányozhattunk vele ott a tájház udvarán a távcsövet készítő Újvárosy Antal vezetésével! Alább láthatunk néhányat az alkotások közül.

*Ikon másolat (Sohár-Wehovszky Valéria festménye)
(Fotó: Istenes Judit)*

*Papírfonással készült kosarak (Balda Jánosné alkotásai)
(Fotó: Istenes Judit)*

*Háziszőttesre hímzett keresztszemes díszpárnák (Berecz Lajosné hímzései)
(Fotó: Istenes Judit)*

*Borzsák Péter saját kézzel készített fotós táskája
(Fotó: Istenes Judit)*

*Újvárosy Antal saját készítésű távcsővel mutatja a napfoltokat és a napkitöréseket
(Fotó: Istenes Judit)*

*Sz. Tóth Erika a saját kezűleg batikolt textilképei előtt
(Fotó: Istenes Judit)*

*Szőlőlevélen kínált páran főtt gombóc (Vostyár Gáborék alkotása)
(Fotó: Istenes Judit)*

Az ez évi aktualitás a Vass Imre-barlang feltárásának 70 éves évfordulója volt. A barlangot sokáig kutatták és a folytatását azóta is keresik. A régi feltárásról Izápy Gábor, a mai kutatásokról Gruber Péter számolt be. A harmadik előadást falubeli háztulajdonos barlangász, Nyerges Miklós tartotta, aki a múlt évben a Magyar Barlangi Mentőszolgálat vezetőjeként vett részt egy sikeres és nagyon nehéz törökországi mentésben, amiről vetítettképes beszámolót tartott.

Az idei vendéglátásnál elhatároztuk, hogy valamilyen helyi ételt kínálunk, így esett a választás a párán főtt gombócra, amit kézből lehetett kínálni és enni. Ezt Vostyár Gáborék csapata saját kezűleg készítette, így ez is felkerült a „saját kezűleg” listára.

A nap zárása a 2000-ben bemutatott színdarab, Rejtő Jenő és Nádasdi László Jutalomjáték c. színmű volt, ami igazából nem a szerzők akaratából, de Salamon Gábor jutalomjátéka lett! Igazán most is jól szórakoztatott minket!

Jövőre is szeretnénk egy ilyen jó hangulatú napot szervezni július 26-án, szombaton. Addigra biztosan találunk valami újabb bemutathatót ...

Izápy Zsóka

*Pillangók (Sz. Tóth Erika batikolása)
(Fotó: Istenes Judit)*

Örömhírek

*Vostyár Gábor és Vostyár-Tóth Krisztina harmadik gyermeke,
Vostyár Rozi 2024. március 9-én született Miskolcon*

*Homoki Kata és Bara Ferenc első gyermeke,
Bara Sára 2024. április 2-án született Kazinbarcikán*

*Garda Szilvia és Bak Tamás második gyermeke,
Bak Tamás 2024. november 17-én született Kazincbarcikán*

*Lócskáné Garan Eszter és Lócska Ferenc második gyermeke,
Lócska Mira 2024. november 25-én született Kazincbarcikán*

Szívből gratulálunk a kisbabák születéséhez!

Izápy Zsóka

Holtak emlékezete

Jóna Albert, élt 78 évet (1945–2023)

Búcsúztatta 2023. december 5-én Mező Arnold jósvafői lp. **Textus:** II Timótheus 4, 7–8: „*Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam, végül eltételezt nekem az igazság koronája ...*”

Bak József, élt 71 évet (1952–2024)

Búcsúztatta március 12-én Mező Arnold jósvafői lp. **Textus:** Galata 6, 7–8: „*Ne tévelyegjetek: Istent nem lehet megcsúfolni. Hiszen amit vet az ember, azt fogja aratni is: mert aki a maga testének vet, az a testből arat majd pusztulást; aki pedig a Léleknek vet, a Lélekből fog aratni örök életet.*”

Pogány József, élt 67 évet (1956–2024)

Búcsúztatta március 19-én Kölönte Sándor szini lp. **Textus:** János 3, 1–2: „*Volt a farizeusok között egy Nikodémus nevű ember, a zsidók egyik vezető embere. Ő egy éjjel elment Jézushoz, és így szólt hozzá: Mester, tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul, mert senki sem képes megtenni azokat a jeleket, amelyeket te teszel, csak ha Isten van veled.*”

Jónyér Csaba, élt 62 évet (1962–2024)

Búcsúztatta március 20-án Kölönte Sándor szini lp. **Textus:** Máté 7, 13–14: „*Menjete be a szoros kapun! Mert tágas az a kapu, és széles az az út, amely a kárhozatba visz, és sokan vannak, akik bemennek azon. Mert szoros az a kapu, és keskeny az az út, amely az életre visz, és kevesen vannak, akik megtalálják azt.*”

Berecz Béláné, szül.: Dely Vilma, élt 82 évet (1941–2024)

Búcsúztatta június 22-én Hangó István Miskolc-Avasi lp. **Textus:** Zsoltárok 103, 1–4, 15, 17: „*Dávidé. Áldjad, lelkem, az URat, és egész bensőm az ő szent nevét! Áldjad, lelkem, az URat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled! Ő megbocsátja minden bűnödöt, meggyógyítja minden betegségedet, megváltja életedet a sirtól, szeretettel és irgalommal koronáz meg. Az ember napjai olyanok, mint a fű, úgy virágozik, mint a mező virága. De az ÚR szeretete mindörökké az istenfélőkkel van, és igazsága még az unokáikkal is.*”

Malomsoki Pálné, szül.: Mizser Jolán, élt 87 évet (1937–2024)

Búcsúztatta szeptember 27-én Szegedi Csaba ragályi lp. **Textus:** Zsoltárok 73, 23–26: „*De én mindig veled leszek, mert te fogod jobb kezemet. Tanácsoddal vezetsz engem, és végül dicsőségbe fogadsz. Nincs senkim rajtad kívül a mennyben, a földön sem gyönyörködöm másban. Ha elenyészik is testem és szívem, szívemnek közsíklája és örökségem te maradsz, Istenem, örökké!*”

Résztvünk a hozzátartozóknak, elhunyt szeretteik nyugodjanak békében!

Izápy Zsóka

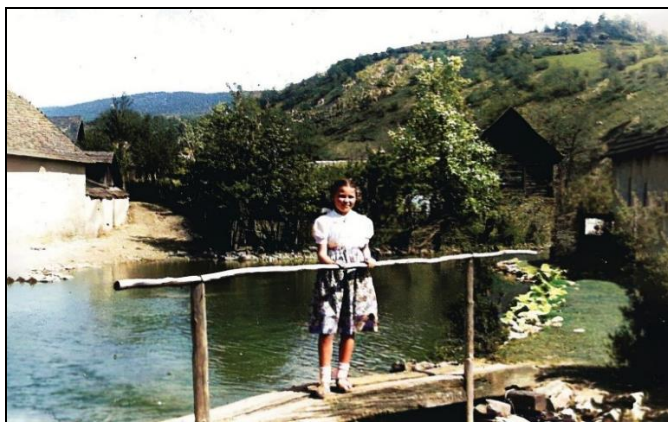
**Elment Vilmuka
(Édesanyánk emlékére)**

Mondják: „Szép temetés volt!” Bár Kontra Laci szerint „szép temetés” és „jó munka” nem létezik, ennek ellenére több résztvevő is jelezte, hogy Hangó tiszteletes szépen eltemette Vilmukát. 2024. június 22-én, szombat délelőtt a jósvafői harang érte szólt. A Mál-oldalban ekkor kísértük utolsó földi útjára és helyeztük hamvait örök nyugalomra. Családtagjai, rokonai, egykori munkatársai, közeli és távoli ismerősei itt köszönhettek el Berecz Béláné, született Dely Vilmától. Nem voltak gyászhuszárok. A református szertartás szerinti búcsúztatás és temetés – a helyi hagyományok szem előtt tartásával – családi szervezésben történt. (Így gondoltuk helyesnek, így tudtunk igazán személyesen is elbúcsúzni Tőle.) Ő mindezt már az égből szemlélte és bizonyára elégedetten mosolygott, hiszen ahogyan kérte, a 38 éve el(ö)készített sírba kerültek hamvai: „Béla mellé”...

*Berecz Béláné, született Dely Vilma (1941–2024)
(Berecz Vivien és Berecz Márton archívumából)*

Dely Vilma, Dely Benjámín és Bak Margit második gyermekeként 1941. október 9-én, Jósvafőn látta meg a napvilágot. A családjától kapott Vilma nevet nem nagyon szerette, sokszor elmesélte, hogy apai nagymamája erőltette szüleire ezt a keresztnévet. (Élete során ezt az érzést árnyalhatta a közelében lévők által használt Vilmuka, Vilmuci, Muci, Vilmácska megnevezés.) A kis Vilmukának – második világháborús gyermekként – traumákkal nehezített kisgyermekkor jutott, ráadásul 1944 és 1948 között, közel négy évig a háború végén szovjet kényszmunkára elhurcolt édesapját is nélkülöznie kellett (BERECZ 2018). Az általános iskola nyolc osztályát a Rákosi-rendszerben, szülőfalujában végezte, az 1955/56-os tanévben tanulmányait kitűnő bizonyítvánnyal zárta. Ennek ellenére – mivel kulákként és besorozatlansági kényszerrel sújtott földműves szülei a középiskolai tanulmányok költségeit nem tudták vállalni – fájó szívvel, de le kellett mondania a továbbtanulásról. (Bizonyára ezért is volt annyira fontos számára, hogy gyermekei tanuljanak, és diplomát szerezzenek.) Így nem maradt más választása, mint hogy tizennégy és fél évesen munkába álljon. Előbb 1956 szeptemberétől 1958 májusáig – a helyi erdészet alkalmazásában – csemeteültető brigád tagjaként dolgozott, majd 1958. június 1-től az akkor még az IBUSZ-hoz tartozó Tengersizem Szállóban, konyhalányként sikerült elhelyezkednie. Abban az időben nehéz volt ide bekerülni, de szerencséjére Szakal Erzsébet unokanővére tudott neki ebben segíteni. (Az itt kapott munkabérből szüleit és bátyja erdészeti tanulmányait is önzetlenül támogatta.) Szerette a tengersizemes konyhai munkát, különböző okok miatt még az is előfordult, hogy szakácsként neki kellett megfőznie az asznapi ebédet, amiért jónéhány vendég- és munkáltatói dicséretet is kapott. (Az itt tanult főzési és sütési tudományát gyermekei és unokái legnagyobb örömeire, egészen öreg koráig gyakorolta. Közéleben „aki szeret, az etet” szellemében senki sem éhezett!)

*Vilmuka a Pap-pallón, 1954-ben
(ifj. Berecz Béla archívumból)*

1962. december 8-án kötött házasságot a szintén jósvafői családból származó Berecz Bélával. A két család közel lakott egymáshoz, így nem volt probléma, hogy előbb a Kúriának nevezett Táncsics utcai Dely-portán, később pedig a Dózsa György utcai Berecz-portán talált otthonra a fiatal pár. Közös családi életük során két gyermekük született, Béla és Mária. Vilmuka a gyermekek nevelése és általános iskolai taníttatása idején háztartásbeliként otthon tevékenykedett, közben háztáji állattartással és növénytermesztéssel járult hozzá a család megélhetéséhez. Amikor a gyerekek középiskolások lettek, újra munkába állt és 1980. január 1-től az Aggtelek–Jósvafő Közös Községi Tanács Jósvafői Kirendeltségén hivatalsegédként helyezkedett el. 1985-ben betegeskedő édesapját, a következő évben pedig az akkor még csak 47 éves férjét is elveszítette. Házastársának 1986. szeptember 5-én bekövetkezett váratlan és hirtelen halála végleg megváltoztatta a család addigi életét. Innentől kezdve egyedül viselte a családi terheket és támogatta gyermekei felsőfokú tanulmányait. Megromlott egészségi állapota miatt 1992 áprilisában leszázalékolták, majd 1996-ban – elérve az akkori öregségi korhatárt – nyugdíjba vonult. Ebben az időszakban idős édesanyját is ápolta, akit 1992-ben temetett el. A kétezres évek elején a szintén Jósvafőn élő Dávid Károly személyében új társra talált, akinek 2012 és 2016 között ápolója is volt. Mindeközben nála is jelentkeztek az időskori betegségek tünetei, ezért innentől már ő is rendszeres szakorvosi kezelésekre szorult. Közben 2007-ben, bátyja tragikus halálával újabb feldolgozhatatlan trauma érte, mely tovább rontotta testi és mentális egészségét. Ennek következtében 2016-tól már ő is tartós gondozásra szorult, mely eleinte otthonában – házi segítségnyújtás keretében – még orvosolható volt, de 2020 őszén már neki is be kellett költöznie az állandó felügyeletet és gondozást biztosító szendrőládi Szent Kamill Idősek Otthonába. Ezt követően, 2022 decemberétől haláláig a miskolci székhelyű Szépkorúak Háza lakója volt.

*Dely Vilma és Berecz Béla esküvői fényképe 1962-ből
(ifj. Berecz Béla archívumból)*

Nyugdíjas éveiben a legnagyobb örömet négy unokája jelentette számára. Amikor megtudta, hogy hazajönnék hétvégére, felülkerekedett fájdalmain, nehézségein és izgatottan várta a péntek estét. Boldog volt, hogy újra láthatja őket, hallgathatja ifjúkori történeteiket, süthet, főzhet rájuk, csomagolhat nekik finom ételeket és süteményeket. Életének utolsó két hetét leszámítva, boldogan szavalta nekik Szablyár Péter unokái születésére írott köszöntő verseit, melyek kitörölhetetlenül beleégtek az emlékezetébe. A számára ismeretlen emberekkel kezdeményezett beszélgetéseit is mindig azzal kezdte, hogy neki négy unokája van, születési sorrendben: Marcika, Adélka, Andriska és Lillácska. Borzasztóan büszke volt rájuk, saját és szüleitől örökölt ékszerait is unokáinak adományozta, hogy ők vigyék tovább a családi emlékezetet. Megadott számára, hogy Marci és Adél esküvőjén még részt vegyen. Inspirálta, hogy vőlegényként és menyasszonyként láthatta két nagyobbik unokáját. Élete végére nagyon elfáradt, minden életenergiája elfogyott, és 2024. június 9-én, 9 óra 7 perckor – feladva a földi küzdelmet – visszaadta lelkét a Teremtőnek.

*Vilmuka a Pap-pallón, 2019-ben
(Fotó: Istenes Judit)*

A temetés után, a Községháza közösségi termében tartott szeretetvendégségen immár az emlékére koccintva került szóba, hogy családtagjai mindig számíthattak Rá. A másik fontos megállapítás Jósvafőhöz való ragaszkodása volt. Távollétei alkalmával – gyermek- és idős korában egyaránt – már 1–2 nap után hazavágyott! Jól illett rá Tamási Áron idevágó idézete, miszerint „*azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne*”. Neki Jósvafő jelentette ezt a helyszínt, melynek szeretetét utódainak is továbbadta...

Mindent köszönünk Nagyi! Béke legyen Veled!

Berecz Béla

Irodalom:

BEREZ B. (2018): 70 éve történt... Jósvafőről szovjet kényszermunkán: nagyapám fogságának története – Jósvafői Helytörténeti Füzetek 43: 61–70.

Malomsokiné Mizser Jolán emlékére

Malomsoki Pálné Mizser Jolán 1937. február 24-én született Jósvafőn. Egész életét szülőhelyén, ebben a csodás kis hegyi faluban töltötte. Az általános iskola elvégzése után nem tanult tovább, már egészen fiatalon a Tengersizem Szállónál kezdett el dolgozni. Később itt ismerkedett meg a férjével, Malomsoki Pállal. Házasságukból három lányuk született, Márti, Magdi és Mirtil. Új családi otthonukat a település kecső-szögi részében építették, ahol halálukig éltek. Jolika nénit – Jósvafőn csak így szólították – minden ide kötötte, szerette a kétkezi munkát, nem nagyon tudott lazítani. Ha nem kapálta a kertjét vagy nem gondozta a virágait, akkor kézi-munkázott. Sok szép párna, futó, terítő őrzi két keze alkotását. Énekelni is nagyon szeretett. Férjével tagjai voltak a Jósvafői Népdalkörnek. Sokszor, sok helyen felléptek, még Cannes-ba is eljutottak. Érdekelték a világ történései. Nagyon sokat olvasott. Szeretett sütni, főzni, sok-sok finomsággal várta a hozzá betérő vendégeket, rokonokat. Imáda unokáit, dédunokáit, soha nem felejtette el születés- és névnapjukat. Az utóbbi években mozgásában egyre korlátozottabbá vált, az idén már csak a saját udvarában tudott sétálni. Végül csípőcsont-törése után már nem tudott lábra állni, állandó gondoskodásra szorult. Idősek házába került, ahol szeptember 12-én érte a halál. A jósvafői temetőben, szeptember 27-én kísértük utolsó útjára. A Kecő-szög meghatározó arca volt. Hiányozni fog. Nyugodjon békében!

*Malomsoki Pálné, született Mizser Jolán (1937–2024)
(Malomsoki Márta archívumából)*

Malomsoki Márta

id. Jóna Albert (1945–2023) emlékezete

Elment a nagy vadász, a jósvafői múlt kiváló ismerője, régi történetek mesélője, a helytörténeti füzetek lelkes olvasója és támogatója, a mindenre emlékező „öreg”.

Tősgyökeres jósvafői család második gyermekeként, Rozsnyón született. Gyermekkorát és általános iskolai éveit Jósvafőn töltötte, majd Csongrádon folytatott vadgazdálkodási tanulmányokat. Bizonyítvánnyal a kezében 1964-ben már vadórként dolgozott a Cserehát erdeiben. Ekkor ismerkedett meg feleségével, Kovács Borbálával is, akivel 1967-ben kötött házasságot. Visszatelepült Jósvafőre, pályáját a Borsodi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság Szini Erdészeténél folytatta. Tíz éven keresztül naponta járt fel Szelcepusztára, majd 1978-ban feleségével és két fiúgyermekével felköltözött a nagy múltú vadásztanyára. Előbb beosztott vadász-ként, majd területvezető vadászként dolgozott itt, összesen 35 esztendőn át.

Az évtizedes erdőjárás a karsztvidék egyik legkiválóbb ismerőjévé tette. Vadász szakemberként komoly tekintélyre tett szert a környéken, nevét a borsodi végeken minden zöld ruhás, puskás ember ismerte. Idős korára igazi vadászlegenda lett, szakmai körökben tisztelték és elismerték. Vadászattal-vadgazdálkodással kapcsolatos munkájáért 2002-ben a Hubertus kereszt aranyfokozatát is megkapta.

*Albert bácsi, jellegzetes mosolyával és kéztartásával
(Fotó: Oláh-Jóna Zsuzsanna)*

Nyugdíjba vonulása (2005) után visszaköltöztek Jósvafőre. Életének csendesebb szakasza következett, otthon tett-vett, kijárt a szőlőhegyre, részt vett a helyi gyülekezet életében. Szívesen és izesen mesélt, több évtizeddel korábbi eseményekre is jól emlékezett, megfakult, ősrégi fotókról is beazonosította a rajta levő személyeket. Segítségével a helytörténeti füzetekben számos tanulmány született.

Felesége, Borika néni halálával elvesztette a jó kedve, betegeskedett, majd ő is eltávozott a „minden élők útján”.

Isten nyugosztalja Albert bácsi!

Szomorad Ferenc

Miért éppen Jósvafő?

A JHF legutóbbi nyolc számának állandó szereplője lett a „Miért éppen Jósvafő?” rovat. Ennek megfelelően évről-évre olyan Jósvafő iránt elkötelezett személyeket kértünk történetük megírására, akik a településhez való ragaszkodásukat házvásárlással is megerősítették. Ezáltal – egy a helyiek által elhagyott, „kihalt” porta felújításával és új életre keltésével – az itteni kisleltek elnéptelenedésére adott pozitív válasz népszerűsítéséhez is hozzájárultak. A sorozatban eddig nyolc olyan család krónikáját ismerhették meg az olvasók, akik megtiszteltek bennünket és – „a szó elszáll, az írás megmarad” gondolat jegyében – az utókornak is megörökítették történetüket. Köszönet érte!

Ellenben rovatgazda társammal idén úgy gondoltuk, hogy nem kérünk fel új szerzőt, hanem e hasábkon egyfajta mérleget vonva, mi összegezzük eddigi tapasztalatainkat. Elmondható, hogy már 2016-ban is olyan pozitív szellemiségű rovatban gondolkodtunk, melyben helyi emberként a Jósvafőn (is) elkerülhetetlen változásokat mutatjuk be az olvasóknak. A közzétett történeteket leginkább a porták kihalásának és elnéptelenedésének, illetve ennek következtében az üdülőfaluvá válás megállíthatatlan, lassú folyamatának bemutatásához, megértéséhez és elfogadásához szántuk fontos eszköznek. Ennek megfelelően az írásokhoz – a felkérést elfogadó szerzők figyelmébe – az alábbi szempontok megfontolását ajánlottuk:

- az írás szubjektivitása (a rovatgazdák által felkért szerzők döntenek el, hogy mit oszthatnak meg az olvasókkal),
- a történetvezetés szabadsága (a családtagok külön-külön, saját nézőpontjukból, de közösen is elbeszélhetik a történetüket),
- az időrend tartása (lehetőség szerint az első jósvafői látogatástól kezdődően, napjainkig következzenek az események, illetve a jövőbeni tervek is bátran térjenek ki a szerzők),
- a házvásárlás rövid története,
- lehetőség szerint a megvásárolt ingatlan rövid lakóház-, illetve családtörténete,
- a helyi emberekhez fűződő kapcsolat általános és/vagy konkrét bemutatása,
- a maradandó jósvafői emlékek és élmények megörökítése,
- az írás fotókkal való tördelése és „színesítése” (a régi és jelenkori fotók egyaránt izgalmasak lehetnek és erősíthetik a vizualitást).

Ha a fentiek alapján számba vesszük az eddigi tapasztalatokat, megállapíthatjuk, hogy ezidáig nagyszerű írások születtek. Ezek szerzői időrendben: Dr. Miklós Anna, Kovács Katalin (Schág Dánielné, Herta Néni) és Schág Éva, Sohár István, Kovács Katalin és Borzsák Péter, Izápy Zsóka és Izápy Gábor, Szabó Andrea és Szabó Géza, Gáti István és Kovalóczy György. Az elmúlt nyolc évben mindössze két esetben fordult elő, hogy a felkért személyek nem vállalták történetük publikálását.

Természetesen mindezt tiszteletben tartva, megbeszéltük az érintettekkel, hogy számukra a lehetőséget továbbra is nyitva tartjuk. Majd jelezzék, ha esetleg meggondolták magukat. A rovattal kapcsolatos további – leginkább meglepő – tapasztalat a tavalyi lapszámomban megjelent íráshoz fűződik. Ebben Kovalóczy Gyuri osztotta meg a József Attila úti portájuk 30 évvel ezelőtti megvásárlásának történetét (KOVALÓCZY 2023). Az írás megjelenését követően jött a hír, hogy eladó az ingatlan 50%-os tulajdonhányada. Majd újabb hír érkezett, miszerint a Jósvafői Önkormányzat (élve elővásárlási jogával) megszerezte ezt a bizonyos feles tulajdonrészt, melyet azóta már eladásra kínál. Ez a furcsa és véletlen egybeesés – melynek hátterét nem ismerjük – sokakkal együtt bennünket is meglepett és gondolkodásra késztetett. (Mivel ez a történet a Jósvafőn ingatlanlansal rendelkező tulajdonosok számára számtalan tanulsággal szolgálhat, ezért a szerkesztőségszándékai szerint a részletekre egy későbbi kiadványban visszatérünk.)

*Az ifjak „patakfutása” a Jósvafői Falunapokon, 2007-ben
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

A fentieket továbbgondolva adódott az ötlet, hogy az e rovat nyújtotta hasábokat kihasználva, kicsit nosztalgiazom és megosztom az olvasókkal Jósvafő ún. rendszerváltás utáni időszakában szerzett szubjektív élményeimet és tapasztalataimat. (Ha e sorokat olvasva esetleg mások is kedvet kapnak „egy kis emlékezéshez”, azt a későbbi lapszámokban – a diskurzusnak teret adva – örömmel közzétesszük.)

No, de kezdjük az elején. Valamikor az 1980-as évek végén – amikor a Kádár-rendszer már végnapjait élte – az ún. szocialista falurombolás által leamortizált (kis)településeknek, mint például Jósvafőnek is, új lehetőségei adódtak. Az akkori állandó lakosok éltek is ezzel az ölübe hullott eséllyel, és valamilyen szinten

„kezükbe vették saját sorsukat” (BERECZ 2019). Az itt élőknek ebben az időszakban leginkább arra kellett ráeszmélniük, hogy időközben visszavonhatatlanul véget ért az a régi hagyományos életforma (földművelés, állattartás, helyi kisipar), mely a karszton élő ősöknek többszáz éven át az életet és ezzel együtt a megélhetést is helyben biztosította. Ezért szükségszerűvé vált egy új települési jövőkép megalkotása, mely megállíthatja, de legalábbis lassíthatja az elnéptelenedést, és ezzel összefüggésben a helyiek számára ismét helyben biztosíthat megélhetést. (Az ún. szocialista időszakban a borsodi iparvidék elszippantó hatása Jósvafő népességének egy jelentős részét is költözésre, illetve napi ingázásra készítette.)

Mindehhez adta magát egy a Gömör-Tornai-karszton található, közel 700 éve alapított, festői szépségű település, mely négy patak összefolyásánál, erdő borította sziklás hegyoldalak által körülvárt völgyben helyezkedik el. A falu földrajzi fekvésével, kiváló természeti adottságaival, barlangjaival, forrásaival, patakjaival, az e vidékre jellemző hagyományos paraszti életformát élénk táró népi lakóházaival és gazdasági épületeivel, valamint ipar- és kultúrtörténeti emlékeivel jellegzetes hangulatot áraszt. Az Aggteleki Nemzeti Park központi településeként kiváló kiránduló és túrahelyszín, illetve nagyszerű pihenő- és üdülőhely is lehetne. Minderről már gyermekkoromban, az 1970-es években is azt tartották az ide látogatók, hogy „*ha ez a szépreményű falu Ausztriában lenne, már régen egy vonzó, élhető, turistacsalogató, földi paradicsom vált volna belőle*”.

Így az 1990-es évek elején a fenti adottságokra alapozott települési szintű vízió nem is lehetett más, mint a térségi, illetve a nemzeti parki turizmus rendszerbe való betagozódás (szálláshelyek, étkezőhelyek és programok kialakítása, illetve fejlesztése). Ennek megfelelően – hogy Jósvafő valóban élhető, vonzó és prosperáló településsé válhasson – elindult helyben egy fejlődési folyamat (BERECZ 2001). Megalakultak a pénzügyi, illetve a humán erőforrásokat biztosító települési szervezetek (önkormányzat, baráti kör, alapítvány) (BERECZ 2016), s létrejött egy hagyományőrző és művészeti rendezvényi struktúra (farsang, húsvét, falunapok, Gömör-Tornai Fesztivál, szüret) (BERECZ 2002). Alkalmi művészeti csoportosulások alakultak (színhátszókör, kvintett), több új magán szálláshely kezdte meg működését, tájház, galéria és erdei iskolai bázishely jött létre. Vezetett felszíni túrák, helyi gasztronómiai és néprajzi programok, illetve különféle nyári táborok szerveződtek. Majd ez a közel 25 évig tartó, és összességében töretlen fejlődést mutató időszak – amit utólag akár hőskornak is nevezhetünk – az utolsóként, 2012-ben megrendezett 20. falunapok után nagyjából véget is ért. Mindez részben a külső körülmények változásával, részben pedig a településen bekövetkezett változásokkal volt összefüggésben (SZABLYÁR 2012).

Mindezek alapján, összességében talán levonhatjuk azt a következtetést is, hogy ezáltal Jósvafőn lezárult egy korszak, és azóta lassan atomjaira hullott a közel 25 év alatt felépített jövőkép. Talán az is elmondható, hogy bizonyos értelemben visszaléptünk az 1989-es kiindulóponttra. Így adódik a kérdés, hogy tényleg

*A malomárok, amikor még Jósvafőt a Baradla-barlang jósvafői fogadóterével
összekötő „turistaösvény” volt...
(Fotó: Istenes Judit)*

*A jósvafői tengerszem, amikor még „tó és vendégbarát hely” volt...
(Forrás: Fortepan / 5640 / Kálnoki Kis Sándor)*

elveszett-e ennyi év? A befektetett idő, energia és pénz semmivé vált, vagy maradt valami hozadéka ennek a hőskornak is nevezhető időszaknak? E költői kérdést – saját belátása és tapasztalása alapján – ki-ki megválaszolhatja magának. Egy azonban bizonyos. Ha napjainkban végigjárjuk a települést, és a malomárkon keresztül, a Tengersizem-tó és a Jósva-forrás érintésével kisétálunk a Baradla-barlang jósvafeői fogadóterébe, a látottakon igencsak elszomorodhatunk, hiszen számtalan furcsa és megmagyarázhatatlan dologgal (leginkább rendezetlen, elhanyagolt helyszínek sokaságával) találkozunk. Ha nem értjük a háttérben álló okokat, nem biztos, hogy a mi készülékünkben van a hiba. De mi lesz így a 35 éve választott jövőképünkkel? Várunk, és kedvező fordulat esetén reaktiváljuk magunkat, vagy már most elengedjük, hogy egészen a Tiszáig hadd vigye a Jósva? Tudom, ez a kérdés is költői, de szerintem időszerű gondolkodni ezen is...

*A jósvafeői Tengersizem, amikor még „turistacsalogató szálló és étterem” volt...
(Berecz Béla archívumából)*

Berecz Béla

Irodalom:

- BERECZ B. (2001): „Jósvafeő jövője – Jósvafeő múltja” „Jósvafeő nem azért van, hogy megváltoztasd”. – Jósvafeői Hírmondó **9**: 18–21.
- BERECZ B. (2002): Tízévesek lettünk, avagy Jósvafeői Falunapok 1993–2002. – Jósvafeői Hírmondó **10**: 14–17.
- BERECZ B. (2016): A Jósvafeőért Alapítvány elmúlt 25 éve (1991–2016). – Jósvafeői Helytörténeti Füzetek **41**: 78–83.
- BERECZ B. (2019): 30 éve történt... A „Jósvafeőért” Baráti Kör megalakulása – Jósvafeői Helytörténeti Füzetek **44**: 105–119.
- KOVALÓCZY GY. (2023): Miért éppen Jósvafeő? – Jósvafeői Helytörténeti Füzetek **48**: 27–39.
- SZABLYÁR P. (2012): Borús gondolatok a XX. Falunapok előtt – Jósvafeői Hírmondó **20**: 15–16.

A Jósvafőért Alapítvány közleménye

A Jósvafőért Alapítvány a Jósvafői Helytörténeti Füzetek megjelentetését, valamint az általa szervezett programok megvalósítását az SZJA egy százalékának felajánlásából, illetve az adományozók által befizetett támogatásokból biztosítja.

Az alapítvány számlájára 2024-ben az 1%-os felajánlásokból 274.909 Ft, az adományozói befizetésekből pedig (lapzártától-lapzártáig) további 181.400 Ft utalás érkezett. (Minden felajánlónak és adományozónak köszönjük a támogatást!)

Az adományozók névsora:

Berecz Valéria 10.000 Ft, Gáti István és neje 30.000 Ft, Hatala Pál 10.000 Ft, Jergelné Dely Piroska 10.000 Ft, Kovács Katalin 15.000 Ft, Maucha Lászlóné 10.000 Ft, Dr. Miklós Anna 40.000 Ft, Nadanicsekné Topa Szilvia 10.000 Ft, Pováczsny Zoltán 12.000 Ft, Szabó Andrea és Géza 14.400 Ft, Szabó Lajosné 10.000 Ft, Szilvay Péter 10.000 Ft

Köszönet továbbá a Terka Konyhája csapatának, akik 18.000 Ft értékű rendezvényi étkeztetéssel támogatták az alapítványt.

Amennyiben Önök továbbra is fontosnak tartják a helytörténeti kiadványsorozat további megjelenését, lehetőségük van azt támogatni. A Jósvafőért Alapítvány bankszámlaszámára történő utalással segíthetik munkánkat (egy szám kiadásának nyomdai költsége terjedelemtől függően 250–300 ezer Ft, így néhány ezer forintos támogatás is számottevő tétel lehet). Utalás esetén a közlemény rovatba kérjük feltüntetni: „JHF”. A támogatók névsorát az adott számban közzétesszük! Ezen kívül köszönettel vesszük a magánszemélyek által befizetett személyi jövedelemadó 1 %-ának felajánlását is!

A Jósvafőért Alapítvány adószáma: 18402122-1-05

Bankszámlaszám: MBH Bank 55400352-16928008-00000000

Alapítványi kapcsolat: Berecz Béla (bb.josvafo@gmail.com)

Köszönettel: a Jósvafőért Alapítvány kuratóriuma

A Jósvafői Helytörténeti Füzetek szerzőket keres

A JHF – a települési értékmentés és értékkeremtés ügyét szolgálva – továbbra is szeretné a Jósvafőhöz kapcsolódó értékeket (településtörténet, helyi ipartörténet, gazdálkodástörténet, család- és lakóháztörténet, tájtörténet, barlangok, stb.) nyomtatott formában megjelentetni. Emellett a továbbiakban teret kívánunk biztosítani olyan jelenkori események rögzítésének is, amelyek néhány éven belül már „történelemmé” válhatnak. Ha tehát önöknek régi, közérdeklődésre számot tartó jósvafői fénykép, vagy egyéb dokumentum van a birtokukban, érdekes történetet ismernek, valamilyen témakörben átfogóbb tanulmány vagy visszaemlékezés megírására vállalkoznak, kérjük, keressenek bennünket! A szerzőknek a kéziratok összeállításához vázlatos útmutatót biztosítottunk!

Szerkesztői kapcsolat: Izápy Zsóka (izapy.zsoka@gmail.com)

Köszönettel: a JHF szerkesztőbizottsága

Tartalomjegyzék

Beköszöntő	1
KOLESZÁR KRISZTIÁN: Egy kora újkori jósvafői jegyzőkönyv: kérdések az újkori faluközösség öniségazgatásáról	2
SZÉKELY KINGA: Raisz Keresztély munkálatai a Jósua völgyében	10
IZÁPY GÁBOR: 70 éve ismerjük a jósvafői Vass Imre-barlangot	21
ADAMKÓ PÉTER: Barlangi túravezető voltam a Baradlában	34
ADAMKÓ PÉTER: Motoros kaland Jósua fön (1967)	46
NYERGES MIKLÓS: A jósvafői Féldecis-barlang feltárásának története	48
RÉPÁSI ERIKA: Jósua fői emlékeim	52
SZMORAD FERENC: Hétvége Szelcepusztán (1984)	56
BERECZ MÁTÉ: Patakparti rege	59
SZABLYÁR ANNA: Montázs egy élet dokumentumaiból (Szablyár Péter leveleiből)	63
BERECZ BÉLA: Március 15-i megemlékezés és tavaszi gyalogtúra Kecsőbe	72
BORZSÁK SAROLTA – EGRI CSABA: VII. Nemzetközi Barlangi Fotós Találkozó ...	77
IZÁPY ZSÓKA: Beszámoló a negyedik Tájházi Találkáról	80
IZÁPY ZSÓKA: Örömhírek	86
IZÁPY ZSÓKA: Holtak emlékezete	88
BERECZ BÉLA: Elment Vilmuka (Édesanyánk emlékére)	89
MALOMSOKI MÁRTA: Malomsokiné Mizser Jolán emlékére	93
SZMORAD FERENC: id. Jóna Albert (1945–2023) emlékezete	94
BERECZ BÉLA: Miért éppen Jósua fő?	95
Közlemények	100

